

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÇEVİRİBİLİMDE KURAM-UYGULAMA İLİŞKİSİ
BAĞLAMINDA BİR ARAÇ OLARAK DERGİLER:
“METİS ÇEVİRİ VE ÇEVİRMENİN NOTU
DERGİLERİNİN İNCELENMESİ”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilara KELEŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Çeviribilim

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞAN

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

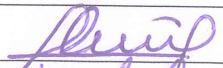
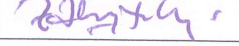
ÇEVİBİLİMDE KURAM-UYGULAMA İLİŞKİSİ
BAĞLAMINDA BİR ARAÇ OLARAK DERGİLER:
“METİS ÇEVİRİ VE ÇEVİRMENİN NOTU
DERGİLERİNİN İNCELENMESİ”

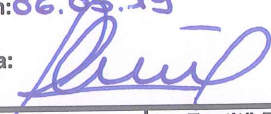
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilara KELEŞ

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

“Bu tez 30.05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Dr. Öğretim Üyesi Filiz Şan	Basarılı	
Dr. Öğretim Üyesi Ümmügesüm Aşık	Basarılı	
Dr. Öğr. Üyesi M. Zehit Can	Basarılı	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	Dilara KELEŞ
Öğrenci Numarası	:	1360Y28003
Enstitü Anabilim Dalı	:	Çeviribilim
Enstitü Bilim Dalı	:	Çeviribilim
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	ÇEVİRİBİLİMDE KURAM-UYGULAMA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA BİR ARAÇ OLARAK DERGİLER: "METİS ÇEVİRİ VE ÇEVİRMENİN NOTU DERGİLERİNİN İNCELENMESİ"
Benzerlik Oranı	:	%17
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
06/05/2019 Öğrenci İmza		
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
...../...../20..... Öğrenci İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞAN		
Tarih: 06.05.19		
İmza: 		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	

ÖNSÖZ

20.yy sonlarında sosyal bilimler alanında yaşanan paradigma değişimi ile dilbilim araştırmaları altında incelenen çeviribilim özerkliğine kavuşmuş ve böylelikle akademik bir disiplin olarak çeviribilimin araştırma sınırları da genişlemiştir. Bu çalışmada çeviribilimde sıkça tartışılan kavramlardan biri olan kuram ve uygulama ilişkisi ele alınacaktır. Hem uygulama alanı hem de uygulama aracı olan çeviri dergilerinden Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu dergilerinde çeviri kuramlarının uygulamadaki yeri belirlenmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda söz konusu dergiler belirlenen ölçütler doğrultusunda incelenecek ve çeviri kuramlarının dergilerde ne ölçüde yankı bulduğu, hangi açılardan ele alındığı ve tartışıldığı tablo ve grafikler ile değerlendirilecektir.

Bu tez çalışmasının yazım aşamasında ilgi ve desteğini esirgemeyen, beni her daim motive eden ve her zaman güvenini hissettiren danışmanım sevgili Dr. Öğr. Üyesi Filiz Şan'a yönlendirmeleri ve katkıları için teşekkürü bir borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim sürecinde her zaman yanımda olup, bilgi ve tecrübeleri ile beni destekleyen değerli hocalarım ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Hayatım boyunca benden sevgi ve desteklerini esirgemeyen annem, babam, kız kardeşim ve babaanneme en içten şükranlarımı iletiyorum.

Son olarak bana her konuda maddi ve manevi destek sağlayan, bu süreçte sevgisini, sabrını ve anlayışını her zaman hissettiren sevgili eşim Alper ve oğlum Alp'e sonsuz teşekkürler, iyi ki varsınız.

Dilara KELEŞ

09.05.2019

İÇİNDEKİLER

GRAFİK LİSTESİ	iii
TABLO LİSTESİ	iv
RESİM LİSTESİ	v
KISALTMALAR	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURAM-UYGULAMA İLİŞKİSİ	4
1.1. Tarihsel Süreçte Çeviri Anlayışları	4
1.2. Çeviriden Çeviribilime Geçiş ve Çağdaş Çeviri Kuramları	7
1.3. Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi: Tartışmalar	16
1.3.1. Çeviri Eleştirisi	17
1.3.2. Çeviriye Yardımcı Malzemeler	18
1.3.3. Çeviri Politikası	20
1.3.4. Çeviri Eğitimi	21
1.4. Değerlendirme	26
BÖLÜM 2: KURAM-UYGULAMA İLİŞKİSİNDE ÇEVİRİ DERGİLERİNİN ROLÜ	28
2.1. Türkiye’de Çeviri Dergiciliğinin Tarihsel Gelişimi	28
2.1.1. Türkiye’de Çeviri Alanında çıkmış Dergiler	31
2.1.1.1. Akademik Dergiler	31
2.1.1.2. Akademik Olmayan Dergiler	33
2.2. Kuram-Uygulama İlişkisi Bağlamında Çeviri Dergilerinin Yeri ve Önemi	43
2.3. Değerlendirme	45
BÖLÜM 3: METİS ÇEVİRİ VE ÇEVİRMENİN NOTU DERGİLERİNİN KURAM - UYGULAMA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	46
3.1. İnceleme Parametrelerinin Belirlenmesi	46
3.1.1. Metis Çeviri Dergisi	46
3.1.2. Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergisi	50

3.2. Dergilerin Kuram-Uygulama İlişkisi Bağlamında İncelenmesi.....	53
3.2.1. Metis Çeviri Dergisi İncelemesi.....	54
3.2.2. Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergisi İncelemesi.....	67
3.3. Değerlendirme.....	78
SONUÇ.....	80
KAYNAKÇA	85
ÖZGEÇMİŞ.....	89

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Metis Çeviride 1987-1992 yılları arasında en çok yer alan kuramcılar	65
Grafik 2: Metis Çeviri Dergi Makalelerinin Çeviribilim Alanına Göre Dağılımı.....	66
Grafik 3: Metis Çeviri Makalelerin Yazı Türüne Göre Dağılımı	67
Grafik 4: Çevirmenin Notu Dergisi 2007-2013 yılları arasında yer alan kuramcılar	75
Grafik 5: Çevirmenin Notu Dergisi Makalelerinin Çeviribilim Alanına Göre Dağılımı	76
Grafik 6: Çevirmenin Notu Dergisi Makalelerin Yazı Türüne Göre Dağılımı.....	77

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Metis Çeviri Dergisi İnceleme Tablosu	54
Tablo 2: Çevirmenin Notu Dergisi İnceleme Tablosu	67
Tablo 3: Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu Dergilerinde Kuram/Kuramcı Belirtilmeyen Makaleler.....	77

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Tercüme Dergisi Kapak Örneği	33
Resim 2: Yeni Ufuklar Dergisi Kapak Örneği	34
Resim 3: Yeni Dergi Kapak Örneği	35
Resim 4: Çeviri Dergi Kapak Örneği	36
Resim 5: MEB Dergisi Kapak Örneği.....	37
Resim 6: Yazko Çeviri Kapak Örneği.....	38
Resim 7: Dün ve Bugün Çeviri Dergisi Kapak Örneği	38
Resim 8: Çeviri Dergisi Kapak Örneği	39
Resim 9: Metis Çeviri Kapak Örneği	40
Resim 10: Çevirmenin Notu Kapak Örneği	41

KISALTMALAR

Bkz.	: bakınız
Çev.	: Çeviren
Krş.	: karşılaştırınız
V.s.	: ve saire

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	x	Doktora	x
Tezin Başlığı: Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi Bağlamında Bir Araç Olarak Dergiler: “Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergilerinin İncelenmesi”			
Tezin Yazarı: Dilara KELEŞ		Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Filiz ŞAN	
Kabul Tarihi: 30.05.2019		Sayfa Sayısı: vi (önkısım) + 87 (tez)	
Anabilim Dalı: Çeviribilim			
Yirminci yüzyılın sonlarında sosyal bilimler alanında yaşanan paradigma değişimi ile meşruiyetini ilan eden çeviribilimin bu değişim ile birlikte çalışma alanı da genişlemiştir. Söz konusu paradigma değişiminden önce dilbilimsel yaklaşımların etkisi ile çeviri çalışmalarının kaynak metin odaklı ele alındığı bilinmektedir. Ancak bu değişimden sonra çeviribilim araştırmaları erek odaklı yürütülmeye başlanmıştır. Tarihin her döneminde gerek sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve bilimsel gerek şahsi gereksinimlerden ötürü kültürlerarası iletişimin sağlanabilmesi için çeviri etkinliğine başvurulmuştur. Yaşanan dönemin şartları doğrultusunda, çeviriye bakış açısı da farklılık göstermiştir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde çevirinin girift ve çok boyutlu yapısını benimseyen çeşitli çeviri anlayışları ortaya konmuştur. Bu bakış açısı doğrultusunda çeviribilimde sıkça tartışılan ve günümüz çeviribilim çalışmalarında yer almaya devam eden kavramlardan biri de kuram ve uygulama ilişkisi olmuştur. Çeviribilim alanında yapılan tartışmalarda kuramsal çalışmaların çeviri eğitimi, çeviri eleştirisi, kuram ve yöntem üzerine çeviri tartışmaları gibi uygulama alanına yansıtılmadığında, çeviri kuramlarının işlevinin yerine getirilmemiş olduğunu savunan bir bakış açısı da mevcuttur. Bu çalışmanın çıkış noktası bu tartışmalar çerçevesinde kuram ve uygulama ilişkisini ana hatlarıyla irdelemektir. Bu incelemeyi gerçekleştirmek için ele alınan araştırma nesnesi ise çeviri dergileridir. Çünkü çeviri dergileri, düzenlenen sempozyumlar, yapılan çalıştay ve toplantılar, yayımlanan bildiri, makaleler ve kitaplar gibi tüm dünyada ve ülkemizde çeviribilim gelişmelerinin yakından izlenebileceği önemli uygulama alanlarıdır. Bu çalışmanın amacı, uygulama alanı ve aynı zamanda uygulama aracı olarak Türkiye’de çeviri dergiciliği üzerinden dilbilimsel yaklaşımlar ve günümüz çeviri anlayışlarını yansıtan çeviri kuramları ekseninde çeviri kuramlarının Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu dergilerindeki yerini belirlemeye çalışmak ve bu yolla kuram ve uygulama ilişkisi kavramına bir üst bakış kazandırmaktır.			
Anahtar Kelimeler: Çeviri Kuramları, Çeviri Uygulamaları, Çeviri Dergiciliği, Metis Çeviri Dergisi, Çevirmenin Notu Dergisi			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	X	Ph.D.	
Title of Thesis: Journals As a Tool In the Context of Relationship Between Theory and Application in Translation Studies : “The Investigation of ‘Metis Çeviri’ and ‘Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı’ Journals”			
Author: Dilara KELEŞ		Supervisor: Asst. Prof. Filiz ŞAN	
Accepted Date: 30.05.2019		Number of Pages: vi (pre text) + 87 (main body)	
Department: Translation Studies			
In the late twentieth century with the paradigm shift in social sciences, the study area of translation studies which gained its legitimacy has also expanded. It is the reflection of paradigm shift in Translation Studies that target text oriented researches have taken place rather than source text oriented researches with the influence of linguistic approaches. In every period of history, translation has been used to ensure intercultural communication due to social, cultural, economic, political, scientific and personal reasons. In accordance with the conditions of the period, the perspective of translation has also varied. In the last quarter of the twentieth century, various translation conceptions which adopted intricate and multidimensional structure of translation have revealed. In line with this point of view, one of the concepts which is frequently discussed in translation studies and continues to take place in contemporary Translation Studies has been the relationship between theory and practice. In the field of Translation Studies when theoretical studies are not reflected in the field of application such as translation education, translation criticism and discussion about theory and method, translation theories are not fulfilled. Within the framework of these discussions, the starting point of this research is to examine the relationship between theory and practice. In this regard, translation journals are research objects to make this examination. Due to the fact that as well as symposiums, meetings, papers, articles and books, translation journals are important application areas where translation studies can be followed closely all over the world and in our country. The aim of this study to gain a top view to the concept of relationship between theory and practice by trying to specify the position of translation conceptions in the journals of Metis Çeviri and Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı within the frame of translation theories which reflect linguistic approaches and contemporary translation conceptions as both application area and application tool through translation journals in Turkey.			
Keywords: Translation Theories, Translation Applications, Translation Journals, Journal of Metis Çeviri, Journal of Çevirmenin Notu			

GİRİŞ

Çeviri farklı kültürlerin ve medeniyetlerin kesiştiği her yerde var olan bir olgudur. İnsanlık tarihinden günümüze kadar tüm toplumlar siyasal, ekonomik, bilimsel, dini kültürel nedenler ve bireysel ihtiyaçlardan dolayı çevresindeki diğer toplumlarla etkileşim içerisinde olmak durumunda kalmıştır. İki farklı kültür söz konusu olduğunda, aradaki farklılıkları kaldırmak ve iletişimi sağlamak amacıyla çeviri etkinliği gerçekleştirilmiştir. Tarihsel devrimine bakıldığında, çeviri etkinliği her dönemin başlangıç, bitiş ya da dönüm noktalarında karşımıza çıkmaktadır. Dolaylı olarak tarihin her döneminde sosyal, kültürel, ekonomik, politik, bilimsel ve toplumsal şartlar doğrultusunda, farklı çeviri anlayışları ortaya konmuştur.

Uzun yıllar dilbilimin uygulamalı bir dalı olarak görülen çeviribilim filoloji ve dilbilimden kopuşunu ancak 20. yüzyılın ortalarında gerçekleştirmiş ve bağımsız bir bilim dalı olmuştur. Böylelikle özerk bir alan olarak çeviribilimin inceleme alanı sadece çeviri olgusu olmaktan çıkmış ve çeviri eğitimi, çeviri eleştirisi, çeviri öncesi, çeviri süreci ve çeviri sonrası gibi süreçler, çeviri kuram ve yöntemleri gibi unsurlar da çeviribilimin vazgeçilmez birer parçası olmuştur.

Düzenlenen sempozyum ve kongreler, yapılan çalıştay ve toplantılar, yayımlanan bildiri ve makaleler, kitaplar çeviribilimin gelişiminin takip edilebileceği çeviribilimsel etkinliklerdendir. Bu bağlamda çeviri dergileri de önemli bir rol üstlenmektedir. Bu hususta çeviri dergileri çalışma kapsamında uygulama aracı olarak ele alınmıştır.

Türkiye’de ve dünyada çeviribilimin akademik bir disiplin olarak yer alışının ardından gerçekleştirilen çeviri çalışmalarında öne sürülen yaklaşımlarda çeviride kuram ve uygulama ilişkisi tartışılan konular arasındadır. Çeviribilim araştırmalarında günümüzde de irdelenen konulardan biri olması, çalışmanın bu konu odağında gerçekleştirilmesini sağlamıştır.

Çalışma kapsamında Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu dergileri taranmıştır. Söz konusu iki derginin uzun soluklu yayın hayatlarının olması, akademisyenler ve çeviribilim öğrencilerinin yanı sıra çevirmenler, çeviri edebiyat okurları ve edebiyatseverlere hitap ettiklerinden, akademik dergilere kıyasla daha geniş okur kitlelerinin olması ve bu çalışmanın da odak noktası olan kuram ve uygulama ilişkisi çerçevesinde çeviri kuramlarına yer vermeleri tercih sebepleri arasındadır. Belirlenen inceleme parametreleri doğrultusunda dergilerde yer alan makaleler tablo ve şablon üzerinden

değerlendirilmiştir. Böylelikle çeviri kuramlarının uygulama alanına nasıl yansıdığı ortaya konmuştur.

Çalışmanın Konusu

Tarihin her döneminde farklı dil ve kültürdeki toplumların birbirleri ile etkileşime girebilmeleri hususunda çeviri etkinliği önemli bir rol oynamıştır. Yaşanan dönemin sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel şartları doğrultusunda farklı çeviri anlayışları sergilenmiştir. Yirminci yüzyılın sonlarında sosyal bilimler alanında yaşanan paradigma değişimi ile birlikte çeviribilim akademik bir bilim dalı olarak yer almaya başlamış ve bu bağlamda çeviri çalışmalarında da çevirinin çok boyutlu ve karmaşık yapısını ön planda tutan çeviri yaklaşımları geliştirilmiştir. Günümüz çeviri yaklaşımlarını yansıtan bu çeviri kuramlarının yerini belirlemeye çalışarak kuram ve uygulama ilişkisine bir üst bakış kazandırmak hedeflenmiştir. Aynı zamanda bu araştırmada akademik bir disiplin olarak çeviribilimin işlevselliği daha anlaşılır kılınmak istenmiştir. İnceleme aracı bu noktada çeviri dergileri olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın Amacı ve İşlevi

“Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi Bağlamında Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergilerinin İncelenmesi” adlı bu çalışmanın amacı, kuram-uygulama ilişkisini uygulama alanlarından biri olan çeviri dergileri aracılığı ile ortaya koymaktır. Kuram ve uygulama ilişkisi üzerine tartışmalar geçmişte bilimsel bakış açılarının uygulamadaki çeviri etkinliğini açıklamada yetersiz kalması, gerçeklik ile bağlantılı olmaması üzerine odaklıydı. Bu bağlamda kuramsal yaklaşımların çeviri pratiğine ve çeviri pratiğinden kuramlara bağlantı kurulamaması eleştirilmekteydi. Günümüz çeviribilim çevrelerinde ise akademi ve sektör, bilim ve uygulama ilişkisinin önemi her zaman vurgulanmaktadır. Bu noktada bir ilişkinin kurulabilmesi için dergiler önem teşkil etmektedir. Dergiler sayesinde akademik bir disiplin olarak çeviribilimin işlevselliğinin daha iyi anlaşılacağı hedeflenmektedir.

Tez çalışması bağlamında, çevirinin ve çevirmenin tarihsel süreçteki konumu, bu süreçte yaşanan değişim ve gelişimler detaylı bir şekilde ele alınarak, çağdaş çeviri anlayışlarına ışık tutan çeviri kuramları ve uygulamadaki yerleri ana hatları ile incelenecektir. Bu bilgiler çalışmanın temellerini oluşturması açısından oldukça elzemdir.

Çalışma kapsamında taranan dergiler belirtilen ölçütler doğrultusunda incelenecek, ardından tablo ve şablon üzerinden değerlendirilerek, dergilerde kuram-uygulama ilişkisinin nasıl ele alındığı, kuramların uygulama alanlarından biri olan çeviri dergilerinde hangi ölçüde yer bulabildikleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın Önemi

Çeviri kuramları ve uygulama ilişkisi çerçevesinde bu alanda uzun yıllar çeşitli araştırmalar yapılmış, kuram uygulama arasında ne tür ilişkilerin olduğu sorularına cevap aranmıştır. Bu çalışma yine aynı soruya cevap ararken, literatürde Türkiye’de çeviri dergiciliğinin gelişimi, yapısı ve çalışma alanlarını özetlemekte, çeviribilim çalışmalarında hangi kurama ne denli ağırlık verdiğini, hangi kuramı daha etkin biçimde kullandığını ve kuramı doğrudan uygulamadaki rolünü araştırması bakımından önem arz etmektedir. Çeviri dergilerinde kuramın pozisyonu nedir sorusunun cevabı örnek dergiler üzerinde bu çalışmada verilmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Gerçekleştirilen genel tarama işlemi sırasında belirlenen kuramsal yazılar, doküman inceleme yöntemiyle ele alınarak nitel bir araştırma modeli benimsenmiştir. Çeviri kuramlarının uygulama alanına nasıl yansıdığının tespit edilmesini amaçlayan bu inceleme belirli parametreler çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda kuramların dergilerdeki işleniş biçimi, hangi kuramların hangi yoğunlukta ele alındığı, hangi kuramcılardan nasıl yararlanıldığı ve hangi konular çerçevesinde tartışmaların yürütüldüğü tespit edilecektir. Yapılacak olan çalışmada kuram-uygulama ilişkisinin uygulama alanı olarak çeviri dergilerinde yer alıp/almayışının olası sebepleri analiz edecektir. Böylelikle çeviri dergilerindeki kuram uygulama ilişkisi açısından görülen olası eksikliklere ilişkin çözüm önerileri geliştirilecektir.

BÖLÜM 1: KURAM-UYGULAMA İLİŞKİSİ

1.1. Tarihsel Süreçte Çeviri Anlayışları

Çeviriye bilimsel yaklaşmanın tarihsel gelişimi incelendiğinde, çeviribilimin bir bilim dalı olarak tüm dünyada ve ülkemizde kabul görmesinin, 20. yüzyılın sonlarına rastladığı görülmektedir. Bu süreçte ortaya atılan yaklaşımlarda çeviride kuram – uygulama ilişkisiyle ilgili tartışmalar önemli yer tutmaktadır. Çeviribilimsel çalışmaların işlerliğini ve işlevselliğini ortaya koyabilecek hususlardan biri olan bu ilişki ağı, günümüzde de irdelenen konular arasında yer almaktadır. Ancak kuram-uygulama ilişkisinden bahsetmeden önce tarihsel olarak çeviri etkinliklerinden ve günümüz çeviri anlayışı ile birlikte çeviriden çeviribilime geçiş sürecini incelemek faydalı olacaktır.

İki farklı dil ve kültürün karşılaşmasıyla oluşan çeviri etkinliğine tarihin her döneminde rastlamak mümkün olduğundan insanlık tarihinin en eski etkinliklerinden biri çeviridir diyebiliriz.

Farklı diller dolayısıyla çeviri ihtiyacının ortaya çıkmasına ilk olarak Babil Kulesi’nde rastlanmaktadır. Çevirinin anlamı ve işlevi konusunda önemli ipuçları veren Babil Kulesi söylencesi, *Tevrat*’taki bir söylenceye dayanmaktadır. Bu söylenceye göre, daha önce tek bir dile sahip olan insanların, gücü simgeleyen ve gökyüzüne kadar ulaşan bir kulenin yapımına girişmeleri, tanrı tarafından bir başkaldırı olarak görülür. Kendisiyle boy ölçüşülmesine sinirlenen tanrı, bu kulenin yapımını engellemek için dillerini bölerek insanları cezalandırır (Yücel, 2007a:13). M.Ö. 2000’li yıllarda Mezopotamya’da Sümerce ve Akadca dillerinde iki dilli sözlüklerin varlığı, o dönemlerde burada çeviri etkinliklerinin gerçekleştirildiğinin kanıtıdır.

M.Ö. 3000’li yıllarda ise Eski Mısır çeviri etkinliğinin yoğun olarak yaşandığı bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. “Dragomane” olarak adlandırılan çevirmenler gerek kervanbaşı olarak kervanlara rehberlik etmekte gerek iş görüşmelerinde uzman olarak görevlendirilmektedirler. M.Ö. 2000-1000 yılları arasında ise çevirmenlerin konumu çeşitlilik göstermektedir. Bu dönemde toplumun üst sınıfı olarak tanımlayabileceğimiz asil aile mensupları da toplumun alt sınıfı olarak adlandırabileceğimiz köleler de çevirmenlik yapmaktaydılar. Yazılı ve sözlü çevirilerin yanı sıra, kral ile halk ve tanrı ile ölümlüler arasında arabulucu konumda görev yapan çevirmenler bu dönemde itibar sahibidir (Kırş. Eruz, 2003:23).

Ancak çeviri etkinliği ile ilgili somut çalışmalara Antik Roma döneminde rastlanmaktadır. Romalılar, yazın ve edebiyat alanında kendilerinden daha ileri olan Antik Yunanlıların edebi eserlerini kendi dillerine çeviri yoluyla uyarlamışlardır. Vermeer de, Roma Edebiyatının özünde bir çeviri edebiyatı olduğunu düşünmektedir (Vermeer, 1992:192).

Tarihteki ilk çevirmen olarak bilinen Livius Andronicus adlı kölenin Yunanca'dan Latinceye Homeros'un Odysseia isimli ünlü eserini çevirmesi Roma'da görülen en önemli eviri etkinliklerinden biri olduğu bilinmektedir.

Dönemin en önemli çevirmen ve hatiplerinden biri olan Cicero, kendinden önce benimsenen eviri anlayışına karşı çıkarak, ilk defa sözcüğü sözcüğüne ve anlamına göre eviri anlayışlarını ortaya koymuş, çevirmenin kaynak metne bağımlı olmasını engellemiş, amaca yönelik eviri yaparak, ereği göz önünde bulundurmuş ve yaptığı çevirilerde anlam odaklı bir yaklaşıml sergilemiştir (Krş. Bengi-ner, 1990:137–138).

Cicero'yu takiben kutsal kitabın Yunanca'dan Latince'ye nl Vulgata çevirisini yapan Hieronymus kutsal kitap çevirileri hariç serbest eviri anlayışını benimseyerek, dini metinlerde sözcüğü sözcüğüne, din dışı metinlerde ise anlam çevirisini gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte bu eviri anlayış günümüz eviri kuramcılarının üzerine görüşler bildirdiği sadık eviri ve serbest eviri anlayış ile kaynak odaklı erek odaklı bakış aıllarının temelini oluşturmuştur (Bkz. Göktürk, 1999:18).

Çeviri etkinliği tarihin her döneminde iki medeniyet arasında köprü olmuştur. Doğu'da İskender tarafından kurulan İskenderiye Okulu ve İskenderiye Kütüphanesi de bilindiği gibi yoğun bilimsel çalışmaların dolaylı olarak yoğun eviri çalışmalarının yapıldığı önemli merkezlerden olmuştur (Bkz. Eruz, 2003:26).

Öte yandan İslam Dünyasının genişlemesi ve gelişmesiyle birlikte Doğu'da yoğun eviri çalışmalarının yapıldığı gözlemlenmektedir. 8. ve 10. yüzyıllar arasında Bağdat'ta 'Bilgi Evi' anlamına gelen Beyt'l -Hikme adında bir bilim merkezi kurulmuş ve fen bilimleri ve edebi alanda pek çok kitap eviri yoluyla Arapça'ya kazandırılmıştır. 12. yüzyıla gelindiğinde İslam Dünyası'nda eviri çalışmalarının hız kesmesi ve Toledo okulunun kurulmasıyla birlikte İber Yarımadası'nda eviri hareketliliği ivme kazanmış ve böylece eviri etkinliği Doğu'dan Batı'ya yoğunlaşmıştır ve bu sayede Rönesans'ın ortaya çıkmasına zemin hazırlanmıştır. Ortaçağda İstanbul'un fethi ile birlikte pek çok bilim adamının İtalya'ya geçtiği ve aynı zamanda Toledo'da yaşanan yoğun eviri

etkinliği ile tüm bilim alanlarından Arapça'ya aktarılan yapıtların Avrupa dillerine çevrilmeye başlandığı bilinmektedir. Bu dönemde İspanya Müslüman, Hristiyan ve Musevi bilim adamlarının çeviri çalışmalarını gerçekleştirmeleri için bir araya geldikleri buluşma noktası olmuştur. 1284 yılına kadar devam eden bu yoğun çeviri hareketliliği yoluyla Batı'da bilime adım atılmıştır (Krş. Eruz, 2003:27).

Öncesinde gerçekleşen Rönesans ve Reform hareketlerinin etkisiyle, 18.yüzyılda Avrupa'da meydana gelen Aydınlanma dönemi ile birlikte artık Ortaçağ'dan çok daha farklı düşünceler dile getirilmeye başlanmıştır. Bilim, sanat ve kültür alanında yaşanan bu aydınlanmadan, kuşkusuz çeviri etkinliği de etkilenmiştir. Geleneksel, değişmez kabul edilen her şey yerini akla, akılcılığa bırakarak, ortaya koyulan her eylem bireye hizmet etmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda çeviri hareketlerinde de dönüşüm yaşanmaya başlanmıştır. Artık dokunulmaz sayılan kaynak metne olan bağlılık bırakılarak, ereği dikkate alan çeviri yaklaşımları benimsenmiştir. Bu dönemde çeviri, kaynak metinlerin yerel dillere aktarılmasıyla gerçekleşmiştir.

“Resmi dil Latincenin yerini halk dilleri almaya başlamıştır ve bu anlamda yazın, hukuk, diplomasi, felsefe ve tüm bilim dallarında Latinceden halkın konuştuğu yerel dillere çeviriler yapılır” (Eruz, 2003:28).

Romantik dönem ile birlikte çeviri etkinliğine farklı bakış açıları ile yaklaşılmaya başlanmıştır. Schleiermacher, 24 Haziran 1813 yılında Berlin Kraliyet Bilimler Akademisi'nde sunduğu ‘Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens’adlı makalesinde çevirinin bir anlama ve aktarma süreci olduğunu belirtmiş ve aktarımı gerçekleştiren kişileri ‘çevirmenlik’ ve ‘dılmaçlık’ olarak ikiye ayırmıştır. Aynı zamanda çeviride iki yöntem olduğunu belirterek, yazarı okura, okuru yazara götürme meselesini ele almış ve çeviride yabancılaştırma metodunu benimsemiştir. “Çevirmen ya yazarı olduğunca rahat bırakır ve okuru ona doğru yaklaştırır; ya da okuru olduğunca rahat bırakır ve yazarı ona doğru yaklaştırır.”... o, çevirmenin okuru yazara götüren yöntemi izlemesinden yanadır”(Kurultay, 1985:198-199). Schleiermacher'in çeviri etkinliği üzerine yapmış olduğu çalışmalar, çevirinin bilimsellik kazanmaya başladığının göstergesi olarak görülebilir. Schleiermacher'in hem sözlü ve yazılı çevirmen ayrımı yapması, hem de çeviri de yerlileştirme ve yabancılaştırma gibi çeviri stratejilerinden söz etmesi çeviri tarihi açısından dönüm noktası olmuştur.

Kutsal metin çevirilerine bakıldığında ise sözcüğü sözcüğüne çeviri anlayışı 16. yüzyıl Luther'in İncil çevirilerine kadar hâkimiyetini sürdürmüştür denilebilir. Luther'e kadar, çevirinin bireye hizmet etmek gibi bir amacı yoktu, dolayısıyla başkası tarafından anlaşılmasının bir önemi de yoktu, çeviri din adamlarının çalışmalarında bir araçtı. Ve çeviriler kilisenin sıkı kontrolü altında yapılıyordu. Luther, kutsal metinlerin dokunulmazlığını kaldırarak onları dünyevileştirmiş, başka bir deyişle İncil'i kaynağından Almanca'ya çevirmiştir. 1530 yılında çeviri tarihi için önemli bir belge olan "Ein Sendbrief vom Dolmetschen" (Çeviriye İlişkin Açık Mektup) adlı yazıyı Luther, kendi çeviri anlayışına karşı gerekçeli bir cevap niteliği içerisinde sokarak, Nürnberg'teki arkadaşlarına basılması amacıyla göndermiştir (Arslan, 2010:22). Bu yazısıyla birlikte Luther çeviri etkinliği üzerine farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur. Öte yandan 16. yüzyılda Luther gibi, William Tyndale İncil'i İngilizce'ye, Etienne Dolet de Fransızca'ya çevirmiştir. Ancak her iki çevirmende Luther'den farklı olarak, yaptıkları çevirilerden ötürü öldürülmüştür (Krş. Arslan, 2010:22).

20. yüzyıla kadar kutsal ve yazınsal metin çevirileri ön planda olduğundan, çeviri olgusu kaynak metin odaklı ve dilbilimsel yaklaşımlar hâkimiyetindeydi. Buna göre, kaynak metnin erek kültüre kelime ve cümle aktarımı yapılarak eşdeğer bir çeviri metin oluşturma amacı benimsenmekteydi. Bu döneme kadar çevirinin dilsel ve metinsel yönü üzerinde durulması, çeviri eyleminin, dilbilimin alt disiplini olmaktan çıkmasıyla, yerini çeviri sürecinin kapsamlı bir şekilde incelenmesine bırakmıştır (Krş. Berk, 2005:48). Öte yandan eşdeğerlilik, sadakat gibi kavramlar önemini kaybetmiş ve işlev ve iletişimsel yön ön plana çıkmaya başlamıştır. Çevirinin salt dilsel bir aktarım olmadığı, kültür olgusunun da önemli bir rol oynadığı düşüncesi çeviriye olan bakış açılarını değiştirmiştir. Tüm bu gelişmelerin ardından çeviri eylemi bilimselleşme yolunda ilerlemeye başlamış ve çeviribilim bağımsız bir alan olarak ele alınmıştır.

1.2. Çeviriden Çeviribilime Geçiş ve Çağdaş Çeviri Kuramları

Çeviri eyleminde daha evvel bahsedilen gelişmelerin ardından 20. yüzyılın ortalarında çeviriden özerk bir bilim dalı olarak bahsedilmeye başlanmıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllarda dilbilimsel perspektif ile yürütülen çeviri çalışmaları, çeviri sürecini ve çeviri eylemini ele alırken yetersiz kaldığından ve aynı zamanda o dönemde sosyal bilimler

alanında yaşanan paradigma değişiminin de etkisi ile 1970’li yıllarda çeviribilim bağımsızlığını ilan etmiştir.

Paradigma kavramını ilk öne süren isimlerden biri Thomas Samuel Kuhn’dur. Kuhn, “bilim adamları tarafından kabul görmüş olan inançlar bütününe veya problemlerin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda üzerinde hemfikir olunan geleneklere paradigma” adını vermiştir. Tarihte Kopernik astronomisinin, Newton dinamiğinin veya dalga optiğinin zamanında kabul görmüş gelenekler olduğunu ve bunların her birinin birer paradigma olduğunu ifade ediyordu. Kuhn’a göre paradigma bilimsel sorgulamanın temeli idi ve bir konu hakkında bilim adamlarının ortaklaşa ortaya koydukları modelin içinde paradigma kavramı yatıyordu. Kuhn, bilimin gelişmesinde anahtar terimin paradigma olduğunu öne sürer. Ona göre “Paradigma terimi, bilimle iç içedir: Ortak bir paradigmaya sahip olan bilim adamları, teorileri artırırken, zamanla daha doğru ve kesin ölçümlere ulaşırken ve nihayet normal bilimin sınırlarını genişletmek için çabalarken paradigmayı kullanmışlardır (Güneş, 2003, 23-44). Kuhn’a göre bir bilim dalında bunalım yaşandığı takdirde, o alanda paradigma değişime açıktır. Kuhn paradigmanın net olmamasının ve bilimsel kurallar da esneklik yaşanmasının bunalımlara sebep olduğunu savunmaktadır. Ona göre yaşanan bunalımlar ancak üç şekilde bitebilir: 1) Bir paradigmanın sonunun geldiğine dair umutsuzluk yaşansa bile, bunalıma sebebiyet veren sorunun ortadan kaldırılması için gerekli gevşeme sergilenir. 2) Bunalıma sebep olan sorun yeni, köktenci yaklaşımlara bile karşı koyar ve bilim adamları sorunu ortadan kaldıramayacağına karar verirler. Bu durumda sorun bir kenara bırakılarak, daha büyük olanaklara sahip olacak gelecek kuşaklar için rafa kaldırılır. 3) Bunalımın sona ermesi yeni paradigma aktörlerinin meydana çıkması ve birinin diğerlerinin önüne geçerek yeni paradigma olarak benimsenmesiyle gerçekleşir (Bkz. Demez, 2014:36). Bu bilgiler ışığında çeviribilim alanında yaşanan paradigma değişimi üçüncü madde ile açıklanabilir. Erek odaklı yaklaşımların ortaya çıkması ile birlikte kaynak odaklı yaklaşımların önemini yitirmeye başlaması, yani kaynak odaklı bakış açısından erek odaklılığa geçiş paradigma olarak adlandırılabilir.

James Holmes’in 1972 yılında yayınlanan ‘The Name and The Nature of Translation Studies’ (Çeviribilimin Adı ve Doğası) adlı makalesinde sadece çeviriden değil, çeviribilimden de söz etmeye başlamasıyla çeviribilimciler için çeviribilim kavramından net bir biçimde bahsetmek mümkün olmuştur. Söz konusu bu makalede Holmes çeviribilimin üç alandan oluştuğunu belirtmiş ve betimleyici, kuramsal ve uygulamalı

alanların arasında veri aktarımının gerçekleştiğini ve bu aktarımın tek yönlü değil, karşılıklı sağlandığını vurgulamaktadır.

“Betimleyici, kuramsal ve uygulamalı çeviribilim, bilim dalının bütünü içinde birbirinden oldukça ayrı üç dalı olarak tanıtıldı. Söz konusu alanların bu yazıda yer aldıkları sıraya bakılarak birbirleri arasındaki alışverişin tek yönlü olduğu, yani betimleyici çeviribilimin sağladığı temel veriler üzerinde çeviri kuramının kurulduğu ve betimleyici çeviribilim ile çeviri kuramının sağladığı bilimsel bulguların da uygulamalı çeviribilim alanında kullanıldığı düşünülebilir. Aslında ilişki elbette iki yönlüdür (diyalektiktir); Üç daldan her biri diğer iki dala malzeme sağlamakta ve daha sonra diğer iki dalın kendisine sağladığı bulguları kullanmaktadır. Örneğin çeviri kuramı, betimleyici ve uygulamalı çeviribilim dallarındaki araştırmalardan elde edilen sağlam ve kesin veriler olmadan hiçbir şey yapamaz. Öte yandan betimleyici ve uygulamalı çeviribilim dallarından birinde çalışmak isteyen birisi, başlangıç noktası olarak en azından sezgilere davalı bir kuramsal varsayım olmadan çalışmaya başlayamaz. Bu iki yönlü (diyalektik) ilişki göz önüne alındığında, belli bir zaman diliminde gereksinimler değişse de, bilim dalının gelişmesi ve büyümesi için, çeviribilimin her üç dalına da gereken ilgi gösterilmelidir” (Holmes, 2004:175).

“Kuram-Uygulama Denkleminde Akademik Çeviri Eğitiminin Konumu” adlı makalesinde Rahman Akalın’ın yaklaşımı şu şekildedir; “Holmes’e göre çeviri kuramcısının asıl amacı kuşkusuz geniş anlamda, çeviri süreci ve çeviri alanına giren tüm olguları açıklamak ve önceden tahmin etmek, çeviri alanının dışındaki olguları da ayırt etmek için kullanılabilecek birçok öğeyi barındıran eksiksiz, kapsamlı bir kuram oluşturmaktır. Bu düşünce açılarsa, çeviribilimde salt araştırmanın hedefinin, öncelikle çeviriye dâhil olguları tanımlamak, sonrasında da bu olguların açıklanmasını sağlayacak modellemeler yapmak olduğu savlanabilir. Betimleyici çalışmalar ise, ‘ürün, süreç, işlev’ gibi yönleri ile ‘çeviri olgusu’na dönük gözlemlerin bir sonucudur ve bu betimleyici veriler, genelleşici ilkeler, diyesi kuram oluşturmak için zemin oluşturmaktadır. Holmes, çeviribilimin uygulamalı araştırma alanı olarak tanıladığı sahanın içerisine ise, ‘çeviri eğitimi, çeviriye eşlik eden araçlar, çeviri politikası ve çeviri eleştirisi’ şeklinde birbirinden ayırdığı alanları koymaktadır. Araştırmalara konu olmanın dışında bu alanlar, esas itibarı ile birer uygulama alanı olarak da değerlendirilebilir” (2017:39).

Ayşe Banu Karadağ Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede ‘İdeolojik’ Açıdan Çevirinin ve Çevirmenin Rolü başlıklı doktora tezinde James Holmes’un çeviribilimin bağımsız bir disiplin olmasında öncülük edişini ve bu alanda yaşanan paradigma değişimini şu şekilde ifade etmektedir: “James S. Holmes’un çeviriye ve çeviribilime farklı yaklaşımı ile başlayan süreçte, erek metni, erek kültürü, erek okuru, erek dizgeyi ön plana çıkaran çalışmalar çeviri alanında yeni bir bakış açısından söz edilmesini mümkün kılmıştır. Artık kaynak dile, kaynak metne, kaynak kültüre, kaynak yazara olabildiğince sadık kalınarak çeviri yapmanın ‘iyi’/ ‘doğru’/’başarılı’ bir çeviri için yeterli olmadığı kabul edilmiştir. Bu yeni anlayış çerçevesinde çevirinin dilsel aktarımla sınırlı kalmadığı, kültürel etkileşimin oldukça önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece çevirmen, kendisine yakıştırılan “görünmez” aracı kimliğini değiştirerek hep var olan, ancak kaynak odaklı kuramlar tarafından ısrarla yok sayılan “görülebilir” “uzman” kimliğine kavuşmuştur. Çeviri kuramlarında görülen, “köktenci” olarak nitelendirebileceğimiz bu değişikliklerle, yalnızca çeviriden değil, “çeviribilim”den de söz etmek mümkün olmuştur” (Karadağ, 2003: 16).

Karadağ’ın da belirttiği gibi, Holmes’e kadar çeviri dil ya da sözcük aktarımı olarak görüldüğünden, dilbilimin sınırları çerçevesinde ele alınıyor, dilbilimin bir alt dalı olarak görülüyordu. Ancak çevirinin sadece diller arasındaki değişimi irdelemediği, çeviri olgusunun başlı başına ele alınması gereken bir konu olduğu, çeviri eylemi sırasında, salt bir aktarım gerçekleştirilmediği, erek kitle/okur ve kültürün ön planda tutulması gerektiği bilinci çeviribilimin oluşum ve gelişim süreçlerine katkı sağlamıştır. Yaşanan bu paradigma değişimiyle birlikte, dilbilimsel çeviri anlayışı yerini erek odaklı işlevsel çeviri anlayışına bırakmıştır. Çeviriyi bir ürünün ötesinde, bir süreç olarak gören işlevsel çeviri anlayışı ile birlikte çeviri süreci daha detaylı bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır.

Filiz Şan “Disiplinlerarasılık Açısından Bir Bilim Dalı Olarak Çeviribilim“ adlı doktora tezinde bu durumu şu şekilde dile getirmiştir: “ Çeviribilim, paradigma değişimiyle tamamen farklı bir temele dayandırılmış ve bu da önemli bir dönüm noktası olmuştur. Buna göre ortaya çıkan yeni yaklaşımların genel özelliği, çok boyutlu bir yaklaşım biçimi benimsemeleri ve böylece çeviriye yalnızca ürün perspektifinden değil, çevirmeni de görünür kılarak süreç ve işlevi de dikkate alacak şekilde yaklaşımlarıdır. Buna göre artık erek dizge ve çevirinin bu dizge içerisinde göreceği işlev merkeze

oturmuştur. Söz konusu yıllarda çeviriyi kendi bütünlüğü içinde ele alan erek odaklı yaklaşımlar öne çıkmıştır” (Şan, 2014:61).

Çeviri sürecine odaklanan kuramların başında, H.J Vermeer tarafından, “Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie” (1978) adlı makalede ilk defa bahsedilen *Skopos kuramı* gelir. Bu makalede Skopos, genel hatları ile ele alınmış olsada, kuram 1984 yılında Vermeer/Reiss tarafından yayınlanmış olan “Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie” (1984) adlı eser ile çeviribilime yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır.

Vermeer, çeviri sürecinin çevirinin bir bölümü olduğunu ve çeviriye skoposun yani amacın yön verdiğini savunur. Ona göre, her eylemin bir amacı vardır, çevirinin de bir eylem olduğu bilgisinden hareketle, çeviri eyleminin de bir amacı vardır ve çeviri bu amaca göre şekillenmelidir. Burada amaç, işveren ya da çevirmen tarafından belirlenir. Çevirmenin işvereniyle anlaşarak ortaya koymayı planladığı çeviri ürünün amacı, metnin skoposu olarak adlandırılır (Vermeer, 2008: 3-4).

Vermeer’e göre çeviri işlevi; çevirmene yaptığı çeviri karşılığında yapılan ödeme gibi, çevirinin dış işlevi ve çeviride mesajın aktarılması gibi çeviri sürecinin iç işlevi olarak ikiye ayrılır. Çeviri kuramını ortaya koyarken, bahsettiğimiz dış işlevi benimseyerek, çevirinin amacını ön planda tutmuştur. Kuramında çevirinin, sadece dilsel bir aktarım değil, aynı zamanda kültürel bir aktarım olduğunu savunur ve erek odaklı, işlevsel bir bakış açısı sergiler.

Bir iletişim aracı olan dil ve kültür arasındaki bağı önemle vurgulayan Vermeer, çevirmeni her iki kültüre hakim bir uzman olarak görmektedir. Ona göre çevirmen, hem kaynak hem de erek kültür bilgisine sahip, donanımlı, uzman kişidir. Çeviri sürecinde, önceden belirtilen amaca yönelik aktarım yapan çevirmen, bu amacı en doğru şekilde uygulamalıdır. Çünkü çevirinin başarılı ya başarısız olarak değerlendirilmesi, amacın çeviri esere (erek metne) ne kadar aktarıldığı ile doğrudan ilintilidir.

Vermeer’in Reiss ile birlikte yapmış olduğu bu çalışmada, ilk olarak Skopos kuramı tüm hatlarıyla ele alınmış, diğer kısımda ise Reiss metin türlerine değinmiştir. Reiss, Bühler’in dili bir araç olarak ele alan Organon modelinden hareketle, metinleri işlevsel açıdan dört gruba ayırmıştır. Bunlar: 1) Bilgilendirici (Informative) metinler: haberler, yorumlar, röportajlar, makaleler, kullanma klavuzları, ders kitapları gibi içerik ve bilgilendirme ağırlıklı metinlerdir. 2) Anlatımcı (Expressive) metinler: şiir, öykü, oyun,

roman gibi metinlerdir. 3) İşlemsel (Operative) metinler: reklam metinleri gibi okurda belirli bir etki uyandıracak metinlerdir. İkna edicilik yönü bu metin türlerinde ön plandadır. Çünkü erek metin okurunda, kaynak metin okurunun verdiği aynı tepkiyi yaratması beklenir. 4) İşitsel Araçlı (Audio –Medial) metinler: Radyo konuşması, reklam, opera, şarkı metni gibi metinlerdir. Bu metin türleri yayınlanacak aracın teknik özelliklerine göre hazırlanırlar. Dolayısıyla anlatım kısa, etkili, anlaşılır ve reklam metinleri çarpıcı, net görüntüye uygun olmalıdır (Reiss/Vermeer, 1984:213). Reiss metin türünün çeviri yöntemini belirlediğini savunur.

Reiss ve Vermeer, yaptıkları çalışmada çeviri ürünü şu şekilde özetler:

- (1) Çeviri amaca bağlıdır.
- (2) Çeviri, kaynak kültür ve dilde yer alan bilgi sunusu üzerinden, erek kültür ve dil içerisinde oluşturulan bilgi sunusudur.
- (3) Çeviri, tersine çevrilemeyen bir bilgi sunusunun kopyasıdır. Başka bir deyişle, erek metindeki bilgi sunusu ve kaynak metindeki bilgi sunusundan oluşturulan çeviri metni, en fazla bu iki bilgi sunusundan oluşturulan bilgi sunusu kadar bilgi içerebilir.
- (4) Çeviri, kendi içerisinde bağıntılı/ilişkili olmalıdır.
- (5) Çeviri ürünü kaynak metinle bağıntılı/ilişkili olmalıdır.
- (6) Yukarıda bahsedilen kurallar, kendi içerisinde hiyerarşik bir yapıda düzenlenmişlerdir (zincir halkası şeklinde) (Reiss/Vermeer, 1984:119).

Özerk bir bilim dalı olarak anılmaya başlayan çeviribilim, Skopos kuramı ile birlikte yeni bir soluk kazanmış, çeviribilim dünyası yeni bir anlayış elde etmiştir.

Yine aynı dönemde, Finlandiyalı çeviri kuramcı ve çevirmen Holz- Mänttari, *Translatorisches Handeln: Theorie und Methode* (Çeviri Eylemi: Kuram ve Yöntem) (1984) kitabında *çeviri eylem kuramı*¹ hakkında kapsamlı bir çalışma sunmuştur. Holz- Mänttari, çeviri etkinliğini bir eylem olarak görür ve bu nedenle çeviri bir amaca hizmet etmelidir. Ona göre, metin oluşturma amacı kültür ve dil bariyerlerinin aşılması, kültürlerarası bir ileti aktarımı gerçekleştirmektir. Bu süreçte çevirmen, erek kültür

¹ Holz- Mänttari'nin kuramı Türkçe'ye farklı şekillerde aktarılmıştır. Daha önceki çalışmalarda Çeviri Odaklı Eylem Kuramı, Eylem Olarak Çeviri Kuramı, Çeviriye İlişkin Eylem Kuramı gibi adlandırmaların kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışma kapsamında Çeviri Eylem Kuramı şeklinde adlandırma tercih edilmiştir.

alıcısının beklentilerini göz önünde bulundurarak, erek kültür ve erek toplum normlarını dikkate alarak, işlevsel bir çeviri ortaya koymayı hedefleyen bir iletişim uzmanıdır. Çeviri sürecinde işi başlatan başka bir deyişle çeviriye ihtiyaç duyan kişi veya kurum, işveren/komisyoncu yani çevirmenle bağlantıya geçen, işi çevirmene veren kişi, kaynak metin yazarı, erek metin üreticisi yani çevirmen, erek metnin kullanıcısı ve erek metnin alıcısını kapsayan bir işbirliği modeli ortaya koymuştur (Krş. Berk, 2005:55-56).

Çeviri eyleminin başlaması, iletişimsel eylemde bulunmak isteyen farklı iki kültürdeki birey ya da kurumların kültür ve dil bariyerlerinin aşılmasına gereksinim duymasının sonucunda gerçekleşir. Birey/kurum/işveren, oluşturulan metni bir uzmana ulaştırır. Bu uzman yani çevirmen işlevsel bir çeviri ortaya koymak amacıyla bir ileti oluşturur. Tüm bu işlemler hem işveren, hem kaynak metni üreten birey/kurum yani kaynak metin yazarı hem de iletiyi oluşturan uzman yani çevirmen arasında işbirliği ve iletişimi gerektirir. Öte yandan işi başlatan birey/kurum ile alıcı da karşılıklı iletişim ve işbirliği içindedir. Holz-Mänttari'nin kuramının temelini oluşturan eylem, iş birliği içinde olanların karşılıklı iletişimde bulunmaması ve gerektiğinde istişare etmemeleri durumunda bir başka deyişle toplumsal iş birliği olmadan gerçekleştirilemez. Bu işbirliği ve iletişimsel durumlar bütünsel bir bakış açısı ile incelenmelidir. Holz-Mänttari kuramında uygulama alanından hareket ettiğini belirtmektedir. Muharrem Tosun bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“ Her şeye rağmen Holz-Mänttari, kuram uygulama yakınlaşmasını sağlama adına önemli yaklaşımlar sergilemektedir. Çevirmenin iş hayatındaki zaman kısıtlılığı, bağlı olduğu koşullar ve insanlar, metnin ve kendinin amacının yanında ya da bu amaçların üstünde işinin, işverenin amacının yer alması; piyasa koşulları ve de kitabın daha ilgi çekici kılınması gibi konulardaki zorunluluklar, amaç bağlamındaki değişikliklere yol açabilmektedir. Okur kitlesinin beklenti ve amaçları da buna dâhildir. Holz-Mänttari'nin kuramında çevirinin işlevi, tüm bunlarla birlikte değerlendirilmelidir”(Tosun, 2002:138).

Bu bakış açısına göre, çeviri eylemi gerçekleştirilirken eylem işleyiş zinciri çeviriye gereksinim duyan kişi, çevirmen/uzman, erek okur kitlesi işbirliği göz önünde bulundurulmalıdır. Tüm bu bilgiler ışığında Holz-Mänttari'nin, eylem, amaç, iletişim, kültür ve iş birliği parametrelerini çeviri süreci içerisinde ele alarak, çeviriye yeni bir bakış açısı kazandırdığını söyleyebiliriz.

Itamar Even-Zohar *çoğul dizge kuramını*, 1920’lerde Rus biçimcilerin ve Çek yapısalcılarının yürüttüğü çalışmalardan esinlenerek, 1978 yılında yayımladığı “*The Position of Translated Literature Within the Literary Polysystem*” adlı makalesinde oluşturmuştur.

Even-Zohar çoğuldizgeyi “birbirleriyle kesişen ve kısmen örtüşen, farklı seçenekleri kullanan, ancak üyeleri birbirine bağımlı, yapılandırılmış bir bütün teşkil eden çoklu bir dizge” olarak tanımlar (Gürçağlar, 2016-130). Bu kurama göre edebiyat metinleri birer dizge oluştururlar ve birbirleri ile sürekli etkileşim halindedirler. Çeviri ise söz konusu bu kuramda sabit bir konumda yer almadığından, ayrı bir dizge olarak ele alınmalıdır. Metin türlerinin sistem içerisinde birincil veya ikincil konumda yer alması, yine bu metin türlerinin merkez ya da çevre konumda olduğunun göstergesidir. Even-Zohar çeviri yazının “birincil” (yeni eserler üretme) ve “ikincil” konumda yer aldığını ileri sürmekte ve herhangi bir çevirinin birincil konumda yer alabilmesi için bazı şartların var olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu şartlar; a) Çoğuldizge henüz oluşmamışken ya da başka bir deyişle, edebiyat henüz “genç” ve yerleşme sürecinde iken, b) edebiyat ya “çevresel” ya “güçsüz” ya da her iki durumda iken, c) edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar yaşanırken. Çeviri edebiyat çoğuldizgenin çevresinde yer alıyorsa, yenilikçi bir değeri yoktur ve ikincil bir konuma sahiptir (Gürçağlar, 2016: 131).

Çoğuldizge kuramında, yeterlik ve kabul edilebilirlik normları ön plana çıkmaktadır. Bu kurama göre; çeviri merkezde yer alıyorsa, başka bir deyişle kaynak metin odaklı ise yapılan çeviri “yeterli”, çeviri çevre konumdaysa, yani erek kültür ve erek kitleye yönelik yapılmış ise “kabul edilebilir” olarak ifade edilebilir. Bir çevirmen her iki kültürde de yer alan ifadeleri aynı ya da benzer bir ifade kullanarak aktarım yapıyorsa, yaptığı çeviri yeterlidir. Ancak kaynak kültür ve metinde yer alıp, erek kültürde olmayan ifadeleri (örneğin deyimler gibi) erek kültürün anlayacağı şekilde, kaynak metinde bazı düzeltmeler, eksiltme ya da çıkartmalar yaparak ya da yerelleştirme gibi yöntemlerle aktarım gerçekleştiriyor ise, yaptığı çeviri kabul edilebilir bir çeviridir. Bu nedenle çevirmen hem kaynak dil ve kültür hem de erek dil ve kültür bakımından uzman konumunda olmalıdır (Krş. Erbek, 2017:116).

Çoğuldizge kuramı ile birlikte, çevirinin sistemdeki konumunu daha iyi anlayabilmek için betimleyici çalışmalara olan ilgi artmıştır. Aynı zamanda çeviribilimin kültür ve

dizgeleri incelemesi gereken bir disiplin olduğu vurgulanmış ve erek metin ile erek kültür odak noktası haline gelmiştir.

Gideon Toury, yukarıda bahsettiğimiz Itamar Even-Zohar'ın ortaya koyduğu çoğuldizge kuramı ile paralel bir yaklaşım oluşturmuş ve 1995 yılında *Descriptive Translation Studies and Beyond* adlı kitabında *Betimleyici Çeviribilim* çalışmalarını tanıtmıştır. Toury, görgül bir bilim dalının alanını oluşturan nesneleri betimlemesi gerektiğini ve araştırma konusu üzerinde yapılan betimlemeler sonucu kuramların geliştirilip, değiştirilebileceğini savunmaktadır. Betimleyici çeviribilim çalışmalarında Toury, erek odaklı bir yaklaşım sergiler ve erek kültürde çeviri olarak gösterilen her metni bir çeviri metin olarak kabul eder. Bu kabulün sonucunda da eşdeğerlik tanımına farklı bir bakış açısı geliştirir. Bir çevirinin kaynak metne hangi ölçüde eşdeğer olduğunu normlar ortaya koyabilir (Krş. Berk, 2005:61).

Toury 'e göre (1995) çeviri sürecinde üç farklı norm bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan öncül norma (initial norm) göre, çevirmen çeviri sürecinde ya kaynak dil, kaynak kültür ve kaynak dizge normlarını dikkate alarak ya da erek dil, erek kültür ve erek dizge normları doğrultusunda çevirisini gerçekleştirir. Yapılan çeviri kaynak metin normlarına daha yakın ise, çeviri “yeterli” kabul edilir, aksi takdirde çevirmen erek dil ve kültür normlarına uygun bir çeviri ortaya koyuyorsa, gerçekleştirilen çeviri “kabuledilebilir” bir çeviri olarak görülür. Hedef kültürün “kabul edilebilirliği” ve kaynak metne olan “yeterli uygunluk” olarak adlandırılan iki kutbun tam ortasına çeviriyi yerleştiren Toury, hiçbir metnin tamamen “kabul edilebilirliği” veya “uygunluğu” sağlayamayacağını, çünkü çevirinin her seferinde katıldığı dizgeye yabancı gelecek biçimler ve bilgiler sunacağını ve çevirinin özgün metne de her zaman tamamen “uygun” olarak üretilmeyeceğini, çünkü hedef dilin ve kültürün kültürel kurallarının kaynak metin yapılarında kaymalara yol açacağını söyler (Aksoy, 2002:47). Çeviri politikası ve çevirinin doğrudanlığı olarak iki başlık altında incelenen süreç öncesi normlar (preliminary norms) çevirmenin çeviri sürecine başlamadan önce aldığı kararları temsil eder. Çeviri politikası, metin seçiminde belirleyicidir. Çevirmenin hangi yazarı ve hangi tür metni seçtiği sergilediği çeviri politikası ile ilgilidir. Çevirinin doğrudanlığı ise, çevirinin doğrudan kaynak metin dilinden mi yoksa ara dilden mi yapıldığını belirler. Süreç normları (operational norms) ise matriks normları ve metinsel-dilsel normlar olmak üzere ikiye ayrılır. Çeviride cümle yapıları, yeni metin ekleme, metin çıkarma ya da dipnotlar gibi unsurlar matriks normlar kapsamında ele

alınır. Çeviride yerelleştirme, yabancılaştırma, uyarlama, yer değiştirme gibi çeviri stratejileri ve kullanılan dilsel materyal, biçimsel ve dilsel tercihler ise metinsel-dilsel normlar kapsamındadır (Krş. Yazıcı, 2005:155).

İnceleme konusu çevirinin amacı, kültür olgusu, iletişimsel yön, devingenlik, erek odaklılık olan çağdaş çeviri kuramları, çeviribilime yön vermektedir. Bu doğrultuda, bahsedilen bu kuramlar çeviribilimin dilbilimden farklılığını gözler önüne sererek, özerk bir bilim dalı oluşuna katkı sağlamışlardır denebilir.

1.3. Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi: Tartışmalar

Çeviribilimin temelleri üç ana alan üzerine oluşturulmuştur. Bunlar kuramsal, betimleyici ve uygulamalı alanlardır. Bu üç inceleme alanı birbirinden bağımsız olarak ele alınsa da, çevrinin doğası gereği birbirleriyle etkileşim içindedir ve bir disiplin dalı olarak çeviribilim bu şekilde gelişimini sürdürmektedir. Çeviribilimin gelişim sürecinden bahsederken, yukarıda bu konuya kısaca değinilmiştir. Ancak çeviribilimin alanları ve bu alanlar arası ilişki ağı bu çalışmanın odağını oluşturması nedeniyle, bu kısımda daha ayrıntılı ele alınacaktır.

James Holmes'un "The Name and Nature of Translation Studies" (Çeviribilimin Adı ve Doğası) başlıklı makalesinde belirttiği gibi çeviri eylemi salt çeviri çalışmaları (pure translation studies) ve uygulamalı çeviri çalışmaları (applied translation studies) olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Salt çeviri çalışmaları da betimleyici (descriptive translation studies) ve kuramsal (theoretical translation studies) çeviri çalışmaları olarak iki alt başlık altında incelenmektedir. Holmes, betimleyici çalışmaları ürün odaklı (product-oriented), işlev odaklı (function-oriented) ve süreç odaklı (process-oriented) olmak üzere üç başlık altında ele almaktadır. Ürün odaklı çalışmalar, çeviri metnlerinin belirli bir dilde ya da farklı dillerdeki çevirilerinin karşılaştırmalı olarak betimlenmesini içeren çalışmalardır. Ona göre çevirilerin erek dizge konumu içerisinde yerine getirdikleri işlevin betimlenmesi işlev odaklı çalışmaların temel unsurudur. Belli bir dönem ve yerde çevrilen metinler ve bu metinlerin erek kültür içinde yarattığı etki bu alanın araştırma konusudur. Çevirmenin çeviri sürecinde zihninden geçenler ve karar verme sürecinde yaşadığı bilişsel süreçler ise süreç odaklı çalışmaların inceleme konusudur (Bkz. Holmes, 2004:174).

Kuramsal alan, Holmes'un aynı çalışmasında ifade ettiği gibi "betimleyici çeviribilim alanında yapılan çalışmaların sonuçlarını, çeviriyle ilişkili alan ve bilim dallarındaki bilgiyle birleştirir; böylece çeviri sürecinin ve çeviri ürünlerinin ne olduğu ve ne olacağı konusunu açıklamak ve bu konuda önceden tahminde bulunmak için ilkeler, kuramlar ve modeller oluşturur" (Holmes, 2004:174). Betimleyici alanın inceleme nesnesi ise çevirilerin betimlenmesidir. Betimleyici alan (Descriptive Translation Studies-DTS) çeviri işlevi ve çeviri süreçleriyle ilgilidir. Söz konusu makalede betimleyici alan şu şekilde yer bulmaktadır; "Bu iki ana daldan, ampirik olguları incelediği için önce betimleyici çeviribilimi ele almak daha uygundur. Betimleyici çeviribilim alanında yapılan araştırmalar, ürün odaklı, işlev odaklı ve süreç odaklı olmak üzere üç ana türe ayrılabilir" (Holmes, 2004:174).

Kuram-uygulama ilişkisinde üç alanın etkileşiminden söz edilebilir. Dergiler tez konusu kapsamında kuram ve uygulama ilişkisinde bir araç olarak görülebileceğinden, çeviribilimin alanları konusu ayrıntılı ele alınmaktadır. Bu bakımdan uygulama alanı oluşturan çeviri eğitimi, çeviri eleştirisi, çeviri politikası ve çeviriye yardımcı araç gereçler alt başlıklar halinde incelenecektir.

1.3.1. Çeviri Eleştirisi

Uygulama alanlarından biri olan çeviri eleştirisi, çevirinin değerlendirmesidir ancak bu değerlendirme "yapılan çeviri iyi/güzel ya da kötü bir çeviridir" şeklinde salt bir değerlendirme değil, sosyo-kültürel, ekonomik vb unsurları da içinde barındıran çözümlemelerdir. Çeviri eleştirisinde amaç hatalı çözümlemeleri ortaya çıkarmak ve hata avcılığı yapmak değildir. Kaynak eserin dizgedeki konumu ve yazıldığı dönemde yarattığı etki bağlamında çevirmenin öz kültürü ve özümsemiği yazın geleneği ışığında yaşadığı çeviri süreci ve bu süreçte çevirmenin yaptığı seçimlerin irdelenmesidir. Çeviri eleştirisi, çevirmen, erek kitle okuru, eleştirinin yapıldığı yer ve dönemin göz ardı edilemeyeceğı karmaşık bir süreçtir. Çağdaş çeviri kuramlarında olduğu gibi erek odaklı yaklaşımların ortaya koyulmasıyla birlikte çeviri eleştirisinde de işlevsellik ön plana çıkmaya başlamıştır bu nedenle eleştirmen hem kaynak hem de erek metin normlarını dikkate alarak, metin içi ve metin dışı faktörleri göz önünde bulundurarak eleştirisini gerçekleştirmelidir. Öte yandan tüm bilim dallarında olduğu gibi, çeviribilimin özerk bir disiplin olmasından ötürü çeviri eleştirisi de bilimsel ve nesnel ölçütlere göre gerçekleştirilmelidir (Krş. Aksoy, 2002:25-28). Işın Bengi-Öner'in de vurguladığı gibi, "erek odaklı kuramlarla birlikte, çeviri eleştirisi; kuralcılıktan, değıştirilemez

ölçütlerden, öznel yaklaşımlardan kurtularak “nesnelliğe ve bilimselliğe doğru önemli bir adım at(mıştır)” (Bengi-Öner, 1999:120).

Çeviri eleştirisinde kaynak metni ölçüt gösterdiklerinden ötürü, kuramcılar eleştirilerde hata çözümlemelerinden öteye gidememişlerdir. Ancak yirminci yüzyılın ortalarında çeviribilimde yaşanan paradigma değişimi ile beraber Vermeer, Even-Zohar, Toury gibi kuramcılar, çeviri kuram ve eleştirilerinde çıkış noktası olarak kaynak metni benimsememiş ve erek kültürü temel alan yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bununla birlikte çeviri eleştirilerinde de sosyal, kültürel, ekonomik koşullar göz önünde bulundurulmuştur.

Günümüz çeviribilim kuramlarının 20. Yüzyılın öncesine kadar kuramların hepsi kaynak-odaklı, süreç-ağırlıklı ve kuralcıdır. İyi, doğru ve sadık sözcüklerine indirgenebilen bu eski kuramların temelinde iyi, doğru çeviri yapılması amaçlanmaktadır. Ağırlık noktası kaynak olan kuramlarda iyi/doğru çeviri kaynak dil / kaynak metin / kaynak yazar / kaynak kültüre sadık üretilen çeviridir. Kuramlarında ereği ön plana çıkartan kuramcılar ise iyi, doğru çevirinin, kaynak dil / kaynak metin / kaynak yazar / kaynak kültüre tam sadakatle çözülemeyeceği görüşündedirler. Yani bu kuramların hepsinde iyi çeviri, doğru çeviri ve sadık çeviri kavramlarının kuramları oluşturucu işlevi vardır. Ancak kuramların sunduğu kurallar incelendiğinde, amaçlanan iyi, doğru çeviri düzeyinin, çevirmen tarafından ulaşılması mümkün olmayan bir düzey, daha doğrusu, ülküsel, soyut bir düzey olduğunu anlarız. Öner bu noktada kuramlarda kullanılan ve söz konusu ülküsel, soyut düzeye işaret eden niteleme sıfatları bir bakıma kuramların özünde var olan çelişkiden kaynaklanmakta, bir bakıma da bu kuramlarda saptanan çelişkilerin yol açtığını vurgulamaktadır. Ona göre kuramların ayrılmaz bir parçası olan "çelişki", özellikle çeviri eleştirisi alanında açık olarak kendini göstermektedir. Süreç-ağırlıklı, kaynak-odaklı ve kuralcı kuramlar çerçevesinde yapılan çeviri eleştirisinde, eleştirmen çeviri gerçekleriyle hiçbir bağı olmayan eleştirel görüşlerini ve beğenisini adeta çeviride ulaşılması mümkün ve değişmez özellik gösteren bir düzey varmışçasına sunmaktadır (Krş. Bengi-Öner, 1993: 32-33). O halde yalnız iyi, doğru ve sadık çeviri gibi kavramlar üzerinde eleştiri temelleri atmaya çalışmak sakıncalı bir hal almaktadır.

Görüldüğü gibi çeviri eleştirisinde yirminci yüzyılın ortalarında yaşanan paradigma değişimine kadar çeviri kuramcıları tarafından çeşitli çeviri eleştirileri ortaya konmuştur. Ancak bu eleştiriler salt kaynak metnin çeviri metin ile karşılaştırmasından

öteye gidemediği için bir tür hata avcılığına dönüşmektedir. Çeviri kuramlarında olduğu gibi çeviri eleştirisinde de erek odaklılığın ön plana çıkması ile birlikte, metinlerin işlevsel boyutu önem kazanmıştır. Böylece çeviri eleştirisi sadece metin odaklı bir çözümleme olmakla kalmayıp, metin dışı unsurların diğer bir deyişle okur kitlesi, kültürel yapı gibi unsurların da çeviri eleştirisini doğrudan etkilemeye başladığı gözlemlenmiştir. Çeviri eleştirisinde kuramsal yaklaşımların dikkate alınarak, bu bakış açısı ile uygulama alanının değerlendirilmesi çeviri eleştirisinin değişimi ve gelişimini desteklediği söylenebilir.

1.3.2. Çeviriye Yardımcı Malzemeler

Çeviri eleştirisi konusunun ardından çeviriye yardımcı malzemeler konusuna değinmek gerekirse, çeviriye yardımcı malzemeler çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmene çeviri sürecinde destek sağlayacak araç-gereçler ya da kişilerden oluşmaktadır denilebilir. Bunlara ayrıca çeviri alanındaki ders kitapları, sözlük ve terim bankaları, çeviri bellekleri, bilgisayar destekli programlar ait olabileceği gibi, alanında uzman kişiler de örnek gösterilebilir.

Yardımcı malzemelerin başında, günümüzde çeviri öncesi, çeviri süreci ve çeviri sonrası aşamalarda yoğun olarak yararlanılan teknolojik araçlar gelmektedir. Bu teknolojik araçlardan çevirmenlerin bilgisayar ortamında en çok faydalandığı kaynakların sözlükler olduğunu söyleyebiliriz. Sözlükler CD-DVD gibi çevrimdışı ve çevrimiçi olmak üzere iki farklı ortamda kullanılan kaynaklardır. İnternet erişiminin daha yaygın ve hızlı olması sebebiyle, bugün çevrimiçi sözlüklere daha sık başvurulduğu bilinmektedir. USB gibi bilgisayar üzerinde harici bir bileşene ihtiyaç duyulmadığı, istenildiğinde güncellenebildiği, cep telefonu gibi mobil iletişim araçları ile de erişim sağlanabildiği, kullanıcıların da veri girişi yapabilmeleri, pek çoğunun ücretsiz olması gibi avantajlar göz önünde bulundurulduğunda çevrimiçi sözlükler daha çok tercih edilmektedir. Bilhassa uzmanlık alan çevirilerinde, bu alanlarda çeviri yapan profesyonellerin oluşturmuş olduğu ortak sözlükler aynı alanlarda çeviri yapan diğer çevirmenler için önemli bir kaynaktır. The Free Dictionary bu tür sözlüklere örnek verilebilir. İngilizce, İspanyolca, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Çince, Portekizce, Flemenkçe, Norveççe, Yunanca, Arapça, Lehçe, Türkçe, Rusça gibi birçok dilde, tıp, hukuk, ekonomi alanlarında terimler sözlükleri, eşanlamlılar ve zıt anlamlılar sözlükleri, deyimler sözlüğü ve ansiklopedi ve bir arama motorunu içeren bu site çevirmenler için

son derece önemli bir kaynaktır (Bkz. Şahin, 2013:17). Olası hata payını azaltma ve zamandan tasarruf açısından sözlükler, çevirmenler için büyük önem taşımaktadır.

Çeviri bellekleri de sözlükler gibi çeviriye dolayısıyla çevirmene yardımcı araç gereçlerden biridir. Çeviri belleği fikri 1970'lerde ortaya atılmış olup, kullanıma geçmesi 1990'lı yılları bulmuştur. Günümüzde en çok kullanılan çeviri belleklerinin başında TRADOS (TRAnslation and DOcumentation System [Çeviri ve Dokümantasyon Sistemi]) yazılımı gelmektedir. Çeviri bellekleri çevirmenin çevirdiği sözcükleri kaydedip arşivleyerek, yeni çeviri sırasında kayıtlı sözcükleri bularak, eşleştirme sağlandığında, çevirmenin kullanımına sunar (Kırş. Köktürk, 2015:45).

Yardımcı araç gereçlerden bir diğeri terim bankalarıdır. Terim bankaları çevirmenlerin çeviri esnasında karşısına çıkan yeni terimleri bir veri tabanına yüklemesiyle oluşturduğu, uzun yıllardır çeviri alanında kullanılan araçlardır. En bilinen terim bankaları arasında IATE, Grand Dictionnaire Terminologique, Eurovoc, EuroTermBank, Terimum ve Normaterm sayılabilir. Türkçe terim bankaları arasında en çok göze çarpan Türk Dil Kurumu ve Yıldız Teknik Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü tarafından hazırlanan terimler sözlükleridir. Bu sözlükler fizik, ekonomi, kimya ve tıp gibi farklı alanlarda terimleri kapsamaktadır ve terimlerin İngilizce, Almanca, Fransızca ve Rusça karşılıkları verilmektedir (Bkz. Şahin, 2013:66-70). Tüm bu bilgiler doğrultusunda çeviriye yardımcı araç gereçlerin, çeviri sürecini hızlandırarak, çevirmene zamandan tasarruf sağlayarak, çeviri kalitesini arttırdığını söyleyebiliriz.

1.3.3. Çeviri Politikası

Çeviribilimin uygulama alanının bir diğeri konusu ise çeviri politikasıdır. Çeviri politikası çeviriye ilişkin bileşenlerin (çevirmen, çeviri süreci, çeviri ürünler) toplumsal rolünün tanımlanması, belirli bir sosyo-kültürel ortamda hangi yapıtların çevrilmesi gerektiği, çevirmenin toplumsal ve ekonomik konumunun ne olduğu ve ne olması gerektiği, işlevsellik vb. sorunsallarla ilgilidir (http://ceviribilim.com/?page_id=1496).

Şaban Köktürk, “Uygulamalı Çeviribilim” adlı eserinde çeviride ideolojinin çeviri politikası ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. “Özellikle, çocuk edebiyatında uygulanan stratejiler çeviri politikasıyla alakalı ideolojik değişimleri akla getirir. Çocuk edebiyatı çocukların duygu, hayal ve fikirlerine hitap ettiğinden, kaynak metinde kaynak kültürdeki çocuklar için hazırlanmış her türlü ideolojik nitelikteki dini motif, didaktik

unsurlar ve şekiller erek metinden atılır. (...) Örneğin, Ronald Dahl'ın zamanında Türkçeye Can Çocuk Yayınları tarafından George'un Harika İlacı olarak aktarılan eseri, Yapı Kredi Yayınları tarafından Okan'ın Harika İlacı şeklinde aktarılarak, George yerine Okan ismi çeviri politikası olarak tercih edilmiştir. Peki, burada çevirmen ne yapmıştır? Çevirmen, çeviri politikasını belirleyerek, Venuti'nin Schleiermacher'den etkilenecek oluşturduğu yerlileştirme çeviri stratejisinden faydalanmış ve bu özel ismi uyarlama yoluna giderek Okan şeklinde aktarmıştır. Çevirmen dolayısıyla burada görünmez olmayı tercih etmiştir diyebiliriz" (Köktürk, 2015:18).

Köktürk'ün de ifade ettiği gibi, çevirmenin çeviri sürecinde faydalanabileceği yerlileştirme, yabancılaştırma vb çeviri stratejileri çeviri politikasını belirlemede katkı sağlamaktadır.

1.3.4. Çeviri Eğitimi

Çeviri politikasının ardından çeviri eğitimi konusuna değinmek gerekmektedir. Çeviri eğitimi öğrencilere başka bir deyişle çevirmen adaylarına dil edinci, kültür edinci, alan bilgisi, çeviri edinci kazandırma ile metin türlerini tanıtmayı ve metinlere yönelik bilinç oluşturmaya amaçlar. Çeviri eğitimi, kuramsal ve uygulamalı çalışmalar doğrultusunda çevirmen adaylarının kendi kültürleri ve yabancı kültürler konusunda bilgili, başka bir deyişle kültür bilincine sahip, aynı zamanda çeviri alanında kuramsal ve eleştirel bakış açısı sergileyen, türlü uzmanlık alanlarına hakim ve sözlü ve/veya yazılı aktarım yapabilecek düzeyde dilsel yeterliliği olan çevirmenler yetiştirmeyi hedefleyen bir eğitimidir.

Heidelberg Üniversitesi Çeviribilim bölümünde ders veren Margret Ammann "Akademik Çeviri Eğitime Giriş" (Grundlagen der modernen Translationstheorie - Ein Leitfaden für Studierende) adlı eserinde çeviri eğitiminin salt dil eğitimi olmadığını şu sözlerle vurgulamaktadır:

"Bir çevirmen, mesleğini icra ederken, dillerle uğraşmaktan fazlasını yapar ve biz bu gerçeğin kavranmasını son zamanlarda çeviri alanında ortaya koyulan, (davranıştan metin oluşturmaya kadar her aşamada) kültürel farklar nedeniyle ortaya çıkan sorunlara odaklanan, yeni, çağdaş araştırmalara ve kuramlara borçluyuz. İşte bu yeni yaklaşıma göre çeviri alanında eğitim ve meslek icrası için gereken önkoşullar sadece 'dil bilmekten keyif almak' ve 'dil yeteneğinden ibaret değildir; kişilerin üyesi oldukları kültüre ve yabancı kültürlerle ciddi bir ilgi duyması, başka insanlara ve onların

davranışlarına (bazıları bunu tam kavrayamasa da) 'duyarlılıkla' yaklaşması gibi önkoşulları da gerektirmektedir" (Ammann, 2008:22).

Çeviri etkinliği gibi çeviri eğitimi de bir gereksinim sonucu ortaya çıkmıştır. Yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, Avrupa'da çeviri eğitimi İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Savaş döneminde dil ve kültürlerin birbirileri ile etkileşime girmesiyle çeviri etkinliğine duyulan ihtiyaç kaçınılmaz olmuştur. Böylelikle çeviri eğitimi akademik olarak üniversitelerde verilmeye başlanmıştır. (Krş. Eruz, 2003:42).

Türkiye'de ise kurumsal anlamda çeviri eğitimine 1983 yılında Boğaziçi ve 1984 yılında Hacettepe üniversitelerinin İngilizce Mütercim–Tercümanlık bölümlerinin açılmasıyla başlanmıştır. 2000 li yıllardan itibaren ise çeşitli devlet ve vakıf üniversitelerinde çeviri bölümlerinin açılmasıyla sayı da artış yaşanmıştır. Son yıllarda çevirinin bilimsel nitelik kazanmasıyla birlikte çeviri eğitimi kapsamında kurumsallaşmaya başlanmıştır. Kurumsal çerçevede “çeviri üzerine yazılıp çizilenler, kuram oluşturma çabaları, hem kuramsal hem de uygulama alanında çeviriye olan ilgiyi artırmıştır (Bkz.Gündoğdu, 2004:99).

Ülkemizde akademik çeviri eğitimi, ilk iki yıl genel çeviri eğitimi, son iki yıl uzmanlık alan şeklinde uygulanan dört yıllık lisans programlarını kapsamaktadır. Bazı üniversitelerde bu süre beş yıl olarak farklılık göstermektedir. Çünkü çeviri bölümünde okumaya hak kazanan öğrencilere, eğitim dilini bilmedikleri ya da dil seviyelerinin yetersiz olması durumunda, lisans programı öncesi hazırlık sınıfı sunulmaktadır. Çeviri eğitimi öncesi hazırlık sınıfının gerekliliğini Ammann (2008), Vermeer (1992), Eruz (2003), Akbulut (2004) gibi isimler de desteklemektedir.

Akbulut, Türkiye'deki çeviri eğitimi üzerine olan makalesinde şu şekilde ifade etmektedir:

"Öğrencilerin temel önkoşul olan yabancı dil bilgisinde olsun temel donanımın örneğin anadil vb. gibi öteki öğelerinde olsun eksiklerinin doğrudan Edebiyat Fakültesi'nde yapılacak bir hazırlık okulunda, genelde yabancı dil öğretimini amaçlayan (örnekler - Bilkent, Hacettepe, Boğaziçi, Yıldız Teknik, Mersin vb.) ancak özgül olarak da her bölümün öğrencilerinin gereksinme duyacağı, temel donanıma yönelik öteki eksikleri (okuma, anlama, yazılı, sözlü anlatım, genel kültür vb.) giderecek bir çalışmayla tamamlanmasının uygun olabileceği görülür. Geleneksel hazırlık birimi örneğinden değişik, bağımsız birimler biçiminde (modüler nitelikte) yapılandırılabilir hazırlık

öğretimi öğrencilerin, girdikleri bölümün gereksinmelerine göre karşılaştıkları bireysel boşlukları giderebilmeleri için özgür seçimlerine ve gelişmelerine olanak sağlayacaktır" (Akbulut, 2004:78).

Lisans eğitimi öncesi ön hazırlık sağlandıktan sonra, çeviri bölümlerinde temel amaç bölümü kazanan öğrenciye yabancı dil eğitimi vermek değil, yabancı dil merkezli bir eğitim sunmaktır. Bu doğrultuda çeviri bölümlerinde çeviriye giriş, çeviri tarihi, çeviri amaçlı metin çözümlemeleri, çeviri eleştirisi, uzmanlık alan, hukuk çevirisi ve ekonomi çevirisi gibi özel alan çevirileri, çeviri atölyeleri, dilbilim ve metindilbilim gibi filoloji alan bilgisi, yöntem bilgisi, kuram bilgisi gibi kuramsal ve uygulamalı dersler verilmektedir. Kuram ve uygulama dersleri arasında bağ kurulmadığı takdirde, kuram dersleri sadece akademik krediden ibaret olacaktır. Bu nedenle kuram derslerinde aktarılan bilgiler, uygulama derslerinde de ele alınarak pekiştirilmelidir. Uygulamadan kopuk bir kuramın varlığından söz etmek mümkün değilken, aynı şekilde kuram bilgisi olmadan yapılan çeviri uygulamasının işlerliğinden bahsetmek de olası değildir. Bu çerçevede akademik çeviri eğitiminde, kuramsal yaklaşımların eğitimde malzeme olarak kullanılmasının, öğrencilerde çeviri süreci ve mevcut çeviri ortamı üzerine farkındalık sağladığı söylenebilir (Krş, Baykan Smets, 2014:32).

Hönig “çeviri, çeviri yapılarak öğrenilmez, pratik değeri olan çeviri, yönlemsel bilginin uygulanmasıyla öğrenilir” diyerek çeviri eğitimi ve kuram bilgisinin önemini vurgulamaktadır. Çünkü çeviri eğitimi başta kuram bilgisi olmak üzere metin bilgisi, dil bilgisi, kültür bilgisi gibi unsurların bütünüdür. Kuramsal ilkeler kural koyucu, uygulamacıları kısıtlayıcı, sınırlayıcı değil aksine onları geliştirici, yaratıcılıklarını özendirici, yönlendirici bilgilerdir. Kuramsal bilgiler yalnızca, “uygulamalar sırasında deneyimlerle geliştirilen bazı yöntemler, metin çözümleme stratejileri, zor kararların alınmasında belirsizliklerle başa çıkmak için başvurulacak çözüm yolları” biçiminde değerlendirilmelidir (Gündoğdu, 2004: 99).

Çalışmanın bu kısmında çeviri eleştirisi, çeviri politikası, çeviriye yardımcı araçlar ve çeviri eğitimi kapsayan çeviribilimin uygulamalı alanından farklı olarak çeviribilimin isimlendirilmesi ve kuram-uygulama ilişkisi üzerine birtakım görüşlere de yer verilmiştir.

Çeviribilim araştırma nesnesi olan çeviri olgusunu disiplinlerarası ilişkileri göz önünde bulundurarak ele almalıdır. Çünkü İşcen’in de ifade ettiği gibi, “çeviribilim, bilimsel bir

araştırma alanı olarak çok karmaşık sorun öbekleriyle farklı bilim dallarının yaklaşımlarını da içine almayı olanaklı ve zorunlu kılan bir bilim dalıdır” (İşcen, 2002:74).

Çeviribilimin özerkliğini kazanmaya çalıştığı yıllarda, araştırma alanı (kuramsal, betimleyici ve uygulama alanları), araştırma konusu (sözlü çeviri, yazılı çeviri, metinler, akademi vb.) kullanılan kavramlar üzerine ortak bir konsensusa varılamamıştır. Kurultay’ın 2000 yılında Littera Dergisinde yayınlanan “Çeviriye Bilimsel Bakış Ve Türkiye’deki Gelişmeler”² adlı makalesinde belirttiği gibi; “özellikle çeviribilim kavramı tartışmalı. Sözgelimi onyıllarca çeviribilim alanında çalışmış olan Wilss yeni çalışmalarında çeviribilim teriminin tereddütsüz kullanılamayacağı görüşünde. Toury çevresi de, bilim yerine öteden beri “translation studies” demeyi yeğliyor. Bu duruma bakıp çeviri araştırmalarının (veya biliminin) somut ve güvenilir sonuçları olmayacağı da düşünülebilir. Aslında bilim mi, değil mi tartışmaları edebiyatbilimdeki sorundan farklı değil. Bir açıdan da anlamlı bir tartışma değil. Bütün mesele bilimden ve çeviribilimden ne beklediğimiz. Evet, çeviri alanı öylesine farklı olgu ve durumları içeriyor ki, tüm bunları bir üst kavramda ve modelde birleştirme çabaları boşa çıkıyor, dolayısıyla alanın dizgeli ve bütünlüklü bir bilgisi oluşturulamıyor. Peki, ille de oluşturulması mı gerekiyor ya da oluşturulana kadar beklemek mi gerekiyor? (<http://ceviribilim.com/?p=246>) Dizdar’a göre “günümüzde çeviribilim derken genelde 1970’li yıllarda özerkliğini kazanan, Batı dillerinde ‘translation studies’, ‘Translationswissenschaft’, ‘traductologie’ gibi sözcüklerle anılan bir daldan söz ediyoruz. ‘Bilim’ sözcüğünün ‘-wissenschaft’, ‘studies’ ya da ‘-logie’ ile örtüşüp örtüşmediği, bu kullanımların her birinin bir değerine nasıl çevrilebileceği sorusunu bir yana bıraksak ve aynı alana gönderme yaptıklarını varsaysak bile bu alanı kapsayıcı biçimde sunmak olanaksız”(Dizdar, 2004:210). Rahman Akalın bu durumu “Kuram-Uygulama Denkleminde Akademik Çeviri Eğitiminin Konumu” adlı çalışmasında şu şekilde ifade etmektedir; “çeviri sözcüğü kavramlaşmamış biçimde yer yer ‘süreci’ yer yer ‘ürünü’, bunun dışında hem ‘çeviri etkinliği’ni hem de olgusal bir durum olarak ‘çeviri’yi imlediğinden kavram örgüsü sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada uygulamanın konusu olan ‘çeviri’yi ‘çeviri uygulaması’, araştırmanın konusu olan

² 25 Şubat 1999 tarihinde İstanbul Üniversitesi’nde gerçekleştirilen Akşit Göktürk’ü Anma Toplantısı’nda yapılan konuşma. Ayrıca bu konuşma 2000 yılında, Littera dergisinde yayınlanmıştır.

‘çeviri’yi ‘çeviri olgusu’ biçiminde tanımlamak yerinde olacaktır. Buna benzer bir ilişki yazın ve yazınbilim arasında vardır. Yazın, edebiyat ürünlerine işaret ederken, yazınbilim edebiyat ürünlerini birer araştırma nesnesi yapmaktadır. Çeviri kuramı, daha iyi çeviriler ortaya çıkmasına doğrudan yol açmaz. Benzer şekilde yazınbilim, daha nitelikli edebiyat ürünlerinin ortaya çıkmasına doğrudan hizmet etmemektedir” (Akalin, 2017:37). Yaşanan adlandırma sorununun, çeviribilimin araştırma nesnesi olan çevirinin karmaşık doğasından ve çeviribilimcilerin farklı alanlardan gelmiş olmalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, çeviri tartışmalarında kuram- uygulama ilişkisi üzerine çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bu tartışmaların kuram ve uygulama arasında mevcut bir bağ olduğu ve bu bağın niteliği yani nasıl olduğu/olması gerektiği ile ilgili olduğu söylenebilir.

Kuramın farklı zamanlarda, farklı kişilerce, pek çok farklı tanımı yapılmıştır. Işın Bengi Öner Longman Dictionary of Contemporary English’den hareketle kuram tanımını şu şekilde yapmaktadır; “bilinen olguları temel alan, belli bir olgu veya olayı açıklamayı amaçlayan, bir nedene dayalı kanıtları olan bir ifade veya ifadeler bütünü [...]; 2. bir bilim veya sanat dalında uygulama karşılığı olarak genel ilke ve yöntemlerle uğraşan alan; bir dalda çalışma yapılabilmesi için oluşturulan ilke ve kurallar bütünü [...]”(Bengi-Öner, 1993:26). Türk Dil Kurumu’na göre kuram “1. uygulamalardan bağımsız olarak ele alınan soyut bilgi, 2. belirli bir konudaki düşüncelerin, görüşlerin bütünü” olarak ifadeedilmektedir

(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KURAM).

Mehmet Gündoğdu, “Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi” adlı makalesinde kuramı “çeviri olgusunu anlamayla ilgili düşünce alanında gerekçelendirilmiş nesnel bilgilerin tümü (...) kuram, her şeyden önce uygulanması gereken kesin, değişmez kurallar ve ölçütler ortaya koyan ve bunlarda ısrar eden önermeler yerine çeviri olgusunu betimleme doğrultusunda olası ilişkileri ortaya koymak biçiminde anlaşılmalıdır” şeklinde tanımlamaktadır (Gündoğdu, 2004:97). Yapılan tanımlamalardan yola çıkarak kuram kavramının oldukça nesnel olup, çeviri kuramları özelinden çeviri eylemiyle ilgili sınırlar belirleyip, var olan bu eylemle ilgili bütüncül bir çerçeve çizme gayesi içinde olduğu söylenebilir.

Çeviri kuramları ile birlikte, çeviri uygulamasında çok yönlü ve bütünsel bakış sergilenebilir ve çeviri sürecinde verilen kararlar gerekçelendirilebilir. Çünkü kuramlar, çevirmenlere ya da çevirmen adaylarına yapacakları çeviri ile ilgili kendi tutumlarını ve eylemlerini gerekçelendirme imkanı sunmaktadır. Bu nedenle eğitimde kuramsal bilgilere yer verilmesi son derece işlevseldir.

Faruk Yücel'in de "Etkili Bir Çeviri Eğitimi" adlı çalışmasında vurguladığı gibi "çeviri eğitiminde bilimsel bir yaklaşımın geliştirilebilmesi için, çeviri eğitimi kuramsal bir düzlemde irdelemek ve bir yöntem oluşturabilmek için çeviribilimin diğer araştırma alanlarından yararlanması kaçınılmazdır" (Yücel, 2007b-145). Çeviribilimin uygulama alanlarından biri olan çeviri eğitiminde de, kuramsal bilgilerden faydalanmanın gerekliliği akademik çevrelerce kabul edilen bir durumdur. Bu doğrultuda, kuram ve uygulama arasındaki bağı belirleyen çevirmen ve çevirmen adaylarının çeviri eğitimi almış olmaları, çevirinin ne anlam ifade ettiği ile ilgili farkındalığa sahip olmalarını ve böylelikle kuram-uygulama ilişkisi üzerine daha net bulgular ortaya koyulmasını sağlayacaktır. Bu durumda kuramsal bilgilerle donatılmış bir çevirmenin kuramsal bilgiye de hakim olacağından, yaptığı çeviri eyleminin daha da farkında olarak yapacağını göz önünde tutulması gerekmektedir.

1.4. Değerlendirme

Çalışmanın ilk bölümünde, iki farklı kültür, iki dil arasında engelleri kaldırarak, köprü kurulmasını sağlayan, her devrin başlangıç, bitiş ya da dönüm noktalarında karşımıza çıkan çeviri etkinliği kronolojik olarak irdelenmiştir. Çeviri olgusu ikinci başlıkta da bahsedildiği gibi, uzun yıllar dilbilimsel bakış açısıyla incelenmiştir. 1970'li yıllarda yaşanan paradigma ile, çeviribilim özerk bir bilim dalı haline gelmiş ve çeviri çalışmalarında erek odaklı yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Bu gelişmeyle çeviribilim çalışmaları yön değiştirmiştir. Çeviriden çeviribilime geçiş ile birlikte Vermeer, Mänttärri, Even-Zohar, Toury gibi kuramcılar çalışmalarında çevirinin çok boyutlu bir olgu olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmaların ardından çeviri salt dilsel bir aktarım olarak değil, amaç, iletim, işlev gibi parametrelerin de yön verdiği çok yönlü bir eylem olarak görülmektedir. İkinci başlıkta çeviribilimin bilimsellik kazanması ve çağdaş çeviri kuramları üzerine genel bir bakış sunulmuştur. Çalışmanın üçüncü başlığında, çeviribilimin isim babası olarak adlandırılan James Holmes'un

araştırmalarına yer verilmiştir. Kuramların eviribilimdeki yeri ve onemi belirtilerek, kuram-uygulama ilişkisi irdelenmiştir. Bu bağlamda eviri eğitimi, eviri eleştirisi, eviri politikası, çeviriye yardımcı araçlar, düzenlenen sempozyumlar, yapılan etkinlikler ve toplantılar da onemli rol üstlenmektedir. Bu hususta eviri dergileri de onemli bir uygulama alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde kuram-uygulama ilişkisi bağlamında eviri dergiciliğinden bahsedilecektir.

BÖLÜM 2: KURAM-UYGULAMA İLİŞKİSİNDE ÇEVİRİ DERGİLERİNİN ROLÜ

2.1. Türkiye’de Çeviri Dergiciliğinin Tarihsel Gelişimi

Çalışmamızın bu kısmında kuram uygulama ilişkisini çeviri dergileri üzerinde analizler yöntemiyle irdelleyerek, bu yayın organlarının bilimsel düzlemde ne tür katkıları olabileceği yönünde bulgulara ulaşmak hedeflenmektedir. Bu doğrultuda basın yayın organlarından biri olan bir başka deyişle bilgi aktarım araçları olarak nitelendirilebilecek dergi ve dergiciliğin tanımlanması gerekmektedir. Zira bu tanımlama söz konusu medyanın çeviri kuram ve çeviri etkinliğini bir çerçevede bütünleştirmekte, ardından çeviribilim çevrelerinde yıllardır tartışıla gelen kuram uygulama ilişkisi konusu hakkında nitelikli fikirlere ulaşılmasını sağlamaktadır.

Dergi bir diğer deyişle mecmua, aylık, on beş günlük ya da haftalık şeklinde belli sürelerde çıkan siyaset, bilim, sanat, teknik, ekonomik, edebiyat gibi türlü alanlarda konuları ele alan yayın organıdır. Cemil Meriç, ‘Bu Ülke’ adlı kitabında dergiyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Bir şehrin iç sokakları gibi mahrem, samimidirler. Devrin çehresini makyajsız olarak onlarda bulursunuz [...] Bir neslin vasiyetnamesidir dergi; vasiyetnamesi, daha doğrusu mesajı. Kapanan her dergi, kaybedilen bir savaş, hezimet veya intihar. Bizde hazin bir kaderi var dergilerin; çoğu bir mevsim yaşar, çiçekler gibi. En talihlileri bir nesle seslenir. Eski dergiler, ziyaretçisi kalmayan bir mezarlık. Anahtarı kaybolmuş bir çekmece. Sayfalarına hangi hatıralar sinmiş, hangi ümitler, hangi heyecanlar gizlenmiş, merak eden yok. Dergi, hür tefekkürün kaleleridir” (Meriç, 2004:100-101).

Türkiye’de dergicilik 1849 yılında tıp alanında yayımlanan Vaka-yı Tıbbiye adlı dergi ile başlamıştır. Bu dönemden itibaren ülkemizde farklı alanlarda birçok dergi çıkartılmaya başlanmıştır. Gerek Osmanlı dönemi, gerek Cumhuriyet dönemi geçmişten günümüze dergicilik, bilgi yayma hususunda son derece etkin ve önemli bir rol oynamıştır (Krş. Gönenç, 2007:63-78).

Bu çalışmanın konusu olan çeviri dergileri ise 1940’lı yıllarda yapılan çeviri faaliyetleri aracılığı ile okur kitlesini farklı görüş ve yazarlar ile tanıştırmayı amaçlamış, daha sonraları ise çeviribilimin özerkliğini ilan etmesinin ardından çeviribilimin tartışılabilirdiği ve çeviribilimsel bakış açısıyla yayınlar sunulabilirdiği önemli platformlara dönüşmüştür.

Türkiye’de çeviri dergiciliğinden bahsetmeden önce Cumhuriyet Dönemi öncesi bir başka deyişle Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet sonrası dönemlerinde çeviri etkinliklerinden söz etmemiz yararlı olacaktır.

Çok dilli ve çok kültürlü devlet yapısına sahip Osmanlı’da çeviri etkinliği ile daha çok ticaret, diplomasi, hukuk ve eğitim alanlarında ortaya çıkan ihtiyaçlar sonucu karşılaşıldığını söylemek mümkündür. İmparatorluğun gelişmesi ve genişlemesi ile paralel olarak tercümanlar her dönem özel ve önemli bir konuma sahip olmuştur. Tercümanlar genellikle azınlık kökenli olup birkaç dil bilen kimselerdi. İmparatorluktaki en önemli tercüman, konuşmaları ve resmi belgeleri çeviren ve bazı diplomatik görevleri icra eden Babiâli Tercümanı (baştercüman) idi. Osmanlı’nın sahip olduğu siyasal üstünlükten ötürü, zorunda kalmadıkça Batı devletleri ile iletişime girmemesi, ticaret ile uğraşan Venediklileri kendi uygun buldukları tercüman adaylarını eğitim için İstanbul’a göndermeye teşvik etmiştir. 17. yüzyılda Fransızlar tarafından kurulan “Dil Oğlanları” okulunda Venedikliler rol model olmuştur. Bu okul sayesinde Türkçe-Fransızca sözlükler oluşturulmuş ve kültürel çalışmalar ortaya konmuştur. İstanbul’da tercüman yetiştirmeye başlayan Fransızlar, Osmanlı’nın Paris’te “Yaşayan Doğu Dilleri Okulu”nu kurmasına öncülük etmiştir (Bkz: Eruz, 2003-33-35).

18. yüzyıla gelindiğinde ise, eğitimi iyileştirmek bağlamında açılacak okullar ve ders kitapları için çeviriye başvurulmuştur. Yazılı kaynaklar ilk toplu çeviri hareketinin Lale Devri’nde başladığını göstermektedir. Kaybettiği eski gücünü yeniden elde etmek isteyen Osmanlı’nın çıkış yolu olan batılılaşma çabasıyla birlikte Tanzimat döneminde, çeviri etkinliği yazınsal alanda etkili olmuş ve özellikle Fransızca’dan çeviriler gerçekleştirilmiştir. Lale Devrinde İbrahim Paşa tarafından tarih ve bilim alanında başlatılan kültür tarihimizdeki örgütlü ilk çeviri hareketinden bu yana yabancı dil öğrenilmediği gibi Tanzimat’a kadar dilden uzak durulmuşsa da, Tanzimat döneminde çeviri hareketlerinde bir yoğunlaşma olmuş ve çeviride artık yazın alanına girilmiş (Aytaç, 2001:34-35) ve böylelikle Arapça yerini Fransızcaya bırakmıştır.

1830’lu yıllara kadar tercüme etkinlikleri belirli bir düzen içerisinde sistemli bir şekilde gerçekleştirilmiyordu. Bu doğrultuda, 1832 yılında Tercüme Odası kurulmuştur. Günyol, Tercüme Odası’nın önemini şu şekilde vurgulamaktadır; “1832’de kurulan Tercüme Odası daha çok Babiâli’nin yabancı konsolosluklarla yaptığı yazışmaları yönetmekteydi. Hariciye Nezareti’ne bağlı olan kurul, Rum dilmaçlarının büyük ölçüde tekelindeydi denebilir. Baştercümanlığa getirilen Rum asıllı Yahya Efendi, aynı

zamanda Mühendishane’de öğretmendi. Okulda yararlanılmak üzere Fransızca ve İtalyanca’dan çeviriler yapıyordu. Ondan sonra gelen baştercüman Musevi asıllı İshak Efendi yönetiminde Tercüme Odası, Fransızca öğreten bir kurul durumuna geldi. Ali ve Saffet Paşalar, Ahmet Vefik Paşalar, hatta Namık Kemal’ler, Şinasi’ler bu Oda’da çalıştılar. Ahmet Hamdi Tanpınar’a bakılırsa, Tercüme Odası "yeni bir dünya görüşünün, yeni siyasi idealinin geliştiği çok ileri bir ortamdı." (Günyol, 1983:325; akt. Eruz, 2003:35). Tanzimat döneminde devletin tüm alanlarında gerçekleştirilmesi hedeflenen ıslah hareketlerinde çevirilerin çok büyük rolü vardır. Bu dönem özellikle Fransızcadan yapılan çeviriler Osmanlı kültür yaşamında etkili olmuş ve Osmanlı yazın geleneğine roman, tiyatro, hikâye gibi yeni türler çeviri aracılığıyla kazandırılmıştır (Bkz. Aytaç 2001:34-35).

Tercüme Odası’nın ardından 1850 yılında kurulan Encümen-i Daniş ile birlikte eğitim alanında pek çok çeviri gerçekleştirilmiş ve çeşitli alanlarda yeni kitapların yazılması sağlanmıştır. Ülken, Encümen-i Daniş’in dönemin kültür dünyasında önemli olduğunun altını çizmiş ve asıl amacının Avrupa’daki muadillerine benzer bir akademi oluşturmak olduğunu belirtmiştir (Bkz. Ülken, 2005: 50).

Osmanlı’da Tanzimat dönemi birlikte tercüme hareketlerinde artış yaşandığını ve bunun temelinde Batılılaşma hareketlerinin olduğunu söyleyebiliriz.

20. yüzyıla gelindiğinde, Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte Türkiye’de daha bilinçli ve daha kapsamlı çeviri çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. 1924 yılında Telif ve Tercüme Heyeti oluşturulmuş ve bu heyet 1926 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüştür. Günyol, “Cumhuriyet’in hemen ilanından sonra, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak kurulan Telif ve Tercüme Heyeti, Türk ulusal kitaplığının ve öğretim kurumlarının gereksindiği çevirileri hazırlamakla görevlendirildiğini “(Günyol, 1983:327-328; akt. Eruz, 2003:58) belirtmektedir. Heyetin kaldırılmasının ardından 1940 yılına kadar devlet bünyesinde herhangi bir çeviri kurumuna rastlanmamaktadır. Dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel eğitim ve kültür alanında pek çok girişime öncülük etmiş ve çalışmalarıyla 1940 yılında Tercüme Bürosu’nun kurulmasını sağlamıştır. Hasan Âli Yücel’in Sebahattin Eyuboğlu ve Nurullah Ataç’ı görevlendirdiği çeviri seferberliğine birçok yazar ve çevirmen katkıda bulunmuştur. Ağırlıklı olarak Batıda Aydınlanmaya yol açtığı düşünülen Fransız klasik yazınından 210, Alman yazınından 90, İngiliz yazınından 65 eser çevrilmiş olup, farklı batı dillerindeki çeviri yapıtları da dâhil edildiğinde toplam 604 Batı eseri çevrilmiştir (Aytaç, 1999:348). Verilen rakamlardan

dünya klasikleri ve yazın alanında pek çok yapıtın yoğun bir çeviri faaliyeti aracılığıyla Türkçeye kazandırıldığı görülmektedir. Yücel dönemin yazar, çevirmen gibi düşünürlerini görüşlerini paylaşabilecekleri bir dergi çıkartılması için teşvik etmiştir. Böylelikle çeviri dergiciliği devri başlamış olmuştur.

2.1.1. Türkiye’de Çeviri Alanında Çıkmış Dergiler

Bugün çeviribilim alanında yapılan çalışmaların çeşitliliği, okurlara farklı pek çok bilgi sunmaktadır. Çeviri dergilerinin yayına başlaması ile birlikte de yapılan bu çalışmalar dergilerde yer almaya başlamıştır (Kırş. Eruz, 2003:145).

Çeviri alanında yayımlanan dergileri, üniversitelerin Mütercim-Tercümanlık ve Çeviribilim bölümleri tarafından yayımlanan *akademik dergiler* ve çeviri ve çeviribilim alanına özgü konulara değinen, akademisyenler, çevirmenler ve diğer bilim insanları tarafından yayına hazırlanan *akademik olmayan dergiler* olarak iki başlık altında incelemek daha yerinde olacaktır.

2.1.1.1. Akademik Dergiler

1979 yılında yayınlanmaya başlayan *Bağlam* dergisi, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Almanca Bölümü tarafından çıkartılmıştır. İki dilli olarak yayınlanan dergide yazılar dilbilim, yazınbilim ve çeviribilim olarak üç ana başlık altında gruplandırılmıştır. Özellikle çeviribilim üzerine yazılara ağırlık verilmiştir. 1981 yılında son sayısı olan üçüncü sayısı çıkmıştır. Dergi Prof. Dr. Şara Sayın, Prof. Dr. Berke Vardar, Prof. Dr. Lütfi Güçer, Prof. Dr. Özcan Başkan, Öğr. Gör. Ahmet Cemal ve Prof. Dr. Akşit Göktürk tarafından hazırlanmıştır (Kırş, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/11590>). Bağlam dergisinin Türk çeviri dergicilik tarihinde akademik ilk dergi olduğunu söyleyebiliriz.

Tömer Çeviri Dergisi, 1994 yılında Ankara Üniversitesi Tömer Bursa Şubesi tarafından üç aylık periyotlarla çıkartılan akademik bir dergidir. 23 sayısı yayınlanan derginin, bazıları özel sayılardır. Derginin tüm sayılarında çeviri üzerine kuramsal yazıların yanı sıra dünya edebiyatından Türkçeye, Türkçeden farklı dillere çevirilere yer verilmiştir. Yaklaşık 16 dilden çevirinin yer aldığı dergide orijinal metinler çeviri metinleri ile bir arada sunulmuştur. Dergi 2000’li yıllara gelindiğinde faaliyetini durdurmuştur (Bkz. <http://www.bursatomer.8m.net/cevdergi.html>). Tömer’in yayımladığı Tömer Çeviri Dergisi’nde “dilbilim”, “dil” ve çevirmenlik mesleğine yönelik değişik alanlarda yazılar bulunmasına karşın yazın alanı baskındır (Eruz, 2003:147).

Akademik dergilerden biri olan *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*³ ise 1991 yılında yayın hayatına başlamıştır. Yılda iki defa çıkartılmakta olan dergi, Hacettepe Üniversitesi Mütercim Tercümanlık bölümünün yayın organıdır. Dergide, yazınsal alan çevirileri, uzmanlık alan (hukuk, tıp, ekonomi, vb.) çevirileri, sözlü çeviri gibi çeviri türleri ve çeviri kuramları, çeviri eleştirisi, çeviri eğitimi, çeviri tarihi, dilbilim ve çeviri gibi konular üzerine yapılan bilimsel araştırmalara yer verilmektedir. Dergi, Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde yayın yapmaktadır.

*Translation Studies in the New Millennium dergisi*⁴ Bilkent Üniversitesi tarafından yayınlanan diğer bir akademik dergidir. Dergi ilk olarak 2003 yılında yayınlanmıştır. Yıllık periyotlarla hazırlanan dergi İngilizce, Fransızca, Almanca ve Türkçe dillerinde yayın yapmaktadır.

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim dergisi 2010 yılında İstanbul Üniversitesi tarafından yayımlanmaya başlayan bir diğer akademik dergidir. “*İ.Ü. Çeviribilim Dergisi*, yerel nitelikli uluslararası hakemli bir dergidir: Özel sayılar hariç yılda iki kez çıkar. Türkiye’ye ve yakın bölgesine yönelik çalışmaları uluslararası akademik arenaya taşıma ve bilimsel olarak tartışılabilir kılma amacını taşımaktadır. Dergi, bölgesel çeviri gerçeklerinden yola çıkarak geçmişten bu yana Doğu ve Batı veya Kuzey ve Güney arasındaki ilişkilerde biriken zengin çeviri deneyimini çağdaş bilimsel kuramlar ışığında incelemelere yer açarak uluslararası akademik mozaığe kendi rengini katmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, bilgiyi ithal etme politikasından çok Türkiye’nin ve yakın bölgesinin zengin çeviri deneyimini uluslararası arenaya taşıma işlevini yerine getirmeyi hedeflemektedir. Uluslararası iletişimde İngilizce’nin kolaylaştırıcı rolünü dikkate alırken “çeviri”nin dil ve kültürle doğrudan ilişkisini de önemseyerek İngilizce’nin egemenliğindeki tek dilli yaklaşımdan çok, dergide başta Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca olmak üzere çokdilli bir yaklaşım tercih edilmektedir. Dergide yer verilecek çalışmalarda yöntemsel olarak özgünlük, görgüllük, sistemlilik, açıklık ve uluslararası akademik çevreye seslenebilirlik özellikleri temel alınmıştır. Dergi karşılaştırmalı çeviri incelemeleri, çeviri kuramı, çeviri eleştirisi, çeviri eğitimi, çeviri tarihi, çeviri etiği, profesyonel çevirmenlik, çeviri teknolojisi, özel alan çevirisi gibi doğrudan ilgili konuların yanı sıra karşılaştırmalı kültür ve yazın incelemeleri,

³ Daha detaylı bilgi için bkz. http://www.ceviribilim.hacettepe.edu.tr/tr/menu/dergi_hakkinda-16

⁴ Dergi hakkında bilgiye http://bilnews.bilkent.edu.tr/archive/issue_12_17/translation.html sayfasından ulaşılabilmektedir.

küresel bilgi transferi, diller ve kültürlerarası etkileşimler gibi konularda, çeviriyle bağlantıyı ön planda tutan disiplinlerarası çalışmalara da açıktır. Dergi yer vereceği makalelerde, derlenmiş bilgiler aktarmakla yetinen değil, özgün bilgi üretimine katkı özelliği taşıyan makalelere yer vermeyi amaçlamaktadır. Yüksek lisans ve doktora tezlerinden türetilmiş yenilik içeren incelemeleri de özgün bilgi kapsamında değerlendirmektedir. Dergide ayrıca ilgili alanlarda kitap ve tez tanıtımlarının yanı sıra, nitelikli çeviribilimsel etkinliklerle ilgili duyurulara da yer verilecektir” (<http://ceviribilim.com/?p=2808>).

Yukarıda bahsedilen dergiler haricinde, üniversiteler tarafından yayımlanan sosyal bilimler dergilerinde de çeviri ve çeviribilime ilişkin çalışmalara yer verildiği görülmektedir. Akademik dergilerin, konu içerikleri ve kullandıkları dil üretildikleri hedef kitle ile örtüşmektedir. Akademik olmayan dergilere göre daha kısıtlı bir okur kitlesine hitap etmektedir.

2.1.1.2. Akademik Olmayan Dergiler

Akademik olmayan dergilerin, akademik dergilerden farkı; dergileri hazırlayan, dergiye çalışmalarını sunan yazarlar ve dergilerin üretildikleri hedef kitledir. Akademik olmayan dergiler, çevirmenler, edebiyatçılar, filologlar ve diğer bilim uzmanları tarafından kaleme alınır. Bu dergilerin hedef kitlesinin çevirmenler, öğrenciler ve çeviri edebiyatı okurları olduğunu söylemek olanaklıdır.

Araştırma çerçevesinde incelediğimiz akademik olmayan Türkçe çeviri dergileri kronolojik olarak şu şekilde yer almaktadır: Tercüme Dergisi (1940-1966), Yeni Ufuklar (1952-1980), Yeni Dergi (1964-1975), (Çeviri Dergisi), MEB Dergisi (1979), Yazko Çeviri Dergisi (1981-1984), Dün ve Bugün Çeviri (1985-86), Çeviri Dergisi (1987), Metis Çeviri Dergisi (1987-1992), Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergisi (2007-2013).

A. Tercüme Dergisi

Resim 1: Tercüme Dergisi Kapak Örneği

TERCÜME

Sayı: 1

19 Mayıs 1940

Cilt: I

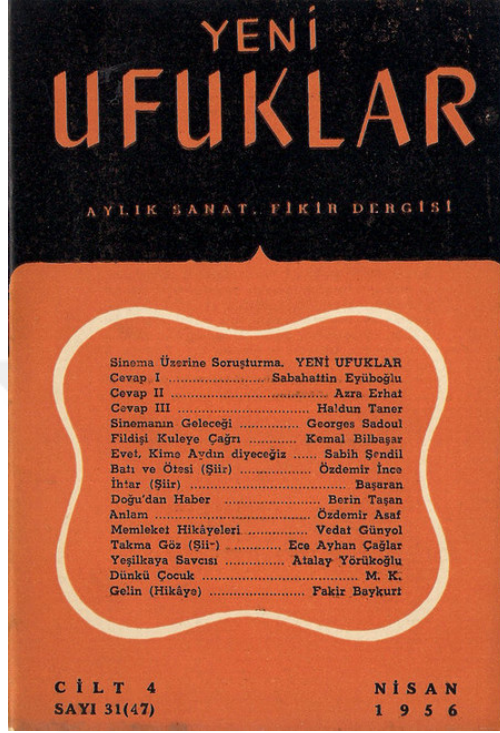
Medeniyet bir bütündür. Şarkı, garbı, yeni veya eski dünyası şahsiyet farklarıyla bu bütünün birer tezahürü sayılabilir. Biz Türkler, tarihin türlü çağlarında ona yeni unsurlar katmış ve ondan, bizim için yeni olan unsurları hiç taassup göstermeden bol bol almışızdır. Sıklet merkezini Avrupa'da tutmakta olan medeniyet bütününe Tanzimat ve daha evelki uyanma devresindenberi Türk Cemiyeti de teveccüh etmiş bulunuyor. Türk münevveri, pekaz istisna ile başta Lâtin âleminin en kuvvetli mümessili Fransız sosyetesı olmak üzere, bilhassa Meşrutiyet'te Cermen âlemi ile de sıkı temasa başlayarak, Avrupa cemiyetini kültür cephesinden tanımağa çalışmıştır.

Kültür tanışıklığının fikrî manzarası, her zaman ve her yerde, dil ve yazılı eser alışverişi ile olmuştur; bizde de aynı hal vaki oluyor. Tercüme; zihni, fikrî ve medenî bir intibak olduğuna göre, gün günden daha müttekâmil bir „ana diline nakil“ hareketi bizde de tekevvün etmiştir. Münevverlerimiz, kendi aralarında verimli bir birleşme yapamadıkları ve bu işlerde başka memleketlerde büyük müessiriyeti olan naşirlerin bilgili önyak oluşlarına imkân bulunmadığı için tercüme davamız bir türlü rasyonel bir tertibin zincirini takip edemedi. Hususî teşebbüs ve teşekküllerle vücut bulması temenniye çok layık olan bu büyük kültür davasının devlet 'eline intikali, bu sebeplerle bir zaruret olmuştur.

Tercüme Bürosu'nun resmi yayın organı olan Tercüme dergisi 19 Mayıs 1940 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Derginin önsözü Hasan Ali Yücel tarafından hazırlanmış ve çeviri etkinliğinin batılılaşma sürecindeki önemi ile ülkemizdeki çeviri faaliyetlerinin geçmişi üzerine bilgiler sunulmuştur. 25 yıl yayınlanan dergi ilk zamanlarında iki ayda bir çıkartılmış ve 1966 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Toplam da 87 sayıdan oluşan 18 ciltlik bir dergidir. Her bir cilt 'Tercümeler' ve 'Tetkikler/İncelemeler' olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. 'Tercümeler' kısmı, özellikle Batılı yazarların roman, şiir, öykü gibi eserlerinden ve bilimsel yayınlar ile felsefi yazılarının çevirilerinden oluşmaktadır. 'Tetkikler/İncelemeler' kısmı ise hem kuramsal ve eleştirel çeviri yazılarından hem de yabancı yazarların çeviri üzerine yazılarının çevirilerinden ve de Tercüme Bürosu ile ilgili güncel haberlerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda Tercüme dergisinde yer alan çeviri metinler ve çeviri eleştirilerinin bu alanda kurumsallaşmanın temellerini oluşturduğunu söyleyebiliriz. 1947 yılında Milli Eğitim Bakanı'nın değişmesi ve o dönem yaşanan ekonomik krizin etkisiyle dergi bir yıl, iki yıl, beş yıl süreli aralarla yayınlanmayı durdurmuş ve 1967 yılında politik sebeplerden ötürü kapatılmıştır. Tercüme dergisinin, çeviri alanında bilinen ilk dergi olması ve uzun süreli yayın hayatının bulunması çeviri dergiciliği adına önemli bir girişim olmuştur (Krş. Göktaş, 2005:47).

B. Yeni Ufuklar Dergisi

Resim 2: Yeni Ufuklar Dergisi Kapak Örneği

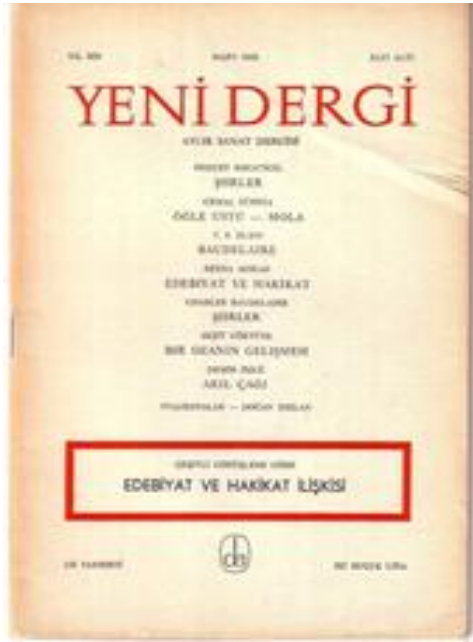

Yeni Ufuklar dergisi ilk olarak Şubat 1952 yılında “Ufuklar” adıyla Shakespeare’nin Othello, Hamlet ve Macbeth gibi eserlerini çeviren Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden Orhan Burian tarafından kurulmuştur. Derginin ilk sayısında derginin çıkış sebebi şu şekilde sunulmuştur: “ Bir derginin çıkması ne demektir? Edebiyat, fikir, sanat, ilim, teknik, gibi türlü alanlarda her gün değişimler olmaktadır. Eserler yazılmakta, sanatkârlar yetişmekte, keşifler yaşamayı değiştirmekte, yeni hayat şartları düşünüşe tesir etmektedir. Dergiler günü gününe bu değişiklikleri göstermek içindir. Dergilerin baş işi budur. Bir dergi ait olduğu alanını inkılâp halinde bulunduğunu kabul ediyor demektir. Yoksa bir söyleyeceği kalmaz, susması gerekir” (Ufuklar, 1952:1). Dergi aylık sanat, fikir mecmuası alt başlığı ile 14 sayıdan oluşmaktadır. Dergide şiir, öykü, makale, deneme, röportaj, tartışma gibi çeşitli yazılar yer almaktadır. Emily Dickinson, Franz Kafka, Albert Camus, Pablo Neruda, Voltaire gibi birçok yazarın çevirileri de dergide yer almaktadır. Burian’ın geçirdiği rahatsızlık sonucu vefatı ile dergi kendisinin isteği üzerine Vedat Günyol tarafından “Yeni Ufuklar” adı ile 1980 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüştür (Krş. Akagündüz, 2007:58-61).

C. Yeni Dergi

Yeni Dergi, aylık periyotlarla yayımlanan bir edebiyat ve sanat dergisidir. İlk sayısı Ekim 1964 yılında yayımlanmıştır. Derginin sahibi Metin Yasavul, yazı işleri sorumlusu Fuat Bengü, yayın yönetmeni Mehmet Fuat'tır. Derginin ilk sayısında, farklı dillerdeki sanat olaylarının, düşünce tartışmalarının Türkçeye aktarılacağı ve çeviriye ağırlık verileceği ifade edildiği üzere, ilk dört yıllık yayın süresi bu doğrultuda ilerlemiş ve Avrupa'daki yeni akımların tanıtım yazıları ile çağdaş yazarlardan çeviriler yayımlanmıştır. Ancak 1967 yılından sonra dergide çoğunlukla Türk edebiyatına yer verilmiştir. Yeni Dergi, şiir, deneme, öykü gibi edebi eserlerin yanı sıra eleştiri ve kitap tanıtımı gibi yazılara da oldukça fazla yer vermiştir. Dergi aynı zamanda "Kafka", "Lorca", "Düşünce Özgürlüğü", "Yeni Roman", "Masal ve Edebiyat", "Nazım Hikmet'in Suçsuzluğu", "İntihar", "Marxçı Eleştiri", "Küba Edebiyatı" gibi özel sayılar da çıkartmıştır. Toplamda 128 sayısı bulunan dergi, 1975 yılı Mayıs ayında yayımlanan 128. sayısı ile yayın hayatını sonlandırdığını açıklamıştır. (Krş. Yeni Dergi Sayı1, 1964:giriş).

Resim 3: Yeni Dergi Kapak Örneği

Yeni Ufuklar ve Yeni Dergi için çeviri olgusu bir amaç değil, araç olmuştur. Her iki dergi de dış ülkelerde yaşanan gelişmeleri takip ederek, Türk düşünce ve kültür dünyasına çeviri yoluyla kazandırmayı hedeflemiştir. Erüz, bu dergilerin amacını şu

şekilde aktarmaktadır; “Bunların amacı doğrudan doğruya çeviri değil; başlıca amaçları çeviriler aracılığıyla çağın gelişmelerine, düşünce alanında öbür ülkelerdeki gelişmeleri yansıtmak olmuştur. Ayrıca bu dergilere çeviri dergisi adını vermememizin nedeni, çeviri kuramı üzerinde durmamış olmamalarıdır (Eruz, 2003:146).

D. Çeviri

Resim 4: Çeviri Dergi Kapak Örneği

Çeviri, 1979 yılında dört aylık düşün ve yazın dergisi alt başlığı ile yayınlanan bir dergidir. Dönemin Kültür Bakanı Ahmet Taner Kışlalı öncülüğünde Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır. Dergi sahibi bakanlık adına Prof. Dr. Şerafettin Turan, sorumlu yönetmen Adnan Binyazar’dır. Yazı kurulunda Necdet Adabağ, Adnan Binyazar, Şadan Karadeniz ve Tahsin Saraç görev almıştır. Dergi yaşanan iktidar değişikliği sebebi ile faaliyetine son vermiş ve tek sayı olarak arşivlerde yerini almıştır (Krş. Çevirmenin Notu Dergisi Sayı 2, 2004:110).

E. MEB Dergisi

Çeviri dergisi ile aynı dönem 1979 yılında üç aylık düşün, bilim, eğitim, sanat dergisi alt başlığı ile faaliyet gösteren MEB dergisi bulunmaktadır. Sahibi Milli Eğitim Bakanlığı adına dönemin Milli Eğitim Bakanı Necdet Uğur'dur. Derginin yöneticisi Enis Batur'dur ve Bilge Karasu, Oruç Aruoba, Prof. Dr. Akşit Göktürk, Dr. Erdoğan Okyay ve Dr. Adnan Onart dergi yazı kurulunda yer alan isimlerdir. Derginin yayın hayatı bir sayı ile 1980 yılında son bulmuştur (Bkz. Çevirmenin Notu Dergisi Sayı 2, 2004:111).

Resim 5: MEB Dergisi Kapak Örneği

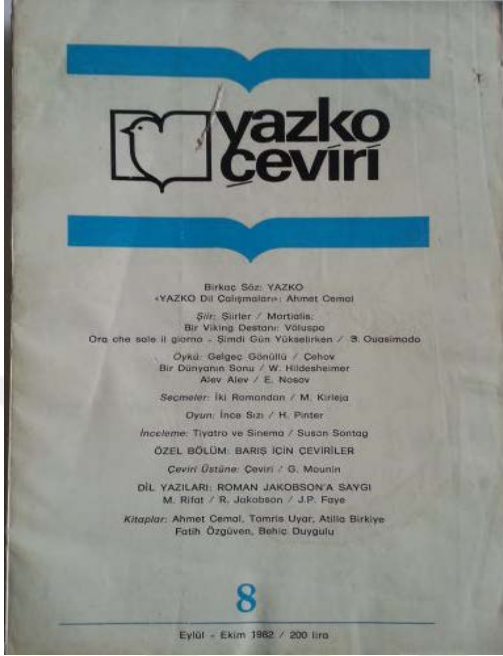
F. YAZKO

Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi bilinen adı ile YAZKO, 22 Nisan 1980 yılında Mustafa Kemal Ağaoğlu tarafından kurulmuştur. Türkiye'nin ilk yazar ve çevirmenler kooperatifi olan Yazko çatısı altında yayınlanan kitaplar ve dergiler ile dönemin edebiyat ve kültür dünyasında özel bir yere sahiptir. Altı yıl boyunca faaliyetini sürdüren bu kooperatif bünyesinde iki yüzden fazla kitap, iki dergi ve bir gazete yayınlanmıştır (Bkz. Depe, 2014:84).

Kooperatifin yayın organı olan Yazko Edebiyat bünyesinde kooperatif üyelerinin eserlerine öncelik verildiğinden, çeviri üzerine yazılar geri planda kalmaktadır. Böylelikle Temmuz 1981 yılında Yazko Çeviri dergisi yayınlanmıştır. İki ayda bir yayınlanan derginin toplam 18 sayısı bulunmaktadır. Derginin sahibi kooperatif adına Mustafa Kemal Ağaoğlu, yayın yönetmeni Ahmet Cemal ve yazı işleri müdürü Adnan

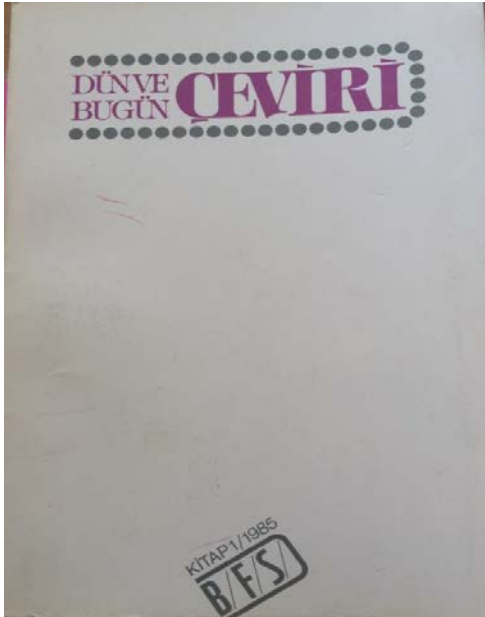
Özyalçınır'dır. Yaşanılan sıkıntılar nedeniyle dergi son sayısını Mart 1984 yılında çıkartmıştır (Bkz. Depe, 2014:84).

Resim 6: Yazko Çeviri Kapak Örneği

G. Dün ve Bugün Çeviri Dergisi

Resim 7: Dün ve Bugün Çeviri Dergisi Kapak Örneği

Dergi 1985 ve 1986 yıllarında BFS Bilim Felsefe Sanat yayınlarından çıkmıştır. Genel yayın yönetmeni Ahmet Cemal, genel yayın danışmanı Sait Maden olan derginin yayın

Çeviri dergisi ile aynı dönem 1987 yılında yayınlanmaya başlayan bir diğer dergi Metis Çeviri dergisidir. 21 sayısı bulunan dergide çeviri ile alakalı birçok konuya değinilmiştir ve dergi çeviri alanında metin içerikleri açısından geniş bir yelpazeye sahiptir. Eruz, “Çeviriden Çeviribilime” adlı kitabında Metis Çeviri dergisi üzerine şu şekilde bir yorumda bulunmuştur:

“*Metis Çeviri*’yi diğer dergilerden ayıran özellik, *Metis Çeviri*’de çeviriyle ilgili tüm konulara yer verilmesi ve metin türü yelpazesinin geniş tutulmasıydı. İlkın, *Metis Çeviri* dergileriyle kullanmalık metinler ve uzmanlık metinleri de çeviri konusu olmaya başlamıştır. Hatta 17. sayılı derginin konusu “*Uzmanlık Alanları*” na ayrılmıştır. İlk kez Metis Çeviri’de çeviri etkinliğine daha açık uçlu ve çok perspektifli bakılmaya başlanmış olmasıyla, çağdaş çeviri kuramları ve çeviri tartışmalarına da yer veren Metis Çeviri Dergisi, bu tutumuyla Türkiye’de çeviribilimsel gelişmelerde bir ilke imzasını atmış ve çeviri etkinliği ve çeviribilimle ilgili tüm konuları çatısı altında toplamayı başarmıştır. Derginin 9. sayısında Ömer Demircan ve Aybars Erözden “*daha önce yayımlanmış Çeviri Kaynakçalarına*” ilişkin kapsamlı bir çalışma yapmışlardır. Kaynakçanın devamı 1991’de Metis 14’te yayımlanmıştır. Metis Çevirinin 14’üncü sayısında “*Çeviri Çocuk Edebiyatı Kaynakçası I*”, 15’inci sayısında da “*Çeviri Çocuk Edebiyatı Kaynakçası II*” başlıklı kaynakça derlemeleri bulunmaktadır. 15. sayıda “*Çeviri Bilim-Kurgu yapıtlara*” ilişkin ayrı bir kaynakça yayımlanmıştır” (Eruz, 2003:149).

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde örnek makaleleriyle analiz ortamı sunan Metis Çeviri dergisi daha kapsamlı bir şekilde ele alınacaktır.

J. Çevirmenin Notu

Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı diğer bir deyişle Ç.N. dergisi ise 2007-2013 yılları arasında yayınlamıştır. 17 sayısı bulunan derginin editörlüğünü şair ve çevirmen Tozan Alkan yapmaktadır. Dergide çok sayıda şiir, öykü çevirileri ile çeviri ve çeviribilim üzerine deneme ve makaleler yer almaktadır. İngilizce, Almanca, Fransızca başta olmak üzere Rusça, Kürtçe gibi pek çok dilden Türkçe'ye ve Türkçe'den diğer dillere çevirilere yer verilmiştir. Söz konusu bu dergi de Metis Çeviri dergisi gibi çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı bir şekilde incelenecektir.

Resim 10: Çevirmenin Notu Kapak Örneği

Yukarıda incelenen dergilerin mizanpaj özellikleri değerlendirildiğinde genelinde sade, abartıdan uzak bir kapak kullanıldığı ve bazılarının kapaklarında dergi içerisinde yer alan yazıların ve yazarların isimlerine yer verildiği görülmektedir.

Tüm bu dergiler dışında “Varlık”, “Adam-Sanat”, “Kitap-lık” gibi dergilerde, başka dergilerde ve gazetelerde de çeviri üzerine yazılar bulmak olanaklıdır. Medya’da kültür programlarında da zaman zaman çeviri üzerine söyleşiler yapılmaktadır. Bu söyleşiler genelde salt yazın alanı ile sınırlıdır. Piyasa çevirilerine ve çevirmen sorunlarına yönelik yayımlanan dergilerden “Çeviri Haber” ve “Çeviri

Bülteni” adlı dergileri sayabiliriz. Ancak bu dergilerden ilki iki sayı çıkmış, diğeri de birkaç sayı sonra kapanmıştır. Felek Yayıncılığın yayımladığı “*Kongre*” başlıklı dergi ise genelde her sayısında kısa bir makalede öncelikle sözlü çeviri etkinliğini değişik açılardan ele almaktadır (Eruz, 2003:147).

Bu yayınların yanı sıra, online veri tabanlı çeviri dergileri de bulunmaktadır. Sabri Gürses tarafından yönetilen “*ceviribilim.com*” ve “*ceviriblog.com*” dijital dergilere örnek gösterilebilir.

Yapılan dergi incelemeleri doğrultusunda, 1940 yılından günümüze pek çok çeviri dergisinin yayımlandığı görülmektedir. Söz konusu tüm dergilerin içerik olarak farklılıkları olsa da, yayımlandıkları dönemin çeviri ve çeviribilime bakış açısını yansıtan birer ayna konumunda oldukları söylenebilir.

2.2. Kuram-Uygulama İlişkisi Bağlamında Çeviri Dergilerinin Yeri ve Önemi

Günümüzde çeviri olgusunu farklı açılardan ele alan dijital ya da matbu pek çok dergi ile karşılaşmak mümkündür. Çeviribilimin gelişmesiyle çeviri dergiciliğinin gelişimi de paralellik göstermektedir. Çeviribilimin özerk bir bilim dalı olmaya çalıştığı ve bu yönde gösterdiği gelişim süreçlerinde dergilerin aracı konumunda yer aldığı söylenebilir. Dergilerde sadece çeviri aracılığıyla kazandırılan eserlere yer verilmeyip, aynı zamanda bir bilim dalı olarak çeviriden de söz edilmeye başlanmıştır. Bu anlamda dergiler çeviribilimin tartışıldığı ve çeviribilimin araştırma alanları ve konuları üzerine çalışmaların yapıldığı bir platforma dönüşmüştür.

Çeviri dergileri, çeviri ve edebiyata ilgi duyan okur kitlesi için yol gösterici, üniversitelerin çeviri ve mütercim-tercümanlık bölümü öğrencileri, çevirmen adayları ve akademisyenler için de önemli bir kaynak niteliğindedir. Çeviri dergilerinin ortak amacının çeviri alanında yapılan çalışmaları yayımlamak ve çeviri yoluyla yazın alanına yeni eserler kazandırmak olduğu söylenebilir. Yukarıda incelediğimiz dergilerin genel anlamda hangi tür yazılara yer verdiğinden söz edilmişti. Bundan hareketle çeviri dergilerinde, dil, kültür, çeviri olguları, çeviri kuramları, çeviri eğitimi, çeviri politikası, çeviri türleri, çeviri incelemeleri, çeviri eleştirileri gibi konulara yer verilerek okurun çeviri ve çeviribilim alanında bilinçlendirmesinin hedeflendiğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda dergiler Türk ve yabancı yazarların ve eserlerinin tanıtılmasına olanak sağlamaktadır. Çeviri dergileri yayımlandıkları dönemin çeviriye ve çeviribilime bakış

açısını yansıtmaktadırlar. Bu bakımdan Türkiye’de ve dünyada çeviribilimin oluşum ve gelişim aşamalarına ilişkin tutumları dergiler aracılığıyla gözlemlemek mümkündür.

Turgay Kurultay, “Çeviribilime İhtiyaç Duyanların Çevirmenler Olması Gerek” adlı yazısında çeviri dergiciliği üzerine düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir; “Çeviribilimin gelişimiyle çeviri dergiciliği arasında kaçınılmaz bir ilişki olmakla beraber bunlar birbirine koştut olmadı; hatta (birçok noktada kesişmeler içermekle birlikte) farklı gelişim çizgileri şeklinde oldu diyebilirim. Hemen bir tez ileri süreyim: 1940’ta Tercüme dergisiyle başlayan çeviri dergiciliği geleneği, çevirinin ayrı bir bilim dalı haline gelmesiyle birlikte bitti. Bu sert bir tez gibi dursa da ana eğilimi göstermek bakımında savunuyorum. Metis Çeviri dergisi Tercüme geleneğinin sınırlarını zorlamış olmakla ve kendisi de bu geleneği sürdürmekte zorlanmış olmakla birlikte bu geleneğin parçasıydı ve bence son halkasıydı. Ondan sonra yayınlanmaya başlayan Tömer Çeviri dergisi bir çevirmen atölyesi görüntüsündedir ve çeviri kültürü içinde merkezi bir konuma talip olmadı. Çeviribilim açısından durumu değerlendirmeye geçmeden şu noktayı belirteyim: Metis Çeviri’ den sonra benzer bir derginin canlandırılması yerine, farklı nitelikte ve farklı işlevlerde çeşitli dergilerin yayın hayatımıza girmesi, özellikle çeviribilim alanının artık ayrı bir (veya birden çok) dergiyle kültür hayatımızın içinde yer almasının bugünün gereklerine daha uygun olacağını düşünüyorum.(...) Dergi (özellikle de düşünce tartışmalarına yer veren dergiler için geçerli olmak kaydıyla) bir alanın bilginsin paylaşıldığı, o alanda geçerli zihniyetin izlenebildiği yerdir. Çeviri dergileri de her zaman çeviribilimle ilgili olmalarına, özellikle Yazko ve Metis Çeviri bilimsel makalelere sıklıkla yer vermelerine karşın, alanın bilimsel düşüncesine içselleştirmiş yayınlar değildir” (ceviribilim.com/?p=241).

Dergiler yayın türü olarak bugünkü çeşitliliğin olmadığı ortamda Türkiye’de çeviribilim gelişim süreciyle “eş zamanlı” akademik bilgi üretimi ve alışverişinin sağlandığı, dolayısıyla da dış dünyadaki gelişmelerin yakından takip edilebildiği bir ortam oluşturmuştur. Aynı zamanda alandaki araştırmacıların, dili araştıran ve kullanan öteki disiplinlerle, yani dilbilim ve yazınbilimle arasındaki çizginin henüz netleşmediği ve iletişim kanallarının sınırlı olduğu dönemin bilgisini yayıp değerlendirmesine olanak sağlayan medya olarak da dikkate değerdir. Çeviribilim dergileri bu açılardan Türkiye’de çeviribilimin gelişim sürecini izlemek üzere birer kaynak olarak görülebilir (Demez, 2014:110).

2.3. Değerlendirme

Bu çalışmanın odağı kuram-uygulama ilişkisini, çeviride ve çeviribilimde kuram-uygulama ilişkisinde bir araç olarak görülen çeviri dergileri parametresi üzerinden ele almaktır.

Çalışmanın bu bölümünde Türk yazınında çeviri dergilerinin konumu ve geçmişten günümüze yayınlanan çeviri dergileri ele alınmıştır. Matbu dergilerin taranması çerçevesinde 1940'lı yıllarda Tercüme dergisi ile başlayan çeviri dergiciliği serüveninin 2000'li yıllarda yayın hayatını sürdüren Çevirmenin Notu dergisi ile sona erişti incelenmiştir. Böylelikle yayınladıkları dönemlerde dergilerin yansıttığı çeviri tutumları ve çeviribilimsel bakış açıları hakkında fikir yürütebilmemize olanak sağlanmıştır. Dergiler akademik ve akademik olmayan dergiler olmak üzere iki başlık altında ele alınarak, gerek mizanpaj özellikleri gerek içerikleri ile detaylı bir şekilde tanıtılmıştır.

Araştırma kapsamı, akademik olmayan ancak akademisyenlerin destekleri ile hazırlanmış ve uzun süreli yayınlar yapmış olmalarından ötürü Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı dergileri ile sınırlandırılacaktır. Her iki derginin de çeviri kuramlarına yer vermesi ve incelediğimiz dergiler arasında daha geniş bir kitleye hitap etmeleri, bu iki derginin tercih edilme sebeplerinden biridir. Dergi seçiminde dergilerin birinin eski tarihli diğerinin görece daha yeni tarihli olması dikkat edilen diğer bir unsur olmuştur. Metis Çeviri (1987-1992) eski tarihli olmasına rağmen, günümüz çeviribilim çalışmalarında başvuru olan önemli bir kaynak olma özelliğini korumaktadır ve Çevirmenin Notu dergisi (2004-2013) ise yakın tarihli olup günümüz çeviri alanında kabul gören bir dergidir. Hedef kitlesi çevirmen, öğrenci, çeviri edebiyatı okurları olan bu dergiler, konu, yazar, içerik, çeviri alanı gibi parametreler dikkate alınarak genel bir taramadan geçirilerek incelenecektir. Bu sayede söz konusu dergilerin konu ve içerik bakımından çeviribilim alanına nasıl bir katkı sağladığı ortaya koyulacaktır.

BÖLÜM 3: METİS ÇEVİRİ VE ÇEVİRMENİN NOTU (Çeviri Edebiyatı) DERGİLERİNİN KURAM - UYGULAMA İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

3.1. İnceleme Parametrelerinin Belirlenmesi

İnceleme parametrelerinden ilki dergilerin künyeleridir. Bu doğrultuda dergilerin yayın yılları, misyonları, içerikleri, dergilerde yer alan yazarlar ve eserleri gibi konular üzerine genel bir bilgilendirme yapılacaktır. Çalışmada göz önünde bulundurulacak ikinci parametre hedef kitledir. Dergilerin hangi alanda ve kime yönelik hazırlandığı belirlenecektir. Üçüncü parametre ise dergilerde kullanılan yöntemdir. Dergilerde yer alan makalelerde hangi kuramlara yer verildiği, yoğun işlenen kuramların neler olduğu, yer verilmeyen/eksik kuramların hangileri olduğu tespit edilecektir. Dergilerin yöntemini belirlemek için, bir diğer parametre olarak makale özetleri kullanılacaktır. Bu kısımda dergilerde yer alan makaleler tablo ile belirtilecektir. Böylece belirlenen parametreler doğrultusunda, dergilerde yer verilen makalelerde işlenen kuramların neler olduğu tespit edilerek, yer verilmeyen kuramların çeviribilim alanı için önemi, kuram-uygulama ilişkisinin uygulama alanı olarak çeviri dergilerde yer almasının, şayet yer almıyorsa da bunun muhtemel sebepleri ortaya koyulacaktır.

3.1.1. Metis Dergisi

Metis Çeviri, 1987- 1992 yılları arasında beş yıl boyunca yayın yapmış ve Türk çeviri dergicilik tarihi bağlamında yayımlanmış en uzun süreli dergilerden birisidir. Her yıl dört adet çıkartılan dergi 21 sayı olarak arşivlerde yerini almıştır. Son sayısı 20-21 şeklinde yayınlanmıştır. Dergiye destekleyen resmi ya da gayri resmi herhangi bir kurum bulunmamakla birlikte, dergi filolog, yazar, akademisyen ve çevirmenlerden oluşan bir yayın kurulu tarafından çıkartılmaktadır. Derginin yayın kurulunda çalışan isimler arasında Müge Gürsoy, Suat Karantay, Nesrin Kasap, Turgay Kurultay, Levent Mollamustafaoğlu, Güzide Refiğ, Nesrin Kasap, Yurdanur Salman, Hür Yumer gibi isimler yer almaktadır.

Derginin Ekim 1987’de yayımlanan ilk sayısında sunuş kısmında derginin amacı şu şekilde ifade edilmiştir: “Kültür hayatımızı önemli ölçüde etkileyen yayınların çoğu, gittiğimiz filmlerin, izlediğimiz TV programlarının, okuduğumuz gazetelerin, bilim ve sanat dilimizin büyük bir bölümü “çeviri”... Lokantalarda, mağazalarda, sokaktaki

tabelalarda, kısacası adım attığımız her yerde, başka kültürlerin ürettiği sözcüklerin dilimize “çevrilmiş” hallerine maruz kalıyoruz. Giderek “çeviri” bizim de günlük kullanımımıza giriyor, yaşantımızı, iletişimimizi gerek içerik, gerekse yöntem açısından etkiliyor. (...) hem çevrilecek yazıların seçimindeki kararlar, hem de çeşitli açılardan çevirinin yapılış biçimi belirleyici oluyor. Böylece neyi okuyup, neyi tartışacağımız kısmen “çeviri” tarafından yönlendirilirken, tartışma, hatta düşünme biçimimiz de “çeviriden” etkileniyor. (...) yazılı çeviri yoluyla dilimize ağır ama istikrarlı biçimde giren, yabancı dilbilgisi kuralları, noktalama işaretleri, sözdizimsel yapılar vb. Bunlar çevirinin hangi dilden yapıldığına bağlı olarak farklılık gösteriyor, ama ortak bir yanı da var: dilde baş edilemez bir alacalığa yol açmaları. Aslına bakarsanız bu olgu kimi zaman (Türkçe’nin eksik kaldığı noktalarda) zenginleştirici bir etki yapmıyor değil. Dillerin gelişmek için belli bir karmaşa ortamından yararlandığı açık. Ama dilin tam ve doğru olarak, tüm olanaklarıyla kullanılması ve söz konusu karmaşanın dilin ve kültürün yapısına özgü ölçütlerle sürekli olarak ve bütünüyle “denetlenebilmesi” belki de Türkçe’nin en çok gereksindiği şey. (...) Niye “ÇEVİRİ”? Gerek çevrilip bize sunulan örneklerle, gerekse dil tercihleriyle kültür ve iletişimimizi bunca etkileyen çeviri olgusuna daha eleştirel bir bakışla yaklaşmak;, yordamlayarak belli bir dil anlayışı oluşturmak; ister çeviri uygulayıcısı, ister çeviri “izler”i olalım sık karşılaştığımız, kimi zaman farkına varıp içinden çıkamadığımız, kimi zaman göz ardı ettiğimiz düğüm ve sorunları siz okurlarımızla birlikte tartışmak ve irdelemek için. Sayfalarımızda konuyla ilgili kuram ve uygulamaların yanı sıra, başarılı bulduğumuz çeviri örnekleri de yer alacak. Çeviri olgusunu ele alırken, çeviri kuramı bize özellikle önemli geliyor; bundan sonraki sayılarımızda elimizden geldiğince çeviri kuramının Türkçe açısından uygulanmasına yer vermeye çalışacağız. Amacımız, çeviri olgusunu ve dili, kültürümüz ve özgül yaşamlarımız bağlamında sizlerle birlikte araştırmak, belli bir farkındalığa varabilmek için adımlar atmak” (Metis 1, 1987:7-8) cümleleriyle derginin yayımlanma amacı özetlenmektedir.

Derginin amacıyla birlikte dil, çeviri olgusu ve eylemin bizatihi kendisinin hangi yönleriyle ele alınacağı, okur kitlesiyle çevirmenler arasında kurulması hedeflenen bağlantının nasıl olması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Derginin yayın kurulu tarafından ele alınan sunuş yazısında ayrıca, hayatın her alanında karşılaşılan çeviri eyleminin etkisi ile birlikte, dilimize giren yabancı dil yapılarının Türkçenin gelişimini etkilediği vurgulanmış ve bu doğrultuda belirli bir dil olgusu oluşturma amaçlanmıştır.

Öte yandan dil, kültür ve kuramlar ışığında çeviri bilinci oluşturma'nın önemi de vurgulanmaktadır. Derginin en önemli özelliği çeviri olgusunu derinlemesine bakış açısıyla tüm ayrıntılarıyla ele almış olmasıdır. Bu özelliği ile bu alanda yayınlanan önemli yardımcı kaynaklardan biri olduğu söylenebilir.

Derginin Ankara, İzmir ve Adana gibi yurtiçi, Fransa, İngiltere, İtalya, Avusturya, Danimarka ve Almanya gibi yurtdışı temsilcilikleri bulunmaktadır.

Derginin mizanpaj özelliklerine bakıldığında, sade, renksiz, gösterişsiz bir kapak kullanıldığı ve kapak üzerinde dergi içerisinde yer alan yazıların ve yazarların isimlerinin bulunduğu görülmektedir. Derginin hiçbir sayısı özel sayı olarak adlandırılmamıştır, ancak her sayının belli bir teması vardır bir başka deyişle, her sayıda belirli bir konu ele alınmıştır. Toplam 3157 sayfadan oluşan derginin, her sayısında yaklaşık 150 ile 200 arası sayfa sayısı bulunmaktadır.

Derginin tüm sayılarında, içindekiler tablosundan önce, çeviriye dair bir kesit ya da bir kuramcı veya yazarın eserinden çeviri yer almaktadır. Bu yazılar genel olarak uzun yazılar değil, aksine kısa bir giriş niteliğindedir. Örneğin ilk sayıda Eski Ahit'ten Babil Kulesi söylencesine yer verilmiştir.

Her sayı içeriğinde ağırlıklı olarak hangi yazıların yer alacağını gösteren sunuş yazısı ile başlamaktadır. Sunuş yazısının ardından tüm sayılarda çeşitli dillerden Türkçeye ya da Türkçeden çeşitli dillere yapılmış şiir çevirileri yer almaktadır. Derginin 12. sayısında Cemal Süreya'nın "Üstü Kalsın" adlı şiiri, Almanca'ya (iki farklı çevirmen tarafından), Fransızca'ya, İngilizce'ye, İtalyanca'ya, Ermenice'ye, İbranice'ye, Yahudi İspanyolcası'na, Kürtçe'ye ve Yunanca'ya çevrilmiştir (Metis 12, 1990:9-11).

Bu şiir çevirilerinin ardından söyleşiler gelmektedir. Söyleşiler genellikle, çeviri tanımları, çeviri türleri, benimsenen çeviri yöntemleri, çeviri ölçütleri, çevrilebilirlik/çevrilemezlik olguları, çeviride karşılaşılan sorunların giderilmesi üzerine olup geniş bir yelpazeye sahiptir. Örneğin derginin 11. sayısı film çevirileri ile ilgili iken, 8. sayı da Can Yücel ile yapılan söyleşiye yer verilmiştir. Çeviri alanında önemli isimlerle yapılan bu söyleşilerin dergi için özel bir yeri bulunmaktadır. Metis yayın kurulu ve dergide faaliyet gösteren kişiler tarafından toplamda 44 söyleşi yayınlanmıştır.

Söyleşilerin akabinde 'Çeviri ve Dil Kuramları', 'Çeviri Tarihinden', 'Şiir', 'Öykü', 'Deneme-İnceleme', 'Uygulamada Çeviri', 'Oyun', 'Çeviri ile Yaşıyoruz', 'Çeviri

Eleştirileri’ başlıkları gelmektedir. Bu başlıklar altında kuramsal yazılar, deneme ve inceleme yazıları, yazınsal çeviri türleri üzerine yazılar yer almaktadır. Öte yandan dergide yer alan çeviri eleştirileri kısmında ise genel olarak çeviriyi yanlış/doğru olarak niteleyen, kaynak metin ile erek metnin birebir örtüşmesi gerektiği görüşünü benimseyen yazılar yer almaktadır. Bu yazılarda çeviri eleştiri kuramlarından yararlanılmadığı, çeviri eleştirilerinin hata avcılığı niteliğinde olduğu görülmektedir. Metis 15. sayıda yer alan Suat Karantay tarafından hazırlanan “Gönülçelen” adlı makalede bu doğrultuda ele alınmış bir çeviri eleştirisidir. Karantay, “Şimdi, daha geniş bir açıdan yaklaşarak, dikkatsizlikten kaynaklanan bazı yanlışları ve kimi özensiz Türkçe kullanımlarını örnekleyelim: (Benk’in çevirisinin ardından, doğru karşılıklar verilmiştir.)

-fencing team/kılıç takımı/eskrim takımı

- bus driver/otobüs biletçisi/otobüs şoförü

(...)

-bathroom/yıkanma odası/banyo

(...)

-shut up/kes çeneni/kes sesini, kapa çeneni” şeklinde ifadeler kullanmıştır (Metis 15, 1991:124).

Dergide yer alan ‘Çevrilmemiş Yapıtlara Önsözler’ kısmında ise çevirisi yapılmış ancak yeterli görülmediği için çevrilmemiş şeklinde değerlendirilen eserlere yer verilmiştir. ‘Çevrilmekte Olanlar’ bölümü ise kitap tanıtımlarına ayrılmıştır.

‘Karşılaştırmalı Çeviri’ kısmında özgün bir eserden Türkçe ve diğer dillere ya da ara dilden Türkçeye yapılan çeviriler orijinal metin ile yan yana verilerek sunulmaktadır.

Derginin tüm sayılarında yer alan ‘Çevirmece’ bölümü, okuru çeviri yapmaya teşvik etmektedir. Bu kısımda yazınsal bir eserin bir parçası okura sunulmakta ve İngilizce, Almanca, Fransızca ya da bildikleri diğer dillerde çevirilerini gerçekleştirip dergiye göndermeleri beklenmektedir. Gönderilen çeviriler arasından başarılı bulunan/lar gelecek sayılarda yayımlanmaktadır.

Çevirmece gibi derginin tüm sayılarında yer alan bir diğer bölüm ise ‘Eşekarısı’ kısmıdır. Derginin ilk sayısında bölüm adına “Dilini eşekarısı soksun!” deyişinden yola

çıkılarak karar verildiği belirtilmiştir. Bu kısımda günlük hayatımızda karşılaştığımız çeviri hatalarına yer verilerek, çeviri yapacak kişiler daha dikkatli davranmaları gerektiği konusunda uyarılmaktadır.

İkinci sayıdan itibaren dergide yer alan ‘Genç Çevirmenler’ okurların talepleri doğrultusunda dergiye eklenmiş bir bölümdür. Bu kısımda çeviriye yeni başlayanların çalışmalarına destek olacak, onlara yol gösterecek yazılara yer verilmiştir.

Ekim 1987 ile Ekim 1992 tarihleri arasında beş yıllık yayın hayatı olan Metis Çeviri, 19. sayısına kadar üç aylık periyotlarla çıkartılmıştır. 20 ve 21. yaz ve güz sayıları bir arada yayınlanarak, derginin faaliyeti yayın kurulu tarafından sonlandırılmıştır. Derginin 20 ve 21. sayısında yer alan sunuş yazısında yayına son verilmesi şu şekilde açıklanmıştır:

“Beş yıl önce bir dizi atölye çalışmasının ardından yayınlanmaya karar verdiğimiz dergiyle “Günlük kullanımımıza giren, yaşantımızı, iletişimimizi, gerek içerik, gerekse yöntem açısından etkileyen, hatta gündemimizi belirleyen” çeviri olgusunu irdelemeyi, eleştirel bir bakışla ele almayı amaçlamıştık. Bize yazı ve çevirileriyle gönüllü destek veren bir çevrenin katılımıyla, derginin çeşitli bölümlerinde yayınladığımız söyleşiler, incelemeler, kuram yazıları, çeviri eleştirileri, tanıtım yazıları ve atölye çalışmalarıyla çeviri olgusunu her yönden ele almaya çalıştık. (...) Derginin çeviriyle ilgilenen kişilere çok şey sunabildiğini düşünüyoruz; ancak bir dergi her şeyden önce bir tartışma ortamı varsayar kanısındayız. Ele aldığı konuların tartışıldığı canlı bir ortamdan beslenmiyor ve böyle bir ortama seslenmiyorsa “dergi” niteliğini yitirecektir. (...) Beş yıllık yayın süreci boyunca Metis Çeviri kendi içinde kuşkusuz kimi değişiklikler geçirirken, dünyada ve Türkiye’de önemli değişiklikler yaşandı. (...) Hangi kesimden, hangi anlayıştan olursa olsun, herkesi etkileyen bu değişiklikler, kararlı adımlar atmaktan çok, bir gözlem ve sorgulama sürecine girmeyi gerektiriyor” (Metis 20/21, 1992:7-8).

Metis Çeviri’nin gerek dergi içerisinde yaşanan kadro değişiklikleri, gerek o dönem ülkemizde yaşanan siyasal değişiklikler sonucu aynı zamanda yayın kurulunun derginin niteliğini yitirerek kitaba dönüştüğünü düşünme sebebi ile yayın hayatına son verilmiştir.

3.1.2. Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergisi

Çevirmenin Notu dergisi 2007-2013 yılları arasında altı yıl boyunca faaliyetini sürdürmüş ve bu özelliği ile Türkçe yayımlanan çeviri dergileri içinde uzun soluklu

yayın hayatına sahip dergilerden biri olmuştur. Üç aylık periyotlarla yayımlanan derginin 17 sayısı bulunmaktadır. Dergi resmi ya da resmi olmayan herhangi bir kurum tarafından desteklenmemektedir. Derginin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Tozan Alkan'dır. Dergide yer alan her bölümün ayrı bir editörü vardır; Başak Ergil çeviribilim editörü, Şeref Bilsel şiir, Gonca Özmen söyleşi, Nurduran Duman öykü, Cenk Gündoğdu deneme ve Oğuz Baykara genç ÇN editörü olarak görev yapmaktadır. Derginin genel koordinatörleri Mete Özel ve Nur Peri'dir.

Derginin danışma kurulunda Berrin Aksoy, Erdoğan Alkan, Alover, Hasan Anamur, Oruç Aruoba, Atol Behramoğlu, Egemen Berköz, Alev Bulut, Ahmet Cemal, Cevat Çapan, Yusuf Eradam, Talat Sait Halman, Suat Karantay, Mel Kenne, Sait Maden, Selahattin Özpalabıyıklar, Güven Turan gibi isimler çalışmaktadır. Derginin 2007'de yayımlanan ilk sayısında sunuş kısmında derginin amacı şu şekilde ifade edilmiştir:

“ Bu yılı yeni bir dergi ile karşılayalım dedik. (...) 2007'ye girdiğimize göre, demek ki bu ülkede yaklaşık olarak 15 (on beş) yıldır bir çeviri dergisi çıkmıyor, çıkmayabiliyor. Demek ki çeviri dergisi, eksikliği “fena halde” hissedilen bir şey değil.... diye düşünüyorsanız “fena halde” yanılıyorsunuz. Bu kısa editör yazısında, çevirinin ülke edebiyatına katkısının ne denli önemli olduğunu anlatmaya çalışacak değilim. Şu iddiayla yetineceğim: Ç.N. edebiyatımıza taze kan getirecek. Ç.N. bir çeviri edebiyatı dergisi. Derginin sayfaları arasında dünya edebiyatından çeviri şiirler, öyküler, yazılar, söyleşiler, edebi nitelik taşıyan mektuplar, çevrinin önemine değinen deneme yazıları bulacaksınız. Bunun yanı sıra, Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Çağdaş Türk Şairlerinin dünya dillerine tanıtımına yer vereceğiz. Zaman zaman yapacağımız dosyalarla, çeviriyle ilgili temel, güncel sorunları dile getireceğiz. Ayrıca, yeni çevirmenlere, genç çevirmenlere kucak açarak, çeviri üzerinde hep birlikte “kafa yoracağız”. Ç.N. bir çeviri edebiyatı dergisi olmakla birlikte, çeviri kuramlarından/çeviri üzerine araştırma ve incelemelerden tümüyle yoksun kalmaması için sayfalarımız öğretim üyelerine ve çeviribilimcilere de açık olacak, ayrıca dergide yer alan tüm ürünler, kendi türleri (Şiir, Söyleşi, Mektup, Öykü, Deneme, İnceleme vb.) içinde, şair/yazar ve çevirmenlerin soyadı dikkate alınarak “alfabetik” olarak sıralanacaktır” (Çevirmenin Notu 1, 2007:5).

Derginin yurtdışı temsilcilikleri bulunmaktadır ve yurtdışı temsilcilikler sorumlusu Mesut Şenol'dur.

Derginin mizanpaj özellikleri incelendiğinde, renkli ancak göz yormayan, sade ama şık bir kapak kullanıldığı ve kapak üzerinde dergi adı ve sayısından başka bir bilgiye yer verilmediği görülmektedir. Dergi kapaklarında dikkat çeken bir husus, kapak üzerinde iki nesne ve nesnelerin ortasında ÇN dergi adının yer alması ve bu kullanılan objelerin aynı fakat renk vb farklılıkların olduğu görülmektedir. Örneğin derginin ilk sayı kapağında iki elma ve elmaların arasında dergi adı yer alır, elmalardan biri yeşil diğeri kırmızıdır. Bu, çevirinin iki farklı dil ve kültür arasında köprü görevi gerçekleştirmesi olarak yorumlanabilir. Dergi hiç özel sayı çıkartmamıştır. Her sayısında ortalama 140-180 arası sayfa sayısı bulunan derginin, toplam 1954 sayfası vardır.

Derginin tüm sayıları, içindekiler tablosunun ardından önsöz ile başlamaktadır. Bu kısım genellikle dergi sayısının içeriği hakkında, hangi sayıda hangi konulara yer verildiğini belirten yazılardan oluşur, ön bilgilendirme niteliğindedir.

Önsözün ardından genel olarak dergi sayılarında ‘Çağdaş Türk Şiiri’, ‘Çağdaş Türk Öyküsü’, ‘Söyleşi’, ‘Çeviri Şiir’, ‘Çeviri Öykü’, ‘Deneme’, ‘İnceleme’ bölümleri yer almaktadır. Çağdaş Türk Şiiri bölümünde Türkçe şiirlerin diğer dillere çevirisinin yapıldığı şiir çevirileri bulunmaktadır. Çevrilen diller İngilizceden Japoncaya, Rusçadan Kürtçeye geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu bölüm derginin tüm sayılarında yer almaktadır. Çağdaş Türk Öyküsü kısmında ise Türkçe öykülerden diğer dillere yapılmış çeviriler yer almaktadır. Bu bölümün aksine bazı bölümlerde “öykü” başlığı bulunmaktadır ve bu kısımda ise diğer dillerden Türkçeye yapılan öykü çevirileri bulunmaktadır.

Çeviri şiir başlığı altında çeşitli dillerden dilimize aktarılan şiir çevirileri yer almaktadır. Şiirlerin orijinal metinleri ve çeviri metni yan yana verilmiştir. Şiirlerden önce çevirmenlerin isimleri belirtilmiştir ve genel olarak çeviri yapılan şiirin şairi hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çeviri öykü kısmında diğer dillerden Türkçeye çevirisinin yapıldığı öykü çevirileri bulunmaktadır. Çevrilen diller Arapça, Farsça gibi doğu dilleri ve Fransızca, Almanca, İngilizce gibi batı dilleri şeklinde çeşitlilik göstermektedir.

Deneme başlığı altında edebiyat türleri ve çeviri üzerine yazılmış deneme yazılarına yer verilmiştir. Bu kısımda da yine farklı dillerden Türkçeye aktarılan çeviri deneme yazıları bulunmaktadır. İnceleme bölümünde ise çeviri eğitimi, şiir çevirisi gibi yazınsal çeviriler, çeviri süreci, çeviri sorunları gibi konularla ilgili inceleme yazılarına yer

verilmiştir. İnceleme yazıları ağırlıklı olarak çeviri üzerinedir ve birçoğu akademisyenler tarafından kaleme alınmıştır. Diğer dillerden Türkçeye çevrilen inceleme yazılarına da yer verilmiştir.

‘Dosya’ başlığı tüm sayılarda yer alan bir bölümdür ve bu başlık altında incelenen konu spesifik olarak ele alınmaktadır. Her dosya bir inceleme nesnesine ayrılmıştır. Dosyalar Çevirmenin Notu dergisi için özel sayı şeklinde yorumlanabilir. Örneğin ilk sayıda bu bölüm “ Dosya: (Şiir Çevirisi)” şeklinde yer alır. Bu dosyada Erdoğan Alkan, Alovera, Ataol Behramoğlu, Eray Canberk, Cevat Çapan, Talat Sait Halman, Sait Maden ve Güven Turan ile şiir çevirisi üzerine yapılan söyleşiler yer almaktadır. Adı geçen tüm çevirmenlere şiir çevirisi yapmaya nasıl başladıkları, hangi şairden hangi şiiri çevireceklerine nasıl karar verdikleri, Türkçeye hangi şairin hangi şiirini çevirmeyi istedikleri, ara dilden yapılan şiir çevirileri hakkında fikirlerinin ne olduğu, şiir çevirilerinde kaynak metne yapısal olarak bağlılık ne ölçüde olmalı gibi sorular yöneltilmiştir (Çevirmenin Notu 1, 2007:75).

‘Aforizmalar, Saptamalar ve Tanımlar’ başlığı altında adından da anlaşıldığı üzere çeviri üzerine söylenmiş sözler, yapılmış tanımlamalar, betimlemeler, atasözleri vb düşüncelere yer verilmiştir. Bu başlık derginin sadece ilk dört sayısında yer almaktadır.

‘Çeviribilim’ kısmı da derginin sekizinci sayısından itibaren yer alan bir bölümdür. Bu bölümde çeviri kuramları, çeviri sorunları, çeviri süreçleri, çeviri eğitimi, çeviri eleştirisi gibi konulara kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir.

‘Ç.N. Kitaplığı’ ve ‘Genç Ç.N.’ başlıkları dokuzuncu sayıdan itibaren dergide yer almaktadır. Ç.N. Kitaplığı kısmında kitap tanıtımları yapılmakta ve okura kitap tavsiyeleri sunulmaktadır. Genç ÇN diğer bir deyişle geleceğin çevirmenleri ise Metis dergisinde yer alan ‘Çevirmece’ bölümü gibi okuru çeviri yapmaya teşvik etmektedir. Bu kısımda diğer dillerden Türkçeye ya da Türkçeden diğer dillere gerçekleştirilen çeviriler yayımlanmaktadır.

Çevirmenin Notu dergisi 2007 yılında başladığı altı yıllık yayın hayatına 2013 yılında son vermiştir.

3.2. Dergilerin Kuram-Uygulama İlişkisi Bağlamında İncelenmesi

Çalışmanın temel sorunsalı olan kuram-uygulama ilişkisinin uygulama alanı olarak çeviri dergilerde hangi ölçüde yer aldığını ortaya koymak için, belirlenen parametreler doğrultusunda inceleme yapılmakta ve bu kısımda makale içeriklerine tablo üzerinden kısaca yer verilmektedir. Tabloda makalelerin yer aldığı dergi sayısı, yazı türü, yazar veya çevirmeni, konu başlığı, makalede değinilen kuram(lar) ya da kuramcı(lar), işlenen kuram/ların çeviribilimin hangi alanına ait olduğu ve kuram/ların nasıl ele alındığı bir başka deyişle işleyiş biçimi yer almaktadır. İşleyiş biçimi makale kuram/ları tanıtıyor ise bilgilendirme, kuram/ları tartışarak ele alıyor ise tartışma, makalede verilmek istenen fikir, bir kuram ya da kuramcı tarafından desteklendiriliyor ise dayanak şeklinde adlandırılmaktadır. Her iki dergi de deneme, inceleme, öykü, şiir, çeviri, eleştiri, sunuş ya da söyleşi gibi yazı türü bakımından geniş bir yelpazeye sahip olduğu için, makalenin yazı türü ayrıca belirtilmiştir. Bunun yanı sıra işlenen kuram/ların çalışmanın önceki bölümünde de yer verildiği üzere çeviribilimin hangi alanına ait olduğu yani kuramsal, betimleyici ve uygulamalı alanlardan hangisinin kapsamında olduğu gösterilmiştir. Öte yandan her iki dergide de makalelerin büyük çoğunluğunda kuram isimlerinden ziyade kuramcıların adları yer aldığından tabloya da aynı şekilde yansıtılmıştır. Buna göre söz edilen dergilerde yer alan makaleleri gösteren tablo şu şekildedir:

3.2.1. Metis Çeviri Dergisi

Tablo 1: Metis Çeviri Dergisi İnceleme Tablosu

Dergi	Sayı	Yazı Türü	Yazar/Çevirmen	Konu başlığı	Kuram(lar)/kuramcı(lar)	Çeviribilim alanı	İşleyiş biçimi
Metis	1	Çeviri	Saliha Parker Çev. Ali Tükel	Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler Çoğul-Dizge Kuramı Açısından Bir Değerlendirme	Itamar Even-Zohar Çoğuldizge Kuramı Gideon Toury (çeviri normları)	Betimleyici alan	Dayanak Tartışma
Metis	1	Eleştiri	Suat Karanta y	Çeviri Eleştirisi Sorunlar, İlkeler, Uygulamalar	Anton Popoviç (deyiş kaydırma) Peter Newmark Raymond van den Broeck	Uygulamalı Alan	Dayanak

					J.C. Catford (eşdeğerlik) Itamar Even- Zohar (çoğuldizge kuramı) Gideon Toury		
Metis	1	Çeviri	E. A. Nida Çev. Yurdanu r Salman	Çevirmenin Görevi	Nida	Kuramsal alan	Bilgilend irme
Metis	1	Çeviri	J. Lambert Çev. Hür Yumer	Çeviriler Tarihinden Çeviri Uygulamasına	James Holmes Itamar Even- Zohar Gideon Toury	Kuramsal ve betimleyici alan	Dayanak
Metis	1	Dene me	Turgay Kurulta y	Türkiye’de Çeviri Eğitiminin Kaynakları	Wolfram Wilss	Uygulamal ı alan	Dayanak
Metis	2	Dene me	Suat Karanta y	Tiyatro Çevirisinin Sorunları	James Holmes Lefevere Raymond van den Broeck Gideon Toury Anton Popoviç Susan Bassnett- McGuire	Kuramsal Alan	Dayanak
Metis	2	Dene me	Dilek Doltaş	Yazın Çevirisine Farklı Bir Bakış: Esnek Aktarımın Sınırları	J.C. Catford Gideon Toury Even-Zohar Raymond van den Broeck Anton Popoviç	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	3	Çeviri	Katharin a Reiss Çev. Güzide Refiğ	Metne Bağımlı Çeviri Stratejileri	Katharina Reiss Hans Vermeer (skopos kuramı) Bühler (Dil göstergesi)	Kuramsal alan Betimleyic i alan	Bilgilend irme Dayanak

Metis	4	İnceleme	Söyleşen: Saliha Parker	Çeviri Eleştirisinin Kuramla İlişkisi Üzerine Bazı Düşünceler	Wolfram Wilss Katharina Reiss Even-Zohar Susan Bassnett-McGuire Gideon Toury James Holmes Anton Popoviç Lambert van Gorp Lefevere	Uygulamalı alan Betimleyici alan	Bilgilendirme Dayanak
Metis	5	İnceleme	Aysu Erden	Çeviri Yöntemi Üzerine Gözlemler	J. C. Catford Malcolm Coulhard	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	5	Deneme	Mehmet Rıfat	Yazın Çevirisi Seminerinin Ardından	Even-Zohar G. Toury A. Lefevere J. Lambert R. Van den Broeck	Betimleyici alan	Dayanak
Metis	5	Deneme	Sema Rıfat Güzelşen	Çevirinin Kuramsal Sorunları	Georges Mounin Jean-Rene Ladrimal F. de Saussure O. Jespersen E. Sapir L. Bloomfield Z.S.Harris L. Hjelmslev	Kuramsal alan	Bilgilendirme Dayanak
Metis	7	Çeviri	Marlene Dolitsky Çev. Müge Gürsoy Yurdanur Salman	Anlamsızın Çevirisi	Teun van Dijk Noam Chomsky W. Benjamin Peter Newmark	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	7	Çeviri	H. Van Gorp Çev. Nilüfer Güngör müş	Öbür Üstmentinler Arasında Yazın Çevirisi	James S. Holmes Raymond van den Broeck Julia Kristeva Durisin James Hollander James	Kuramsal alan	Bilgilendirme

					McForlane Anton Popoviç Even-Zohar J.C. Catford Nida Levy		
Metis	8	Çeviri	Josette M. Coughlin Çev. Şebnem Helvacı	Yapay Zeka ve Bilgisayar Çevirisi: Günümüzdeki Gelişmeler ve Muhtemel Açılımlar	Noam Chomsky Y. Wilks R. Shank	Kuramsal alan	Bilgilend irme
Metis	8	Çeviri	Mariann e Lederer Çev. Aykut Derman	Yorumlayıcı Çeviri Kuramı	M. Lederer G. Mounin D. Seleskovitch	Kuramsal alan	Bilgilend irme Dayanak
Metis	8	Çeviri	Marie- Helene Bouvere t- Mounpa in Çev. Nilüfer Güngör müş	Bilgisayar Çevirisi Diyarında Serüvenler	Noam Chomsky	Kuramsal alan	Bilgilend irme
Metis	8	Çeviri	Horst Frenz Çev. Bengi Aslaner	Çeviri Sanatı	Theodore Savory H.S. Störig	Kuramsal alan	Bilgilend irme
Metis	9	Çeviri	Susan Bassnett - McGuire Çev. Fatma Günel	Labirentin İçinde: Tiyatro Metinleri Çevirisi İçin Yöntemler ve Stratejiler	Susan Bassnett- McGuire Franco Ruffini Paola Gulli Pugliatti Andre Lefevere	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	9	Çeviri	Peter Newmar k Çev. Necmiy e Alpay	Düşünce, Konuşma ve Çevviri	Wolfram Wilss	Kuramsal Alan	Bilgilend irme Tartışma
Metis	9	Eleştir i	Berna Sevil	Karaağaçlar Altında	Malcolm Griffiths	Uygulamal ı Alan	Dayanak
Metis	9	İncele me	Azmi Özkarde	Sözlüksel Uyumluluk	Halliday Peter	Kuramsal alan	Dayanak

			ş	Bağlamında Masa da Masaymış Ha!	Newmark Nida		
Metis	10	Çeviri	Kitty M. van Leuven- Zwart Çev. Müge Gürsoy- Yurdanu r Salaman	Çeviri Betimlemesinde Yöntem ve Bu Yöntemin Çeviri Uygulamasıyla Bağıntısı	J.P. Vinay J. Levy Darbelnet Hemingway Leech ve Short G. Ayora- Vazquez	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	10	Dene me	Dilek Doltaş	Okuma, Anlama ve Yorumlama Akşit Göktürk'e göre Okuma Edimi	J.R. Searle G.C. Spivak Norman Holland Wolfgang Iser	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	11	Dene me	Eser Köksal Şehnaz Tahir	Anında Film Çevirilerine Kuramsal Bir Yaklaşım	Dirk Delabastita Even-Zohar Gideon Toury	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	11	Çeviri	Dirk Delabast ita Çev. Suat Karanta y Yurdanu r Salaman	Çeviri ve Kitle İletişimi: Film ve TV Çevirilerinin Ekinsel İtici Güç Oluşturma Niteliği	Even-Zohar Gideon Toury Hermans J. Lambert Lardeau	Betimleyic i alan	Dayanak
Metis	11	Dene me	BerkeV ardar	Dilbilim Açısından Çeviri	G. Mounin E. Cary J.C. Catford E.A.Nida C.R. Taber J.R. Ladmiral J.P. Vinay J. Darbelnet F. de Saussure	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	11	Dene me	Nuran Kutlu	Berke Vardar ve Göstergebilim Çalışmaları	G. Mounin Saussure Trubetskoy J. Greimas Roland Barthes	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	11	Dene me	Gül Işık	Dilbilimci Berke Vardar ve Çeviri Sorunları	Ferdinand de Sussure Andre Martinel	Kuramsal alan	Dayanak

					J.R. Ladmiral		
Metis	11	İnceleme	Doç. Dr. Osman Senemoğlu	Berke Vardar'ın Yayınları Üstüne	Ferdinand de Saussure Tullio de Moruro B. Constant P.L. Couirer J. de Maistre C.H. Saint-Simon A. Thierry A. Camus R. Jakobson Z.S. Harris	Kuramsal alan	Bilgilendirme Dayanak
Metis	11	İnceleme	Yrd. Doç. Dr. Erdim Öztokat	Berke Vardar'ın Sözlükbilim Çalışmaları	Chateaubriand B. Constant Lamennais J. de Maistre A. Thiery Andre Martinel	Kuramsal alan	Bilgilendirme
Metis	12	Çeviri	Eugenio Coseriu Çev. İbrahim Akın-Turgay Kurultay	Çeviri Kuramında Sorunlara Doğru ve Yanlış Yaklaşımlar	W. Wilss Schleiermacher Hjelmslev W. von Humbolt Lorenza Hervas	Kuramsal alan	Bilgilendirme Dayanak
Metis	12	Deneme	E. Lale Demirtürk	Çeviri Eleştirisi Kuramları Işığında Ernest Hemingway'in Silahlara Veda Romanı Çevirilerinde Üslup Aktarımı	Ferdinand de Saussure Gideon Toury Even-Zohar Andre Lefevere Wolfram Wilss Raymond von Broeck Anton Popoviç Susan Bassnett-McGuire	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	13	Çeviri	Andre Lefevere Çev. Gülşat Aygen Yurdanur	Şiir Çevirirken: Yedi Strateji ve Bir Şablon	E.A. Nida G. Mounin Manchester Weinreich Gipper Störig Anton Popoviç	Kuramsal alan	Bilgilendirme Dayanak

			Salamn		James Holmes Schadewalt		
Metis	13	Çeviri	Anne Cluysenaar Çev. Dilek Aksu Yazıcı	Biçembilim ve Çeviri	Cluysenaar	Kuramsal alan	Bilgilendirme
Metis	13	Dene me	Teoman Aktürel	Şiir Dönüştürümü	Anton Popoviç R. Jakobson Philippe de Rothschild	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	14	Çeviri	Marc Angenot Çev. Bülent Somay	Olmayan Paradigma: Bilim-Kurgu Göstergebilimi ne Giriş	F. de Saussure Myra Barnes Georges Mounin	Kuramsal Alan	Dayanak
Metis	14	Çeviri	G.C. Kalman Çev. Güzin Özkan	Çeviride Bazı Sınır Durumlar	G. Toury Anton Popoviç M. Perry Roman Jakobson Jose Lambert	Betimleyici alan Kuramsal alan	Dayanak
Metis	14	Eleştir i	Ruşen Çakır	Önce Çevir, Sonra Harca Beni	Noam Chomsky	Uygulamal alan	Dayanak
Metis	15	Çeviri	Zohar Shavit Çev. Pınar Besen	Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi	Itamar Even-Zohar Gideon Toury Zohar Shavit	Betimleyici alan	Dayanak
Metis	16	Çeviri	Hans Vermeer Çev. Turgay Kurultay	Çevirmek ve Anlamak Biçimle İşlev Arasındaki Bağlılıklar ve Kültürel Önkoşullar	Hans Vermeer Schleiermacher Koller Nida	Kuramsal Alan	Bilgilendirme Tartışma
Metis	17	Dene me	Necmettin Sevil	Terimsel Yenileme ve Çeviribilim	G. Mounin J.R. Ladmiral F. de Saussure	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	17	Çeviri	Peter A. Schmitt Çev. Turgay Kurultay	Uzmanlık Metinlerinin “Açık Seçikliği” Bir Kuruntu Üzerine	M. Snell-Hornby W. Wilss Böge	Kuramsal alan	Dayanak

				Düşünceler			
Metis	17	Dene me	Erdim Öztokat	Dilbilim Terimcesi Üstüne	F. Saussure de Andrea Martinet Lyons	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	17	Çeviri	Jean Maillot Çev. Emel Ergun	Terimbilim İlkeleri	Georges Mounin Robert W. Wilss	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	17	Dene me	Tomris Uyar	Düz Anlatı Düz Olamaz	W. Wilss	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	18	Dene me	Ahmet Kocama n	Çağdaş Dilbilim ve Çeviri Kuramı	Peter Newmark J.P. Vinay J. Darbelnet E.A. Nida J.C. Catford N. Chomsky Firth R. Jakobson Mukarovsky Koller A. Popoviç S. Bassnett-McGuire	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	18	Çeviri	G. Mounin Çev. Emel Ergun	Sözlük, Yananamlar ve Çeviri	F. Saussure de Sapir Bloomfield Andrea Martinet Morris	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	19	İncele me	Işın Bengi	Üniversite Düzeyinde Çeviri Eğitimi Üzerine Gözlemler	Gideon Toury Hermans Even-Zohar Hans Vermeer Margret Ammann Mary Snell-Hornby	Uygulamal ı alan	Dayanak
Metis	19	Çeviri	Hans H. Hönig Çev. Turgay Kurulta y	Çeviri, Çeviri Yapılarak Öğrenilmez	H. Hönig Hörmann Butzkomm Z.S. Harris Königs Kussmaul Bühler Hans Vermeer W. Wilss Diller	Uygulamal ı Alan	Dayanak

					K. Reiss Peter Newmark Nida Holz-Mänttari		
Metis	19	Dene me	Fatma Erkman Akerson	Bilgi Dolaşım	Wihelm von Humbolt	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	19	Çeviri	Christiane Nord Çev. Arzu Ergüç	“Çeviri Öğretim Kitaplarına” İlişkin On Tez	C. Nord	Kuramsal alan	Bilgilendirme
Metis	20/21	İnceleme	Işın Bengi	Çeviribilim Terimleri Sözlüğüne Doğru	Gideon Toury Hans Vermeer Thomas Kuhn Even-Zohar Nida Anton Popoviç Catford R. Jakobson James Holmes	Betimleyici alan Uygulamalı alan	Bilgilendirme Dayanak
Metis	20/21	İnceleme	Şebnem Bahadır	Metis Çeviride Yayınlanan Söyleşiler Üzerine	Gideon Toury	Betimleyici alan	Dayanak
Metis	20/21	İnceleme	Dilek Dizdar	Metis Çeviride Çeviri Eleştirisi	Gideon Toury	Betimleyici alan	Dayanak
Metis	20/21	Dene me	Turgay Kurultay	Çeviri Yarışmasının İşlevi, Sorunları ve Değerlendirme Ölçütleri Üzerine	Hönig W. Wilss C. Nord	Kuramsal alan	Dayanak
Metis	20/21	Dene me	Saliha Parker	Metis Çeviri Yaşamalı	Derrida Even-Zohar J.Lambert Andre Lefevere	Betimleyici alan	Dayanak

Yukarıda yer alan tablodan hareketle Metis Çevirinin ilk sayısında çeviribilimin her üç alanına değinilmiş olup, dilbilim ve çağdaş çeviribilim kuramcılarından faydalandığı görülmektedir.

Tiyatro çevirileri üzerine yazı türlerine yer verilen ikinci sayı kuramsal alan ağırlıklıdır ve makalelerde Lefevere, Popoviç, Raymond van den Broeck ve Susan Bassnett-McGuire gibi kuramcılar yer almaktadır.

Üçüncü sayı da Katharina Reiss'in K. Bühler'in Organon Modeli'nden hareketle ortaya koyduğu metin tipleri, metnin işlevi vb konulara değindiği makale çevirisine yer verilmiştir. 1988 yılında yayımlanan derginin bu sayısı Metis Çeviri dergisinin çeviribilim alanında yaşanan gelişmeleri takip ettiğinin bir göstergesidir denilebilir. Reiss'in çalışmalarını 1980'li yıllarda gerçekleştirdiği bilgisi doğrultusunda, derginin güncel bilgilere yer vermeye çalıştığını söylemek mümkündür.

Ağırlıklı olarak İspanyol yazını üzerine çalışmaların yer aldığı dördüncü sayıda da Wilss, Reiss, Even-Zohar Bassnett-McGuire, Gideon Toury, James Holmes, Popoviç, Lambert van Gorp ve Lefevere gibi kuramcılarının kuramlarından yararlanılmıştır.

Alman dili ve Alman yazını ağırlıklı olan beşinci sayıda ise hem J. C. Catford, Georges Mounin, Jean-Rene Ladmiral, F. de Saussure, E. Sapir gibi dilbilim hem de Even-Zohar, G. Toury, A. Lefevere, R. Van den Broeck gibi çeviribilim kuramcılarının yer verilmiştir.

Çeviribilimin uygulamalı ve kuramsal alanına yönelik çalışmaların yer aldığı altıncı sayıda herhangi bir kuram ya da kuramcının yararlanılmadığı gözlemlenmiştir. Ancak öte yandan çeviri eleştirisi, çeviri denetimi gibi çeviribilimin uygulamalı alanı kapsamına giren ve çeviride sadakat, çevrilebilirlik/çevrilemezlik gibi kuramsal alan konuların ele alındığı görülmektedir.

Van Dijk'den, Anton Popoviç'e, W. Benjamin'den, Van den Broeck'e Even-Zohar, Catford, Nida, Chomsky ve Newmark gibi pek çok kuramcının yer bulduğu yedinci sayıda kuramcılarının çeşitliliğinin yanı sıra İngilizceden Japoncaya, Almancadan Çinceye çeşitli dillerde çalışmalara yer verilmiştir.

Bilgisayar çevirisi üzerine incelemelerin yer aldığı sekizinci sayıda Theodore Savory, H.S. Störig, Noam Chomsky, M. Lederer, G. Mounin, D. Seleskovitch Y. Wilks, R. Shank gibi ağırlıklı olarak dilbilimci kuramcılardan yararlanılmıştır.

Oyun çevirisi üzerine yoğunlaşan yazıların yer verildiği dokuzuncu sayıda Halliday, Newmark, Nida, Susan Bassnett-McGuire, Franco Ruffini, Andre Lefevere ve Wilss

gibi kuramcılara yer verilerek çeviribilimin kuramsal ve uygulamalı alanına değinilmiştir.

Ağırlıklı olarak ansiklopedi çevirilerinin ele alındığı onuncu sayıda J.P. Vinay, J. Levy, Darbelnet, Hemingway, J.R. Searle, G.C. Spivak ve Wolfgang Iser gibi kuramcılardan faydalanılmıştır.

Film çevirilerinin incelendiği on birinci sayıda Dirk Delabastita, Even-Zohar, Gideon Toury gibi betimleyici alan araştırmaları yapan ve ayrıca çeviride eşdeğerlik üzerine çalışmalar ortaya koyan J.C. Catford, E.A.Nida, C.R. Taber gibi kuramcılardan yararlanılmıştır. Aynı zamanda bu sayıda Berke Vardar Üzerine adlı bir bölüme yer verilip, G. Mounin, F. de Saussure, Lambert, J.R. Ladmiral, J.P. Vinay, J. Darbelnet gibi dilbilimcilere de yer verilmiştir.

Yoğun olarak öykü çevirilerinin işlendiği on ikinci sayıda W. Wilss'den Schleiermacher'e, W. von Humbolt'dan Ferdinand de Saussure'e, Gideon Toury, Even-Zohar, Andre Lefevere, Raymond von Broeck, Popoviç ve Susan Bassnett-McGuire gibi pek çok kuramcıdan yararlanılmıştır.

On üçüncü sayıda ağırlıklı olarak şiir çevirileri üzerine çalışmalara yer verilmiştir ve Anton Popoviç, R. Jakobson, Philippe de Rothschild, Nida, G. Mounin, Cluysenaar, James Holmes ve Schadewalt gibi kuramcılar yer almaktadır.

Bilim kurgu çevirilerinin yoğun olarak işlendiği on dördüncü sayı da Gideon Toury ve Popoviç'in yanı sıra F. de Saussure, MyraBarnes, Georges Mounin, M. Perry, Roman Jakobson, Jose Lambert ve Noam Chomsky gibi dilbilimciler yer almaktadır.

On beşinci sayıda çocuk edebiyatı ve çevirileri ele alınmıştır ve Itamar Even-Zohar ve Gideon Toury gibi çağdaş kuramcılardan yararlanılarak çeviribilimin betimleyici alanı ön planda tutulmuştur.

Yazın çevirileri ve Türkçe, İngilizce ve İtalyanca dillerinin birbirlerine olan katkıları ele alınan on altıncı sayıda Hans Vermeer, Schleiermacher, Koller ve Nida gibi kuramcılara yer verilerek, çeviride eşdeğerlik, çeviri işlevi, kültür vb konular irdelenmiştir.

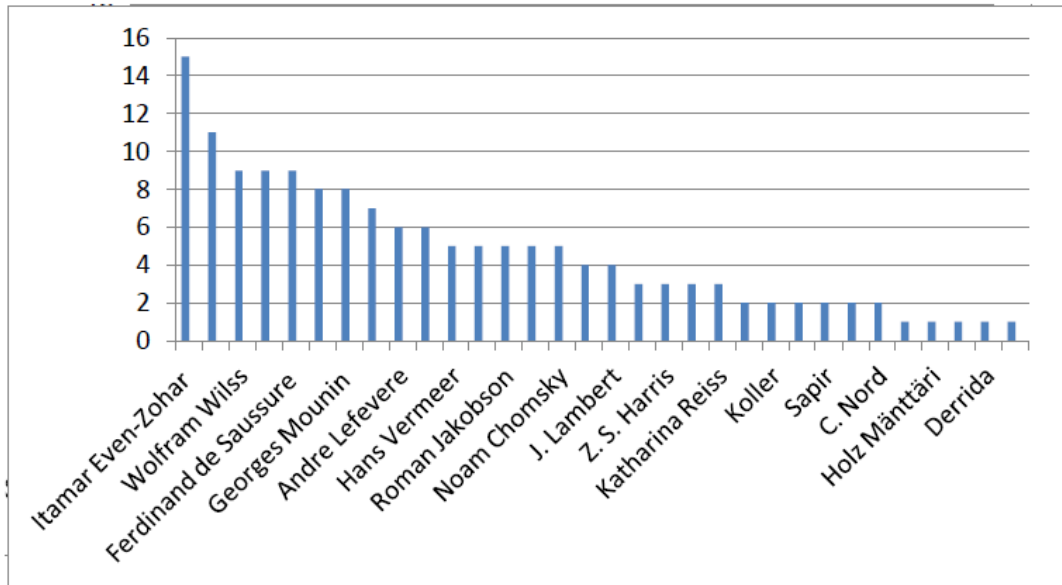
Uzmanlık metin çevirilerinin yoğun olarak ele alındığı on yedinci sayıda Georges Mounin, J.R. Ladmiral, F. de Saussure, M. Snell-Hornby ve W. Wilss'den yararlanılmıştır.

On sekizinci sayıda ikinci dilden çeviri ve dilbilim ve çeviri konuları ele alınmaktadır. Newmark, Vinay, Darbelnet, Nida, Catford, N. Chomsky, Firth, R. Jakobson, Koller, A. Popoviç, S. Bassnett-McGuire bu sayıda yer alan kuramcılardır.

Çeviri eğitimi konusunu ele alan on dokuzuncu sayıda Christiane Nord, H. Hönl, Hörmann, Butzkomm, Kussmaul, Bühler, K. Reiss, Newmark, Nida, Gideon Toury, Hermans, Even-Zohar, Hans Vermeer, Margret Ammann, Mary Snell-Hornby gibi kuramcılarının görüşlerine yer verilmiştir.

Metis Çeviri'nin son sayısı olan yirmi/yirmi birinci sayı Türkiye'de çeviri dergiciliği üzerinedir. Bu sayıda Metis'in ilk sayısından son sayısına kadar tüm sayıları ayrıca değerlendirilmiştir. Gideon Toury, Vermeer, Thomas Kuhn, Even-Zohar, Nida, Anton Popoviç, Catford, R. Jakobson, James Holmes, Hönl, Wilss, C. Nord, Derrida, Lambert ve Andre Lefevere son sayıda yer alan kuramcılardır.

Grafik 1: Metis Çeviride 1987-1992 yılları arasında en çok yer alan kuramcılar

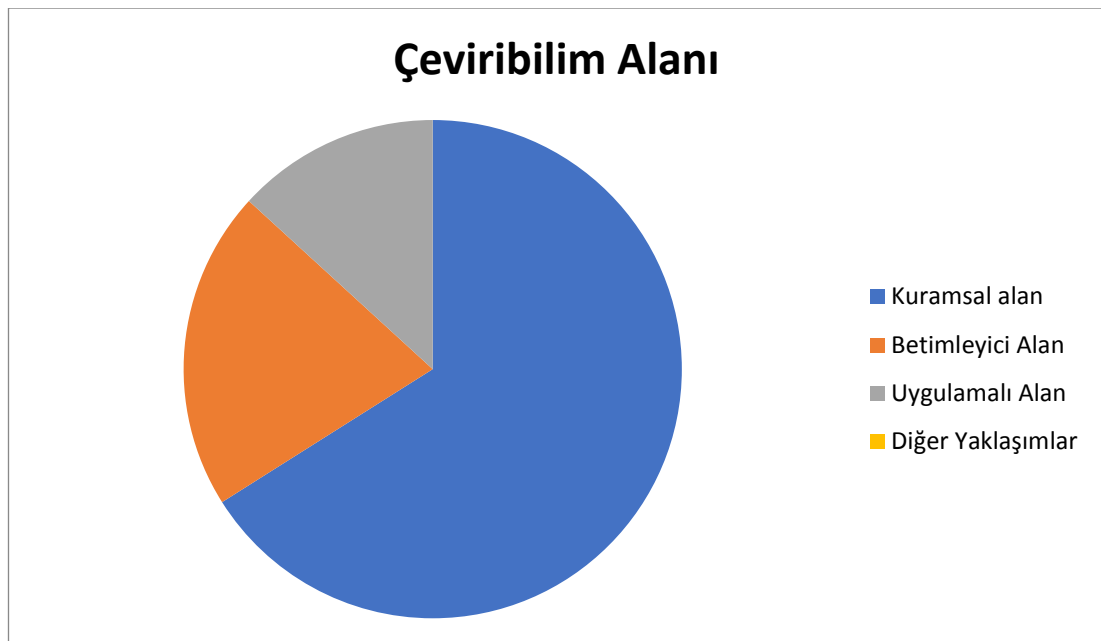
Şablonda da görüldüğü gibi 1987-1992 yılları arasında yayın hayatını sürdüren Metis Çeviri dergisinde yayınlanan makalelerde başta betimleyici çalışmaların öncüsü Gideon Toury'nin çeviri normları olmak üzere, çağdaş çeviri kuramcılarından Itamar Even-

Zohar'ın çoğuldizge kuramı ve Hans Vermeer'in skopos kuramı yoğun olarak işlenmiştir. Çağdaş çeviri yaklaşımlarından en az söz edilen Holz Mänttari'nin çeviri eylemi kuramıdır. Dilbilimsel yaklaşımlar arasında en çok Ferdinand de Saussure ve Georges Mounin'in çalışmalarına yer verilmiştir. Özerk bir bilim dalı olarak yerini alan çeviribilimin, salt dilbilimsel bir aktarım olduğu görüşünün önemini kaybetmesi ile çeviribilimin çalışma alanları büyük ölçüde genişleyerek disiplinlerarası bir boyut kazandığı bilinmektedir. Çeviribilimi disiplinlerarası bir bilim dalı olarak inceleyen, çeviri eylemini yeniden yazma (rewriting) olarak gören ve bu eylemi toplumsal, tarihsel ve kültürel boyutuyla ele alan Andre Lefevere'nin çalışmaları da Metis Dergide yer almıştır. Lefevere gibi disiplinlerarası çalışmalar sürdüren Susan Bassnett McGuire ye de yer verilirken, yine bu alanda çalışmaları olan Lawrence Venuti'den söz edilmemiştir.

Çeviri ve teknoloji, spor çevirmenliği, çeviri politikası, çeviri ve ideoloji, feminist yaklaşımlar, toplum çevirmenliği ve çeviri sosyolojisi gibi konulara değinilmediği gözlemlenmiştir.

Aşağıda yer alan grafik doğrultusunda Metis Çeviride en çok kuramsal alan üzerine çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmaları sırayla betimleyici alan ve uygulamalı alan izlemiştir. Feminist çeviri yaklaşımları veya ideolojik çeviri gibi diğer yaklaşımlara hiç yer verilmediği görülmektedir.

Grafik 2: Metis Çeviri Dergi Makalelerinin Çeviribilim Alanına Göre Dağılımı

Metis Çeviri dergide inceleme, deneme, söyleşi, eleştiri ve çeviri türünde çalışmalar yer bulmuştur. Çeviri türü en çok yer verilen yazı türüdür. Dergide yer alan makalelerin yazı türlerine göre sıralaması şu şekildedir:

Grafik 3: Metis Çeviri Makalelerin Yazı Türüne Göre Dağılımı

3.2.2. Çevirmenin Notu Ç.N. Çeviri Edebiyatı Dergisi

Tablo 2: Çevirmenin Notu Dergisi İnceleme Tablosu

Dergi	Sayı	Yazı Türü	Yazar/Çevirmen	Konu başlığı	Kuram(lar)/kuramcı(lar)	Çeviribilim alanı	İşleyiş biçimi
Çevirmenin Notu	Sayı 1	İnceleme	Ayşe Nihal Akbulut	Çeviride Ortak Payda	Margaret Ammann	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 1	Çeviri	İsmail-El Naggar Çev. Erkan Efil	Yazın Çevirisinde Sorunlu Alanlar	Susan Bassnet Peter Newmark	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 1	İnceleme	Turgay Kurultay	Görev ve Dünyaya Açıklık Arasında Edebiyat Çevirileri	W. Koller W. Wilss	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 1	İnceleme	Mine Yazıcı	Koşut Çevirinin Evrenselliği	Christiana Nord Itamar Even-	Kuramsal alan	Dayanak

					Zohar Peter Fawcett		
Çevir menin Notu	Sayı 2	İncelem e	Ayşe Nihal Akbulut	Çeviride “E” Ortak Paydası	James Holmes Even-Zohar Boardieu	Kuramsal alan Uygulama lı alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 2	İncelem e	Emel Ergun	“Competence” Kavramı ve Dil Bilimlerinde Türkçe Karşılıkları	Noam Chomsky F. de Saussure M.A.K. Halliday	Kuramsal alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 2	İncelem e	Ayşe Banu Karadağ	Çeviri Eğitimi Alan Öğrencilerin Çevirilerini İncelerken	Hans Höning	Uygulama lı alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 3	Söyleşi	Tozan Alkan	Saliha Paker	W. Benjamin	Kuramsal alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 3	İncelem e	Necmiy e Alpay	Kendi Sözlüğünü Çıkarmak	Paul Ricoeur	Uygulama lı alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 4	İncelem e	Didem Gamze Erdoğan	Frankenstein 'ın Türkçe Çevirilerinde Genre Değişikliği ve Paratext Kavramı	İtamar Even- Zohar	Betimleyi ci alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 4	İncelem e	Veysel Kılıç	Çeviri Sorunları	Roman Jakobson James Holmes Umberto Eco Nida	Kuramsal alan	Tartışma
Çevir menin Notu	Sayı 4	Çeviri	Sara Louiosa Çev. Esra Özkaya	Çeviri ve Çeviri Olmayan İngilizce İçerisinde Oluşum Aşamasındak i Avrupa	John Rupert Fifth Williams Knowles M.A.K. Halliday Stubb	Uygulama lı alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 5	İncelem e	Nihal Yetkin	Lefevere, Şiir Çevirisinde 7 Strateji ve Bir Örnekleme	Susan-Basnett McGuire Andre Lefevere M. Shutterworth M. Cowie	Betimleyi ci alan	Bilgilen dirme Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 5	Çeviri	Theo Herman s Çev.	Çevirinin Üretimi ve Yeniden Üretimi	Andreas Poltermann Pierre Bourdieu Walter	Betimleyi ci alan	Bilgilen dirme Dayanak

			Şule Çolak		Benjamin Gideon Toury Roman Jakobson		
Çevirmenin Notu	Sayı 6	Deneme	Nazmi Ağıl	Çeviri Yanlılıkları(m)	Derrida Foucault Christiane Nord	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 6	Çeviri	Andrew Chesterman Çev. Başak Ergil Fişekçi	Çeviribilim İçin Nedensel Bir Model	Vermeer Even-Zohar Gideon Toury Eugene Nida Christiane Nord Jean Paul Vinay Jean Darbelnet John Catford Mariano Garcia Landa Popper Andrew Chesterman Anthony Pym	Betimleyici alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 6	Deneme	Elif Daldeniz	Çevril(ebil)meyi İstemek	Lawrence Venuti	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 7	Deneme	Ayşe Nihal Akbulut	Güney Amerika Şiiri Çevirisinde Özbetitleme	Itamar Even-Zohar	Betimleyici alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 7	Deneme	Rafael Carpintero	Çeviri Teorisi Ne İşe Yarar?	Vinay Dalbarnet Newmark Garcia-Yebra Gideon Toury James Holmes	Kuramsal alan Betimleyici alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 7	Deneme	Ulaş Başar Gezgin	Asya Dilleri Çevirisinde Yedi Sorun	Safir ve Worf	Kuramsal alan	Bilgilen dirme
Çevirmenin Notu	Sayı 8	Söyleşi	Nurdan Cihanşümül Maral	Tiyatro ve Çeviri	Susan Bassnett Reba Gostand	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 8	Çeviri	Vilen Naumov iç Komissarov Çev. Hanife Çaylak	İngiliz Çeviribilimcilerinin Çalışmalarında Çeviri Kuramı Sorunları ve Çeviri Olgusu	John Dryden A. Tytler T. Savory John Firth	Kuramsal alan	Bilgilen dirme Dayanak

				Üzerine Kaleme Alınan İlk İngilizce Çalışmalar			
Çevirmenin Notu	Sayı 9	Deneme	Çağlar Tanyeri	Bir Edebiyat Metni Olarak Peter Weiss'ın Direnmenin Estetiği Adlı Romanında Anlama ve Aktarma Süreçleri	Yourmbilim Sadık çeviri/serbest çeviri	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 9	Tanıtım	Murat Sirkecioğlu	Diye Kitaplığı ve Çeviri Üzerine Üç Temel Kitap	Hans J. Vermeer Even-Zohar Gideon Toury	Betimleyici alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 9	Soruşturma	Başak Ergil	Akademik Çeviri Eğitimi ve Kitap Çevirmenliği	Holz Mänttari Lefevere	Uygulamalı alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 10	Deneme	Semiramis Yağcıoğlu	Sesler, Tatlar ve Kokular: Yerel Bir İmge Evreni Olarak Çeviri Metin	Rumelhart MacLachlan Reid Stockwell	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 10	Deneme	Oktaç Eser	Rönesans Düşüncesinin İlk Kurbanı, Bir Çevirmen: Etienne Dolet-İdeolojik Çeviri Kararlarına Eleştirel Kuramın Işığında Öneriler	Jürgen Habermas (İletişimsel Eylem Kuramı) Jeremy Munday	Diğer Yaklaşımlar	Bilgilen dirme Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 11	Deneme	Başak Ergil	Çevirmenin Notu'nda Hans Vermeer	Vermeer	Betimleyici alan	Bilgilen dirme
Çevirmenin Notu	Sayı 11	Deneme	Ayşe Nihal Akbulut	Prof. Hans Vermeer Türkiye'de	Vermeer	Betimleyici alan	Bilgilen dirme
Çevirmenin Notu	Sayı 11	Çeviri	Hans J. Vermeer	Çeviribilim ve Retorik ve	Hans Vermeer Ferdinand de	Kuramsal alan	Dayanak

Notu			Çev. Ayşe Handan Konar	Biçembilim	Saussure Jan de Waard Nida Eugene K. Reiss Jacques Derrida Sergio Viaggio Lawrence Venuti	Betimleyi ci alan	
Çevir menin Notu	Sayı 11	Deneme	İdeoloji nin Görünür lüğü Batı Klasikle rinin İslami Çevirile ri	Başak Ergil	Itamar Even- Zohar Gideon Toury	Betimleyi ci alan Diğer Yaklaşıml ar	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 12/1 3	Deneme	Nihat Bayat	Çeviriyle Çevrimiçi Olmak...	F. de Saussure (genel dilbilim) Martinet (İşlevsel genel dilbilim) Guiraud (anlambilim)	Kuramsal alan	Bilgilen dirme
Çevir menin Notu	Sayı 12/1 3	Deneme	Esra Birkan Baydan	Yorumbilim ve Çeviride Yorum	Gadamer Hermans Vermeer	Kuramsal alan	Bilgilen dirme Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 12/1 3	Sunuş	Başak Ergil	Çevirmenin Notunda Hans Vermeer	Vermeer	Betimleyi ci alan	Bilgilen dirme
Çevir menin Notu	Sayı 12/1 3	Çeviri	Dilek Dizdar Çev. Feyza Balakba balar	Prof. Se. Hans J. Vermeer'e Onursal Doktora Ünvanı Takdim Töreni Teşekkür Konuşması	Margret Ammann Hans Vermeer Heinz Göhring Humbolt	Betimleyi ci alan Uygulama lı alan	Bilgilen dirme Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 14	Deneme	Alev Bulut	Çeviribilimin Disiplinleraa sı İlişkileri	Jeremy Munday	Kuramsal alan	Dayanak
Çevir menin Notu	Sayı 14	Deneme	Esra Özkaya Saltoğlu	Çeviribilim ve Siyaset Bilimin Disiplinlerar asılık	Jeremy Munday Andrew Chesterman Willard	Kuramsal alan	Dayanak

				Bağlamında Değerlendirilmesi	McCarty Susan Bassnett Christina Schaffner		
Çevirmenin Notu	Sayı 14	Deneme	Yasemin Özden Kanca	Çeviribilim ve Disiplinlerarasılık Haber Metinleri Örnek İnceleme	Jeremy Munday Willard McCarty Teun A. van Dijk		
Çevirmenin Notu	Sayı 15	Deneme	Aynur Güloğlu Işıl Önder Ümit Türe	Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'ü Yeniden Okumak	Jeremy Munday Andrew Chesterman Willard McCarty	Uygulamalı alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 15	Deneme	Sakine Eruz	Bitlis'te Beş Minare ya da Çevirinin ABC'si Metinlerarasılık Olgusu	Wolfgang Iser James Holmes	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 16	İnceleme	Ayşe Nihal Akbulut	İşlevsel Eylem Kuramı Işığında Yazın Çevirisi: Bir Örnek, Etik Bir Karar Süreci, Çeviri Kararının Eğitime Yansımaları ve Çeviri Eleştirisi İçin Küçük Bir Not	Hans Vermeer Holz Mänttari Christiana Nord Andrew Chesterman	Betimleyici Alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 16	İnceleme	Senem Öner	Çeviri-Yorum ve Sınır Sönsalı	Even-Zohar Jacques Derrida Rosemary Arrojo Hans Vermeer	Kuramsal Alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 16	İnceleme	Ayza Vardar	Venuti'nin Yabancılaştırıcı Çeviri Önerisi	Lawrence Venuti	Kuramsal alan	Bilgilendirme
Çevirmenin Notu	Sayı 16	İnceleme	Esra Birkan Baydan	Çeviride Modern Olan	Jacques Derrida Lawrence Venuti	Kuramsal alan	Dayanak

Çevirmenin Notu	Sayı 17	Çeviri	Elif Daldeniz Nihal Ekin Erkan Çev. Candan Baysan	“Gecekondu”, “favela” ya da “township” ile Karşılaşınca ve Tümü de “shanty town”a Çevildiğinde: Yereli Uluslararasıın Diline Çevirme	Lawrence Venuti	Kuramsal alan	Dayanak
Çevirmenin Notu	Sayı 17	Deneme	Arzu Meriç	Burnumuz Havada Çeviri Yapmak	Hans-Georg Gadamer (Hermeneutik) Margret Ammann	Uygulamalı alan	Dayanak

Çevirmenin Notu dergisinin birinci sayısında ağırlıklı olarak şiir çevirileri ele alınmıştır. Dergide yer alan inceleme adlı bölümde Margaret Ammann, Susan Bassnet, Newmark, W. Koller, W. Wilss, Christiana Nord, Itamar Even-Zohar ve Peter Fawcett gibi kuramcılarının görüşlerine yer verilmiştir.

Derginin ikinci sayısında Türkiye’de çeviri dergiciliği konusu daha yoğun işlenmiştir. Bu bakımdan Metis Çeviri’nin son sayısı olan 20/21. sayı ile benzer bir konuya yer verilmiştir. James Holmes, Even-Zohar, Boardieu Noam Chomsky, F. de Saussure, M.A.K. Halliday ve Hans Höning dergide yer verilen kuramcılardır.

Şiir çevirileri ve şiir çevirisi üzerine denemelerin ağırlıklı olarak ele alındığı üçüncü sayıda çeviribilimin uygulamalı alanı ve kuramsal alanına birer örnek çalışma sunulurken, W. Benjamin ve Paul Ricoeur’in görüşlerine yer verilmiştir.

Çeviri, çeviri üretimi ve çeviri sorunları üzerine incelemelerin yer aldığı dördüncü sayıda Itamar Even-Zohar, Roman Jakobson, James Holmes, M.A.K. Halliday, Umberto Eco ve Nida gibi kuramcılardan faydalanılmıştır.

Çeviri şiir, çeviri öykü ve çeviri üzerine incelemelerin ele alındığı beşinci sayıda çeviribilimin betimleyici alanını vurgulayan, Susan-Basnett McGuire, Andre Lefevere, Piere Bourdieu ve Gideon Toury gibi kuramcılar yer almaktadır.

Çağdaş Türk şiiri, çağdaş Türk öyküsü ve çeviri üzerine denemelerin yer verildiği altıncı sayıda Derrida, Foucault, Christiane Nord, Eugene Nida ve John Catford gibi

kuramcılarının yanı sıra Vermeer, Even-Zohar, Gideon Toury, Anthony Pym ve Lawrence Venuti gibi çeviribilimin betimleyici alanında önemli çalışmaları bulunan isimler de yer almaktadır.

Çeşitli dillerden çevirilerin ve çeşitli yazı türlerinin yer aldığı yedinci sayıda Itamar Even-Zohar, Gideon Toury, James Holmes gibi çeviri kuramcıları ve Vinay, Dalbernet, Safir ve Worf gibi dilbilimcilerden yararlanılmıştır.

Tiyatro çevirilerinin ağırlıklı olarak ele alındığı sekizinci sayıda Susan Bassnett, T. Savory gibi kuramcılardan yararlanılmıştır. Metis derginin ikinci sayısında da tiyatro çevirileri incelenmiş ve Susan Bassnett ile T. Savory'nin görüşlerine yer verilmiştir aynı zamanda Metis'in dokuzuncu sayısında ele alınan oyun çevirilerinde de Susan Bassnett'e yer verilmiştir.

Hans J. Vermeer, Even-Zohar, Gideon Toury, Holz Mänttari ve Lefevere gibi çağdaş çeviribilimcilerin görüşlerinin yer aldığı dokuzuncu sayıda da tiyatro ve çeviri yoğun olarak işlenmiştir.

Ağırlıklı olarak şiir çevirilerinin yer aldığı onuncu sayıda Jürgen Habermas ve Jeremy Munday gibi kuramcılardan faydalanılmıştır.

Jan de Waard, Nida, Eugene, K. Reiss, Jacques Derrida, Sergio Viaggio, Lawrence Venuti Itamar Even-Zohar ve Gideon Toury gibi kuramcılarının görüşlerine yer verilen on birinci sayı da Türk şiirlerinin diğer dillere çevirileri ve çağdaş Makedon şiiri yoğun olarak ele alınmıştır.

F. de Saussure, Martinet, Guiraud gibi dilbilimcilerin yanı sıra Margret Ammann, Hans Vermeer, Heinz Göhring ve Humbolt gibi çeviribilimcilerin görüşlerine yer verilen on iki/on üçüncü sayıda şiir çevirileri ve İstanbul'dan ağırlıklı olarak söz edilmiştir.

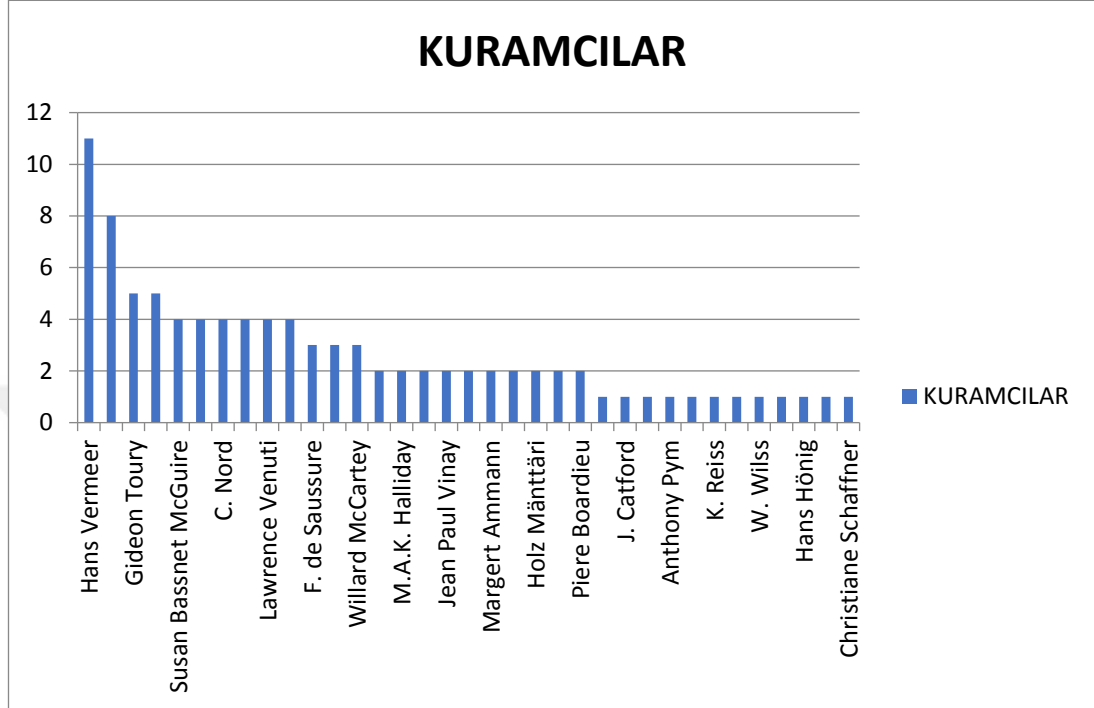
On dördüncü sayıda İstanbul üzerine şiir çevirileri ile çeviribilim ve disiplinlerarasılık konuları ele alınmış ve bu bağlamda Jeremy Munday'ın araştırmalarından yararlanılmıştır.

Şiir ve öykü çevirilerinin incelendiği on beşinci sayıda Jeremy Munday, Andrew Chesterman, Willard McCarty gibi kuramcılarının görüşlerine yer verilmiştir.

Çeviri ve sansür konusunun ağırlıklı olarak işlendiği on altıncı sayıda Hans Vermeer, Holz Mänttari, Christiana Nord, Andrew Chesterman, Even-Zohar, Jacques Derrida, Rosemary Arrojo ve Lawrence Venuti gibi isimlere yer verilmiştir.

Çevirmenin Notu dergisinin son sayısı olan on yedinci sayı da ise yine Lawrence Venuti, Hans-Georg Gadamer ve Margret Ammann'ın görüşlerine yer verilmiştir.

Grafik 4: Çevirmenin Notu Dergisi 2007-2013 yılları arasında yer alan kuramcılar

Şablondan da görüldüğü üzere 2007-2013 yılları arasında faaliyetini sürdüren Çevirmenin Notu dergisinde yayımlanan makaleler yer verdikleri kuram ve kuramcılar açısından Metis Çeviri ile benzerlik göstermektedir. Metis Çeviri de olduğu gibi çağdaş çeviri yaklaşımlarından skopos kuramı Hans Vermeer, betimleyici alan araştırmalarına büyük katkı sağlayan Gideon Toury en çok yararlanılan çağdaş çeviri kuramcılarındandır. Holz Mänttari'nin çeviri eylemi kuramı ise yine en az söz edilen kuramdır. Dilbilimsel yaklaşımlardan Ferdinand de Saussure çalışmalarına en fazla yer verilen kuramcıdır. Çeviribilimin diğer disiplinler ile ilişkisi üzerine bir başka deyişle disiplinlerarasılık konusunda araştırmalar yapan Susan Bassnett McGuire, Jeremy Munday ve Lawrence Venuti'nin görüşlerine de yer verilmiştir.

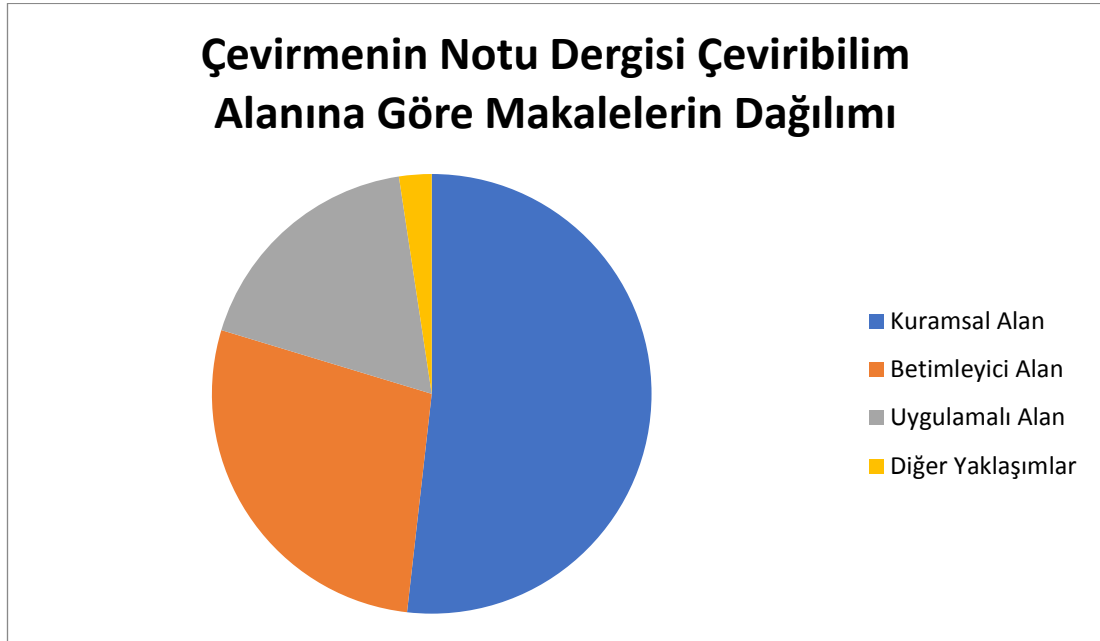
Çeviride ideolojik yaklaşımlar, kültürlerarasılık ve çeviri edincini çalışan araştırmacılardan Christina Schaffner'ın görüşlerine de yer verilmiştir.

Afet çevirmenliği, mülteci çevirmenliği, mahkeme çevirmenliği, özel ve kamu sağlık sektörü çevirmenliği, işitme engelliler ve işaret dili çevirmenliği gibi çeviri türlerini ve çalışma alanlarını kapsayan toplum çevirmenliği konusuna Metis Çeviri de olduğu gibi Çevirmenin Notu dergisinde de yer verilmemiştir. Oysa sağlık, hukuk, eğitim, sosyal

hizmet vb alanlarda önemi yadsınamayacak kadar büyük olan toplum çevirmenliğinin 1980’li yıllardan itibaren ivme kazanan görünürlüğü, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme etkisi ile son yıllarda artış göstererek çeviribilim çalışmalarında ön plana çıkan araştırma konularından olduğunu söylemek mümkündür. Yine çeviride teknolojik gelişmeler, spor çevirmenliği ve feminist çeviri gibi konuların göz ardı edildiği görülmektedir.

Yapılan taramalar sonucunda Çevirmenin Notu dergisinde en çok kuramsal alan çerçevesinde çalışmaların ortaya koyulduğu görülmektedir. Bu çalışmaları betimleyici alan, uygulamalı alan ve ideolojik çeviri gibi konuları kapsayan diğer yaklaşımlar takip etmektedir. Çevirmenin Notu dergisi makalelerinin çeviribilim alanına göre dağılımı şu şekildedir:

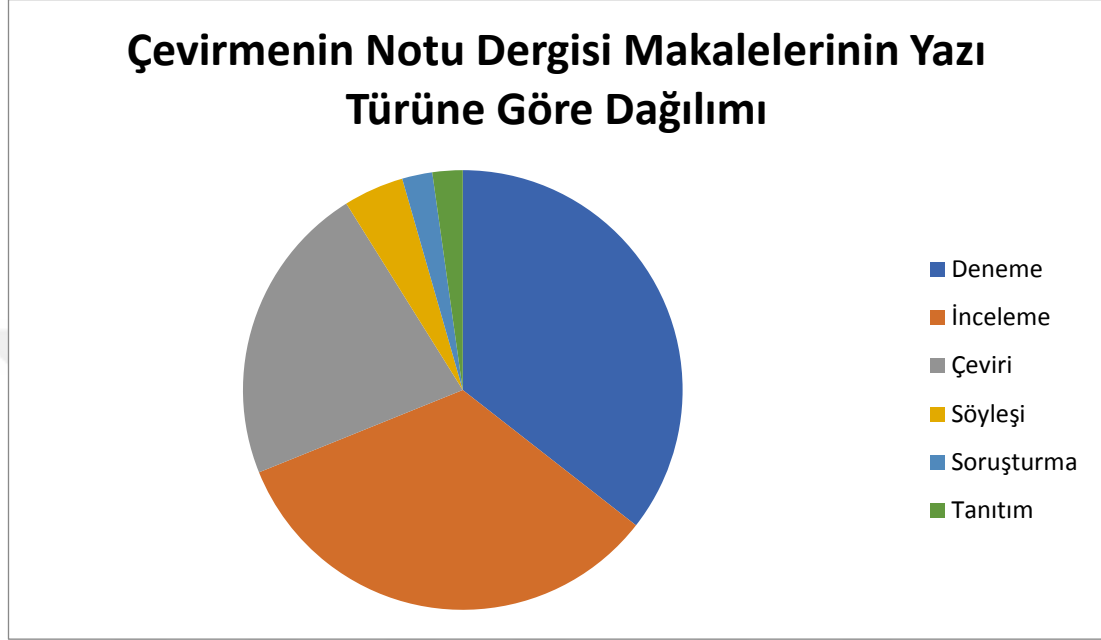
Grafik 5: Çevirmenin Notu Dergisi Makalelerinin Çeviribilim Alanına Göre Dağılımı

Metis Çeviri de olduğu gibi Çevirmenin Notu dergisi de yazı türleri bakımından çeşitlilik göstermektedir. Çevirmenin Notu dergisinde en fazla deneme türünde çalışmalara yer verilmiştir. Bunu inceleme, çeviri ve söyleşi türleri izlemektedir. Metis

dergiden farklı olarak Çevirmenin Notu dergisinde soruşturma, tanıtım ve sunuş yazılarına da yer verilmiştir. Dergide eleştiri türünde yazı bulunmamaktadır. Makelelerin yazı türlerine göre dağılımı şu şekildedir:

Grafik 6: Çevirmenin Notu Dergisi Makalelerin Yazı Türüne Göre Dağılımı

Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu dergilerinin incelemesinde herhangi bir kuram ya da kuramcıdan yararlanılmadığı halde yayınlandıkları dönemin çeviribilimsel bakış açısını yansıtan çalışmaların da dergilerde yer aldığı tespit edilmiş ve ayrı bir tablo ile incelenmiştir. Buna göre söz konusu makaleleri gösteren tablo şu şekildedir:

Tablo 3: Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu Dergilerinde Kuram/Kuramcı Belirtilmeyen Makaleler

Dergi	Sayı	Yazı Türü	Yazar/Çevirmen	Konu başlığı	Çeviribilim Alanı
Metis	6	Söyleşi	Yurdanur Salaman	Tahsin Yücel ile Söyleşi	Kuramsal alan Uygulamalı alan
Metis	6	Deneme	Ülker İnce	Bir Çeviri Sorunu	Kuramsal alan
Metis	6	Çeviri	Karla Dejean Le Feal Çev. Yurdanur Salman	Çeviri Kuramını Uygulamaya Geçirirken	Kuramsal alan Uygulamalı alan
Metis	6	Çeviri	Tullio De Mauro Çev. Gül Işık	Çeviribilim	Kuramsal alan
Metis	6	Eleştiri	Turgay Kurultay İbrahim Akın	Okurun Elindeki “Kalecinin Penaltı Anındaki	Uygulamalı alan

				Endişesi” ile Handke’nin İlişği Var Mı?	
Metis	7	Söyleşi	Aykut Derman Turgay Kurultay	Nermin Uygur ile Söyleşi	Kuramsal alan Uygulamalı alan
Çevirmenin Notu	1	İnceleme	N. Berrin Aksoy	İdeoloji, Poetika ve Çeviri	Diğer yaklaşımlar
Çevirmenin Notu	1	İnceleme	Alev Bulut	Çeviri Öğretimi Ne Sanattır Ne Zanaat...	Uygulamalı Alan
Çevirmenin Notu	5	İnceleme	Alev Bulut	Türkçede Ödünç SözcüklerleTerim Çevirisi	Uygulamalı Alan
Çevirmenin Notu	10	Eleştiri	Ayşe Nihal Akbulut	Yapılmayan Çeviriye Eleştiri	Uygulamalı Alan
Çevirmenin Notu	10	İnceleme	Necdet Neydim	Diliçi Çeviride Tanım Sorunları ve İki Şiir Çevirisinden Yola Çıkarak Diliçi Çeviriye Eleştirel Bir Yaklaşım	Uygulama Alanı
Çevirmenin Notu	11	Deneme	Ülker İnce	Çeviri Eleştirisi Üzerine Bazı Düşünceler	Uygulamalı Alan

Tabloda da görüldüğü üzere, taranan her iki dergide de kuramcı ya da bir kuram belirtilmeksizin söyleşi, eleştiri, deneme ve inceleme türlerinde çalışmalar yer bulmuştur. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak çeviribilimin uygulama alanı çerçevesinde gerçekleştirilmekle birlikte, kuramsal alana da değinilmiştir. Çeviri eleştirisi, terminoloji çalışmaları, çeviride sadakat, çevrilebilirlik/çevrilemezlik gibi kavramların yanı sıra çeviri denetimi gibi konulara yer verilmiştir.

3.3. Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu dergileri tablo ve grafikler üzerinden incelenmiştir. Bu doğrultuda çeviri, çeviri süreci, çeviride eşdeğerlik, dil bilimsel yaklaşımlar, çeviri eğitimi, çeviri eleştirisi, disiplinlerarasılık, çeviri ve kültür gibi konuların tartışıldığı, çeviri tarihine ilişkin bilgilerin sunulduğu, öykü, oyun, şiir

evirilerinin Türkçeye ve diğer dillere kazandırıldığı, kuramcılarının görüşleri üzerinden kuramsal çalışmalara yer verildiğı ve eviribilimin bilimselliğinin sorgulandığı görülmüştür. Yayınlandığı dönem gz önünde bulundurulduğunda özellikle Metis eviri dergisinin Nida, Taber, Catford, Nord, Andre Lefevere, Katharina Reiss, Georges Mounin, Susan Bassnett, Itamar Even-Zohar, Gideon Toury ve Hans Vermeer gibi bilim insanlarını eviri aracılığıyla eviribilim yazının çalışmalarına kazandırdığı ve eviri kuramlarının tartışılmaya başlandığını söylemek mümkündür.

Gerek akademisyenler ve çevirmenler, gerek çevirmen adayları öğrenciler için önemli kaynak olan bu iki derginin yayın faaliyetlerini srdrmyor olmaları, eviribilim alanı için büyük bir eksikliktir. Çeviribilim ya da Mütercim-Tercümanlık bölümlerinin hazırladığı veya fakülteler tarafından yayımlanan akademik dergiler mevcut olsa da, hitap ettikleri kesimin kısıtlılığından ötürü bu yayınlar da yeterli olmamakla birlikte, eviribilim alanında ulusal ve uluslar arası yaşanan gelişmelerin takip edilebileceğı, güncel konular üzerine tartışmaların gerekleştirilebileceğı bir platformun eksikliği hissedilmektedir.

SONUÇ

Farklı dil ve kültürdeki toplumlar arasında iletişimi sağlayan çeviri etkinliğinin tarih içindeki konumu ve gelişimi çalışmanın ilk bölümünde kronolojik olarak irdelenmiştir. Çeviribilimin akademik bir disiplin olmadan önceki dönemi incelendiğinde, çevirmenlerin her dönem ayrı roller üstlendiği gibi, farklı çeviri anlayışlarının savunulduğu da görülmektedir. Bu inceleme geçmişten günümüze çevirinin ne anlam ifade ettiği ve hangi çeviri yaklaşımlarının benimsendiğini ortaya koymamızı sağlamakla birlikte, yaşanan gelişim ve değişimler hakkında bilgi edinmemize olanak vermektedir. Tarih boyuca yapılan çeviri çalışmaları kadar, bu çalışmaları gerçekleştirirken izlenen yol ve yöntemler de önem taşımaktadır.

Uzun yıllar dilbilimin bir alt dalı olarak görülen çeviribilim, sosyal bilimler alanında yaşanan paradigma değişimi ile, 1970'li yıllarda özerkliğini kazanmıştır. Kaynak odaklılıktan erek odaklılığa geçişi sağlayan bu paradigmanın çeviribilime yeni bir kimlik kazandırdığı söylenebilir. Çünkü 20. yüzyılın sonları çeviribilim bağımsızlığını ilan edene kadar çeviri olgusunun kaynak metin odaklı bir bakış açısı ile değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Bu geçiş ile birlikte çeviribilim çalışmaları farklı bir yön kazanmış ve çeviri çalışmalarında birey olarak çevirmen, erek odaklılık, bir başka deyişle erek metin, erek kültür, erek alıcı kitlesi gibi konular ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda ilk olarak çeviribilimin öncü isimlerinden James Holmes'un araştırmalarına söz konusu tez çalışması kapsamında yer verilmiştir. Çalışmanın önceki bölümlerinde detaylı olarak ele alınan Holmes'un sunduğu bildiri çeviribilim çalışmalarının yön değiştirmesine katkı sağlamış ve yeni ufuklar açmıştır. Böylelikle yeni kuram ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Çalışmalarında çevirinin çok boyutlu yapısını vurgulayan ve çeviriyi iletişimsel, işlevsel, toplumsal ve kültürel bir eylem olarak gören Vermeer, Mänttärri, Even-Zohar, Toury gibi kuramcılarının çalışmaları günümüz çeviri yaklaşımlarına yön vermektedir. Çeviribilimde kuramsal alanı betimleyen söz konusu bu çağdaş çeviri kuramları, tez çalışmasının uygulama alanına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde çevirinin bilim öncesi dönemi, çeviribilimin bilimsellik kazanma süreci ve çağdaş çeviri kuramları detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Günlük yaşantımızın bir parçası kitle iletişim araçlarından biri olan dergiler, siyaset, bilim, felsefe, sanat, ekonomi ve edebiyat gibi çeşitli alanlarda bilgi almamızı sağlayan yayın organlarıdır. Türkiye'de 1800'lü yıllarda oluşum gösteren dergicilik hem Osmanlı

dönemi hem de Cumhuriyet döneminde bilgi aktarımı bağlamında önemli bir yer edinmiştir. Tez çalışmasının temel konusu olan çeviri dergiciliği serüveni ise 1940'ların Türkiye'sinde gelişim göstermiştir. Kuşkusuz çeviribilimin özerkliği kazandığı 70'li yıllara kadar çeviribilim araştırmalarına dayalı bir dergiden söz etmek mümkün değildir. Ancak öte yandan 1940 yılında Tercüme Bürosu'nun resmi yayın organı olarak sunulan Tercüme dergisi Türk çeviri dergicilik tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Tercüme dergisi çeviri dergilerine öncülük etmiş ve geçmişten günümüze çeviri ve çeviribilim alanına ilişkin yayıncılığın kapısını açmıştır.

Çeviri dergilerinin yayınlanması ile birlikte, çeviri alanında yapılan çeşitli çalışmalar dergi okurları ile buluşmuştur. Çalışmanın bu bölümünde çeviri dergileri iki gruba ayrılarak incelenmiştir. Üniversitelerin Çeviribilim ve Mütercim-Tercümanlık bölümleri tarafından ya da üniversitelerin sosyal bilimler enstitüleri ve edebiyat fakülteleri gibi çeşitli kurumları tarafından hazırlanan ve yayına sunulan dergiler *akademik dergiler* başlığı altında ele alınmıştır. Akademik dergiler dışında, çeviri ve çeviribilim çalışmalarını ele alan, akademisyenler, çevirmenler ve diğer bilim insanları tarafından yayına hazırlanan dergiler ise *akademik olmayan dergiler* başlığı altında incelenmiştir. Tercüme Dergisi, Yeni Ufuklar, Yeni Dergi, Çeviri Dergisi, MEB Dergisi, Yazko Çeviri Dergisi, Dün ve Bugün Çeviri, Çeviri Dergisi, Metis Çeviri Dergisi ve Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergisi çalışma kapsamında incelenen akademik olmayan dergilerdir.

Günümüzdeki gibi çeşitli yayın türlerinin bulunmadığı dönemlerde çeviribilim alanında dünyada yaşanan güncel gelişmelerin takip edilebilmesinde dergilerin katkısı göz ardı edilemez. Çeviri olgusunun dergilerce bilimsel nitelikli ve eleştirel bir bakış açısı ile ele alınması, çeviribilimin tartışılabildiği bir platformun olması çeviri dergiciliği adına yaşanan önemli gelişmelerdendir. Çeviri dergileri, Türkiye'de ve dünyada çeviribilimin akademik bir disiplin olarak yer alışı ve bu süreçte yaşanan gelişmelere ayna tutmaktadır.

Çalışma çerçevesinde akademik olmayan ancak akademisyenler tarafından desteklenen Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu dergileri taranmıştır. Söz konusu iki derginin tercih edilmesinde hitap ettikleri kitlenin büyüklüğü, uzun yıllar yayınlarını sürdürmeleri ve bu çalışmanın odak noktası kuram-uygulama ilişkisi bağlamında çeviri kuramlarına yer vermeleri belirleyici olmuştur. 1987 yılında yayın hayatına başlayan Metis Çeviri şiir, öykü, deneme, inceleme, tiyatro, oyun, film gibi çeşitli metin türlerini kapsayan ve

çeviri tartışmalarına yer veren, yayınladığı 21 sayı ile çeviribilim çevreleri için her dönem önemini koruyan bir kaynak olmuştur.

Ç.N. olarak da bilinen Çevirmenin Notu dergisi ise 2004 yılında yayımlanmaya başlamış ve 17 sayısında da şiir, öykü çevirileri, çeviri ve çeviribilim üzerine çok sayıda deneme ve incelemeye yer veren ve yayınlandığı dönemden itibaren bugün hala çeviri alanında önemli bir kaynak olarak görülen bir dergidir.

Söz konusu her iki derginin hedef kitlesi, konu, yazar, içerik, çeviri alanı gibi parametreler göz önünde bulundurularak incelemesi yapılmıştır. Dergilerde yer alan makaleler tablo ile gösterilmiştir. Böylelikle dergilerde yer alan makalelerde hangi kuramların işlendiği tespit edilmiştir, aynı zamanda makalelerde yer verilmeyen kuramlar ve bu kuramların çeviribilim alanı için önemine değinilmiştir. Bu yolla kuramlar ve kuramların uygulama ilişkisi ekseninde çeviri dergileri üzerinden bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

Tezin amacı kuram-uygulama ilişkisini çeviri dergileri üzerinden incelemek olduğundan, söz konusu dergiler bu çalışma kapsamında hem uygulama alanı hem de uygulama aracı olmuştur. Elde edilen veriler doğrultusunda kuram- uygulama ilişkisinin belirtilen çeviri dergilerinin incelemesi üzerinden makul ölçüde ele alındığı görülmüştür. Itamar Even-Zohar'ın çoğuldizge kuramı, Hans Vermeer'in skopos kuramı, Gideon Toury'nin çeviri normları başta olmak üzere betimleyici çeviri çalışmaları dergilerde en çok yararlanılan kuramlardır. Holz- Mänttari'nin geliştirdiği çeviri eylemi kuramı ise dergilerde en az yer verilen çağdaş çeviri yaklaşımlarındandır. Bu tespit sonucunda çağdaş çeviri kuramlarının dergilerde yer alan makalelerde yeterince işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda çeviri dergileri göz önüne alındığında gerek çeviri alanında çalışmalar yapan bilim insanları gerek bu alanda eğitim alan öğrenciler ve çalışan işletmelerle çevirmenler için çağdaş çeviri kuramları ışığında çeviribilime farklı bir bakış açısı sunulmakta ve çeviri olgusu tüm boyutlarıyla ele alınmaktadır.

Dilbilim çalışmaları hususunda Ferdinand de Saussure ve Georges Mounin her iki dergide de en çok yer bulan isimlerdir. Çeviribilim özerk bir bilim dalı olsa da, bu geçiş sürecinde o tarihlerde halen dilbilimsel yaklaşımlardan yararlanıldığı söylenebilir. Akademik bir disiplin olmasının ardından çalışma yelpazesi genişleyen çeviribilimi disiplinlerarası bağlamda sosyolojik ve kültürel yönleri ile de inceleyen çalışmalar

ortaya koyan Andre Lefevere, Susan Bassnett McGuire ve Lawrence Venuti dergilerde yararlanılan diğer kuramcılardır. Ayrıca çeviri ve ideoloj alanında çalışmalar yapan Teun A. van Dijk ve Christina Schaffner de görüşlerine yer verilen kuramcılardandır.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte küreselleşen dünyada çeviri çalışmaları da değişim ve gelişim göstermeye başlamıştır. Bu doğrultuda son yıllarda öne çıkan toplum çevirmenliği, feminist yaklaşımlar ve çeviri ve teknoloji gibi araştırma konuları da çokça tartışılan konulardan olmuştur. Ancak dergilerde bu alanda yapılan herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Çeviribilim alanında dergilerin rolünün büyüklüğünden söz edersek, bugün böyle bir derginin olmayışı, söz konusu konuların kuram ve uygulama ilişkisinin kurulabilmesi ve ortaya koyulabilmesi için önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hem çeviribilim alanını araştıran bilim insanları ve çevirmenler, hem de çevirmen adayları öğrencileri adına taranan dergilerin yayın faaliyetlerinin son bulması çeviribilim adına büyük bir kayıptır. Çeviribilim ya da Mütercim-Tercümanlık bölümleri veya sosyal bilimler enstitüleri ve fakülteler tarafından yayımlanan akademik dergiler ulaşılabilirlikleri açısından Metis Çeviri ve Çevirmenin Notu gibi geniş kitlelere hitap edememektedir. Ne yazık ki dijital bir iki dergi dışında ("ceviribilim.com" ve "ceviriblog.com" gibi) çeviribilim alanında dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmelerin izlenebileceği, güncel çeviribilim konularının tartışılabildiği matbu dergilerin yayımlanmaması da bu alanda bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada çeviribilimde kuram-uygulama ilişkisi bağlamında çeviri dergileri üzerinden yapılan incelemenin sonucunda bu alanda tartışılmakta olan ve makaleler içinde yer bulma düzeyleri göz önüne alındığında kuramlar üzerine bütünsel bir bakışla onları önem sırasına yerleştirebilecek özet bir tablo sunulmaktadır. Çalışmadaki bu tablo(lar) aracılığıyla hangi kuramın hangi alanda ne düzeyde yankı bulduğu, hangi açılardan ele alındığı ve tartışıldığı bilgisine ulaşmak mümkündür, öte yandan bu çalışmada kuramsal anlamda eksikliği hissedilen alanların da tahlil edilmesine istinaden bu bilim dalı içerisindeki bir takım çalışmaya açık alanların olduğu gösterilmektedir. Bir başka önemli sonuç ise çeviribilimde her daim tartışılmakta olan kuram uygulama ilişkisi sorunsalı adına ayrıca bir üst bakış kazandırılmasıdır, zira kuramların uygulama alanlarından biri olan çeviri dergilerinde ne denli yer bulabildikleri de doğrudan gösterilmektedir. Görüldüğü gibi bu çalışmanın araştırma alanı Metis Çeviri ve

Çevirmenin Notu dergileriyle sınırlandırılmıştır, ancak bunların dışında kalan diğer akademik olmayan dergiler de bir başka çalışmanın araştırma nesnesi olarak incelenip aynı yönde çeşitli tahlillerin yapılmasına olanak sağlayabilir. Ayrıca bu çalışma alanında ileride yapılacak çalışmalara tavsiyeler sunar ve araştırma soruları sorabilir. Böylelikle çeviribilim alanında kuram-uygulama ilişkisi bağlamında bu çalışmadan çıkarılan sonuçların dışında daha geniş bir perspektiften bir değerlendirmeye ulaşmak mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

Taranan Dergiler

Metis Çeviri Dergisi, (1987-1992), Sayı: 1-21.

Çevirmenin Notu Dergisi, (2007-2013), Sayı: 1-17.

Diğer Kaynaklar

AKAGÜNDÜZ, Ümüt (2007), *Yeni Ufuklar Dergisi Perspektifinde Türkiye’de Düşünce Hayatı (1952-1965)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

AKBULUT, Ayşe Nihal (2004), *Yüksek Öğretim Kurumlarında Çeviri Eğitiminin Yeri, Söylenceden Gerçekliğe- Çeviri Eğitime İlişkin Düşünce, Gözlem ve Uygulamalar*, Multilingual, İstanbul

AKSOY, Berrin (2002), *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*, İmge Yayınları, Ankara.

AKALIN, Rahman (2017), *Kuram-Uygulama Denkleminde Akademik Çeviri Eğitiminin Konumu*, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:7 Sayı:14

AMMANN, Margret (2008) *Akademik Çeviri Eğitime Giriş* çev: E. Deniz Ekeman, Multilingual, İstanbul.

ARSLAN, Serhat (2010), *Çeviri Kuramlarının Çeviri Pratiğindeki Yeri ve Önemi*, SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

AYTAÇ, Gürsel (2001), *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Kültür Eserleri Dizisi/289, Ankara Özkan Matbaacılık.

BARTRINA, Francesca (2005), *Theory and translator training, Training for the New Millennium: Pedagogies for Translation and Interpreting*, yay. haz., Martha Tennent, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia

BAYKAN SMETS, Şirin (2014), *Akademik Çeviri Eğitiminde Kuramsal Yaklaşımların Yeri ve Önemi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, İstanbul.

- BENGİ-ÖNER, Işın (1990), *Çeviri Bir Süreçtir....., Ya Çeviribilim?*, Argos, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- BENGİ-ÖNER, Işın (1993), *Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması ve Eleştiri, Üst-Eleştiri, Çeviribilim İlişkileri, Dilbilim Araştırmaları, Cilt 4*
- BERK, Özlem (2005), *Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.*
- DEMEZ, Neslihan (2014), *Türkiye’de Çeviribilimin Gelişimi Açısından Paradigma Kavramı ve Değişiminin Yansımaları*, Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, İstanbul
- DEPE, Deniz (2014), *Türkiye’nin İlk ve Tek Yazarlar Kooperatifi Yazko ve Yazko Edebiyat Dergisi*, TÜBAR Türklük Bilimi Araştırma Dergileri
- DİZDAR, Dilek (2014), *Çeviribilim: Konular, Sorunlar, Arayışlar, içinde: Çeviri Seçkisi I*, Yay. Haz. Mehmet Rifat, Sel Yayıncılık, İstanbul
- ERBEK, Murat (2017), *Çeviri Araştırmaları’nda Tümevarıma Dayalı Akıl Yürütme Üzerine Düşünceler*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 10, Sayı 52
- ERUZ, F, Sakine (2003), *Çeviriden Çeviribilime – Yüzyılımız Penceresinden Çeviribilimsel Gelişmelere Bir Bakış*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.
- GÖKTAŞ, Nazif (2005), *Türk Çeviri Tarihinde Tercüme Dergisi ve Metis Çeviri Dergisi’nin Yeri*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- GÖNENÇ, Aslı (2007), *Türkiye’de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı 29, İstanbul.
- GÜNDOĞDU, Mehmet (2004). *Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi, içinde: 4. Uluslararası Dil, Yazın ve Değişibilim Sempozyumu Bildirileri*, Yay. Haz. : [Prof. Ali Osman Öztürk- Prof. N.Akpınar Dellal](#), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı
- GÜNEŞ, Bilal (2003), *Paradigma Kavramı Işığında Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Bilim Savaşları: Cephelerdeki Fizikçilerden Thomas S. Kuhn ve Alan D. Sokal*, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:1, Sayı:1 (Kış 2003), Ankara.

- GÜRÇAĞLAR, Şehnaz Tahir (2016), *Çevirinin ABC'si*, Say Yayınları, İstanbul.
- HOLMES, James (2004), *Çeviribilimin Adı ve Doğası*, Çev. Ayşenaz Koş, içinde: *Çeviri(Bilim) Nedir?: Başkasının Bakışı*, Yay. Haz. Mehmet Rıfat, Dünya Yayınları, İstanbul
- HÖNİĞ, H. (1992). *Çeviri, çeviri yapılarak öğrenilmez. çeviride bir ön eğitimin gerekliliğini savunma*. (Çev. T. Kurultay). Metis Çeviri, 19
- İŞCEN, İsmail (2002), *Çevrim Kuramı, Çeviribilim'in Temelleri Üzerine*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- KARADAĞ, Ayşe Banu (2003), *Edebiyat ve Kültür Dizgesini Şekillendirmede 'İdeolojik' Açından Çevirinin ve Çevirmenin Rolü*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, İstanbul
- KÖKTÜRK, Şaban (2015), *Uygulamalı Çeviribilim*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- KURULTAY, Turgay (1985), *Çeviri Yöntemi Üzerine Düşünceleriyle F.Schleiermacher', Dün ve Bugün Çeviri*, 1, İstanbul.
- KURULTAY, Turgay (2000), *Çeviriye Bilimsel Bakış Ve Türkiye'deki Gelişmeler*, Litera Dergisi, Sayı 12, İstanbul.
- MÄNTTÄRI, Justa Holz (1984), *Translatorisches Handeln, Annales Academiae Scientiarum Fennicae*, Helsinki.
- MERİÇ, Cemil (2003), *Bu Ülke*, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- ŞAHİN, M. (2013), *Çeviri ve Teknoloji*, İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- ŞAN, Filiz (2014), *Disiplinlerarasılık Açısından Bir Bilim Dalı Olarak Çeviribilim*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya.
- TOSUN, Muharrem (2002), *Dil Edincini Aşan Bir Edim Olarak Çeviri Eylemi (Çeviri Kuramlarının Gelişiminde Paradigma Değişimi)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ufuklar Dergisi* (1952), Cilt 1, Sayı 1
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (2005). *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken Yayınları, İstanbul

VERMEER, Hans J. (1992), *Skizzen zu einer Geschichte der Translation*, Verlag für Interkulturelle Kommunikation, Frankfurt a.M.

VERMEER, Hans J. ve REISS Katharina (1984), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Niemeyer, Tübingen.

YAZICI, Mine (2005), *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

YENİ DERGİ (1964), Sayı 1

YÜCEL, Faruk (2007a), *Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi*, Dost Kitapevi, Ankara.

YÜCEL, Faruk (2007b), *Etkili Bir Çeviri Eğitimi*, İçinde: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 22, Denizli.

İnternet Kaynakları

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/11590> 2019 Ocak

<http://www.bursatomer.8m.net/cevdergi.html> 2019 Ocak

https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeni_Dergi 2019 Ocak

<http://ceviribilim.com/?p=246> 2019 Şubat

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KURAM 2019 Şubat

<http://ceviribilim.com/?p=2808> 15 Şubat 2019

ceviribilim.com/?p=241 15 Şubat 2019

ÖZGEÇMİŞ

Dilara KELEŞ, 1989 yılında Samsun’da dünyaya geldi. İlkokula Samsun’da başlayan Keleş, ilk ve ortaöğretimini İstanbul’da tamamladı. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü’nde lisans öğrenimine başlayan Keleş, 2012 yılında Çeviribilim Bölümü’nden mezun oldu. 2011 yılında Almanya Johannes Gutenberg Universität Mainz da Erasmus öğrencisi olarak eğitim gördü. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü’nde Erasmus gelen ve giden öğrenci birim sorumlusu olarak görev yaptı. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Dilara Keleş evli ve bir çocuk annesidir.

